Department of Near Eastern
Languages and Civilizations
http://www.nelc.fas.harvard.edu/icb/icb.do

6 Divinity Avenue
Cambridge, Massachusetts 02138
(617) 495-5757
fax (617) 496-8904

MODERN HEBREW PROGRAM
HARVARD UNIVERSITY

התוכנית לעברית מודרנית, אוניברסיטת הרווארד

MODERN HEBREW 241R
סמינר קולנוע לרמת המתקדמים – סמסטר סתיו

Dr. Irit Aharony

סתיו 2021

תנ"ך - בראשית - הכול
פרק א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז יז יח יט כ כא כב כג כד כה כו כז כח כט ל לא לב לג לד לה לו לז לח לט מ מא מב מג מד מה מו מז מח מט נ

האזנה לפרק זה

בראשית פרק א

א בְּרֵאשִׁית, בָּרָא אֱלֹהִים, אֵת הַשָּׁמַיִם, וְאֵת הָאָרֶץ. ב וְהָאָרֶץ, הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ, וְחֹשֶׁךְ, עַל-פְּנֵי תְהוֹם; וְרוּחַ
אֱלֹהִים, מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמָּיִם. ג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, יְהִי אוֹר; וַיְהִי-אוֹר. ד וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאוֹר, כִּי-טוֹב; וַיַּבְדֵּל
אֱלֹהִים, בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. ה וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם, וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה; וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר, יוֹם אֶחָד.
{פ}
ו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם, וִיהִי מַבְדִּיל, בֵּין מַיִם לָמָיִם. ז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים, אֶת-הָרָקִיעַ, וַיַּבְדֵּל בֵּין
הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ, וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ; וַיְהִי-כֵן. ח וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ, שָׁמָיִם; וַיְהִי-עֶרֶב
וַיְהִי-בֹקֶר, יוֹם שֵׁנִי. {פ}
ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, יִקָּווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל-מָקוֹם אֶחָד, וְתֵרָאֶה, הַיַּבָּשָׁה; וַיְהִי-כֵן. י וַיִּקְרָא אֱלֹהִים
לַיַּבָּשָׁה אֶרֶץ, וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים; וַיַּרְא אֱלֹהִים, כִּי-טוֹב. יא וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב
מַזְרִיעַ זֶרַע, עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ, אֲשֶׁר זַרְעוֹ-בוֹ עַל-הָאָרֶץ; וַיְהִי-כֵן. יב וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע,
לְמִינֵהוּ, וְעֵץ עֹשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זַרְעוֹ-בוֹ לְמִינֵהוּ; וַיַּרְא אֱלֹהִים, כִּי-טוֹב. יג וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר, יוֹם שְׁלִישִׁי. {פ}
יד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, יְהִי מְאֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, לְהַבְדִּיל, בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלָּיְלָה; וְהָיוּ לְאֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים, וּלְיָמִים
וְשָׁנִים. טו וְהָיוּ לִמְאוֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ; וַיְהִי-כֵן. טז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים, אֶת-שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת
הַגְּדֹלִים: אֶת-הַמָּאוֹר הַגָּדֹל, לְמֶמְשֶׁלֶת הַיּוֹם, וְאֶת-הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה, וְאֵת הַכּוֹכָבִים. יז וַיִּתֵּן
אֹתָם אֱלֹהִים, בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם, לְהָאִיר, עַל-הָאָרֶץ. יח וְלִמְשֹׁל, בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וּלְהַבְדִּיל, בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ;
וַיַּרְא אֱלֹהִים, כִּי-טוֹב. יט וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר, יוֹם רְבִיעִי. {פ}
כ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים--יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם, שֶׁרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה; וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל-הָאָרֶץ, עַל-פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמָיִם. כא וַיִּבְרָא אֱלֹהִים,
אֶת-הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים; וְאֵת כָּל-נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם, וְאֵת כָּל-עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ, וַיַּרְא
אֱלֹהִים, כִּי-טוֹב. כב וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים, לֵאמֹר: פְּרוּ וּרְבוּ, וּמִלְאוּ אֶת-הַמַּיִם בַּיַּמִּים, וְהָעוֹף, יִרֶב בָּאָרֶץ. כג
וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר, יוֹם חֲמִישִׁי. {פ}
כד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ, בְּהֵמָה וָרֶמֶשׂ וְחַיְתוֹ-אֶרֶץ, לְמִינָהּ; וַיְהִי-כֵן. כה וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים
אֶת-חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ, וְאֶת-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ, וְאֵת כָּל-רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה, לְמִינֵהוּ; וַיַּרְא אֱלֹהִים, כִּי-טוֹב. כו וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים, נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ; וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם, וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ, וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ,
הָרֹמֵשׂ עַל-הָאָרֶץ. כז וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ: זָכָר וּנְקֵבָה, בָּרָא אֹתָם. כח
וַיְבָרֶךְ אֹתָם, אֱלֹהִים, וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת-הָאָרֶץ, וְכִבְשֻׁהָ; וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם, וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם,
וּבְכָל-חַיָּה, הָרֹמֶשֶׂת עַל-הָאָרֶץ. כט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת-כָּל-עֵשֶׂב זֹרֵעַ זֶרַע אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ,
וְאֶת-כָּל-הָעֵץ אֲשֶׁר-בּוֹ פְּרִי-עֵץ, זֹרֵעַ זָרַע: לָכֶם יִהְיֶה, לְאָכְלָה. ל וּלְכָל-חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכֹל רוֹמֵשׂ
עַל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר-בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה, אֶת-כָּל-יֶרֶק עֵשֶׂב, לְאָכְלָה; וַיְהִי-כֵן. לא וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה,
וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד; וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר, יוֹם הַשִּׁשִּׁי. {פ}

תנ"ך - בראשית - הכול
פרק א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז יז יח יט כ כא כב כג כד כה כו כז כח כט ל לא לב לג לד לה לו לז לח לט מ מא מב מג מד מה מו מז מח מט נ

יש לך שאלה או הערה? נא לכתוב לנו!

תנ"ך - בראשית - הכול
פרק א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז יז יח יט כ כא כב כג כד כה כו כז כח כט ל לא לב לג לד לה לו לז לח לט מ מא מב מג מד מה מו מז מח מט נ

האזנה לפרק זה

בראשית פרק ב

א וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, וְכָל-צְבָאָם. ב וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה; וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי,
מִכָּל-מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. ג וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ: כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל-מְלַאכְתּוֹ, אֲשֶׁר-בָּרָא
אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. {פ}
ד אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, בְּהִבָּרְאָם: בְּיוֹם, עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים--אֶרֶץ וְשָׁמָיִם. ה וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה, טֶרֶם
יִהְיֶה בָּאָרֶץ, וְכָל-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה, טֶרֶם יִצְמָח: כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים, עַל-הָאָרֶץ, וְאָדָם אַיִן, לַעֲבֹד
אֶת-הָאֲדָמָה. ו וְאֵד, יַעֲלֶה מִן-הָאָרֶץ, וְהִשְׁקָה, אֶת-כָּל-פְּנֵי הָאֲדָמָה. ז וַיִּיצֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם, עָפָר
מִן-הָאֲדָמָה, וַיִּפַּח בְּאַפָּיו, נִשְׁמַת חַיִּים; וַיְהִי הָאָדָם, לְנֶפֶשׁ חַיָּה. ח וַיִּטַּע יְהוָה אֱלֹהִים, גַּן-בְּעֵדֶן--מִקֶּדֶם; וַיָּשֶׂם
שָׁם, אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר. ט וַיַּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים, מִן-הָאֲדָמָה, כָּל-עֵץ נֶחְמָד לְמַרְאֶה, וְטוֹב לְמַאֲכָל--וְעֵץ
הַחַיִּים, בְּתוֹךְ הַגָּן, וְעֵץ, הַדַּעַת טוֹב וָרָע. י וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן, לְהַשְׁקוֹת אֶת-הַגָּן; וּמִשָּׁם, יִפָּרֵד, וְהָיָה, לְאַרְבָּעָה
רָאשִׁים. יא שֵׁם הָאֶחָד, פִּישׁוֹן--הוּא הַסֹּבֵב, אֵת כָּל-אֶרֶץ הַחֲוִילָה, אֲשֶׁר-שָׁם, הַזָּהָב. יב וּזְהַב הָאָרֶץ הַהִוא, טוֹב;
שָׁם הַבְּדֹלַח, וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם. יג וְשֵׁם-הַנָּהָר הַשֵּׁנִי, גִּיחוֹן--הוּא הַסּוֹבֵב, אֵת כָּל-אֶרֶץ כּוּשׁ. יד וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי
חִדֶּקֶל, הוּא הַהֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר; וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי, הוּא פְּרָת. טו וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים, אֶת-הָאָדָם; וַיַּנִּחֵהוּ בְּגַן-עֵדֶן,
לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ. טז וַיְצַו יְהוָה אֱלֹהִים, עַל-הָאָדָם לֵאמֹר: מִכֹּל עֵץ-הַגָּן, אָכֹל תֹּאכֵל. יז וּמֵעֵץ, הַדַּעַת טוֹב וָרָע--
לֹא תֹאכַל, מִמֶּנּוּ: כִּי, בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ--מוֹת תָּמוּת. יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים, לֹא-טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ;
אֶעֱשֶׂה-לּוֹ עֵזֶר, כְּנֶגְדּוֹ. יט וַיִּצֶר יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאֲדָמָה, כָּל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם, וַיָּבֵא אֶל-הָאָדָם,
לִרְאוֹת מַה-יִּקְרָא-לוֹ; וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא-לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה, הוּא שְׁמוֹ. כ וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁמוֹת, לְכָל-הַבְּהֵמָה
וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם, וּלְכֹל, חַיַּת הַשָּׂדֶה; וּלְאָדָם, לֹא-מָצָא עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ. כא וַיַּפֶּל יְהוָה אֱלֹהִים תַּרְדֵּמָה עַל-הָאָדָם,
וַיִּישָׁן; וַיִּקַּח, אַחַת מִצַּלְעֹתָיו, וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר, תַּחְתֶּנָּה. כב וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הַצֵּלָע אֲשֶׁר-לָקַח מִן-הָאָדָם,
לְאִשָּׁה; וַיְבִאֶהָ, אֶל-הָאָדָם. כג וַיֹּאמֶר, הָאָדָם, זֹאת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי, וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי; לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי
מֵאִישׁ לֻקְחָה-זֹּאת. כד עַל-כֵּן, יַעֲזָב-אִישׁ, אֶת-אָבִיו, וְאֶת-אִמּוֹ; וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ, וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד. כה וַיִּהְיוּ
שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִּים, הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ; וְלֹא, יִתְבּוֹשָׁשׁוּ.

תנ"ך - בראשית - הכול
פרק א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז יז יח יט כ כא כב כג כד כה כו כז כח כט ל לא לב לג לד לה לו לז לח לט מ מא מב מג מד מה מו מז מח מט נ

יש לך שאלה או הערה? נא לכתוב לנו!

דמטר (קרס)

סיפור זה מסופר רק בפואימה קדומה מאד, אחר ההימנונים ההומיריים מן המאה השמינית או תחילת המאה השביעית. במקור ניכרים סימני השירה היונית הקדומה, פשטות נעלה, גילוי לב והנאה מן העולם היפה.

בת אחת היתה לה לדמטר ופרסיפוני (פרוסרפיני) שמה. לימים שיכלה דמטר את בתה ובצערה הנורא מנעה את מתנותיה מן האדמה, שהפכה למדבר שממה. הקרקע הירוקה והפורחת כוסתה קרח ושוב לא היו בה סימני חיים מפני שנעלמה פרסיפוני.

שליט שאול תחתית, מלך המוני המתים, הוא שחטף את פרסיפוני בשעה שהלכה שבי אחר לבלובו הנפלא של הנרקיס ותוך כדי כך התרחקה מחברותיה. במרכבתו הרתומה לסוסים שחורים, זינק שליט השאול מתוך התהום, תפס את הנערה בזרועה, הושיבה על ידו, כשהיא בוכה מר, ותביאה לשאול. צעקותיה הידהדו בין ההרים הגבוהים ובמעמקי הים והגיעו לאזני אמה. כמו ציפור טסה דמטר על פני הים ויבשת וביקשה את בתה. אולם איש לא אמר לה את האמת: „לא איש ולא אל, אף לא שליח גאמן של הציפורים". תשעה ימים נדדה דמטר וטעם נקטאר או אמברוסיה לא בא אל פיה. לבסוף הגיעה אל השמש והוא סיפר לה, כי בתה פרסיפוני נמצאת בשאול בין צללי המתים.

אז גבר הצער בלב דמטר. נטשה את האולימפוס והתיישבה על הארץ, אולם התחפשה כאשה זקנה, עד שלא יכלו הבריות להכיר בה שאלה היא.

בנדודיה ספוגי הצער הגיעה עד אילאוסיס, והתיישבה שם על יד חומת. ודמותה אז כדמות אשה באה בימים, כמטפלת בילדים או כשומרת מחסנים בבתי עשירים. ארבע אחיות, נערות חמודות, באו לשאוב מים מן הבאר. כשראוה ביגונה שאלוה ברחמים למעשיה במקום זה. דמטר ענתה, כי היא ברחה מפני שודדי ים שאמרו למכרה לאמה, וכי אין לה רע או מכר בארץ זרה זו שיוכל לבוא לעזרתה. הנערות ביקשו להביאה לביתן, אף הפצירו בה להמתין במקום עד שישאלו את פי אמן.

אמם, מטנירה, ציוותה עליהן לחוש ולחזור אל האשה הזרה ולהזמינה לביתן. העלמות שבו עם האורחת שהיתה רעולה ועטויה שמלה כהה. כשדרכו רגלית על המפתן וכאשר ניגשה אל האם, שהחזיקה בזרועותיה את בנה הקטן, נתמלא כל החדר זיו קורן, ומורא גדול נפל על מטנירה. היא ביקשה את דמטר לשבת והגישה לה יין מתוק. אולם האלה סירבה לטעום ממנו וביקשה במקום זה לשתות מי־שעורה מתובל במינתה — זה המשקה המרענן המקובל על הקוצרים ואף הגביע המקודש המוגש למתפללים באילאוסיס.

אחרי שסעדה את לבה נטלה דמטר את הילד הקטן והחזיקתו בזרועותיה, לשמחת אמו. וכך טיפלה דמטר בילד דימופאון, שגדל כאל צעיר, שכן דמטר היתה מושחת אותו יום־יום באמברוסיה ובלילה היתה שמה אותו בלב האדום של האש, כדי להעניק לו נעורי נצח.

אף על פי כן עורר משהו בהתנהגות דמטר את חשד האם והיא החליטה לעמוד על המשמר. בראותה בלילה איך דמטר שמה את הילד לתוך האש פרצה בצעקת גדולה. כעסה האלה וזרקה את הילד על האדמה. היא התכוונה לגאול אותו מזיקנה וממוות, אך עתה לא יקום עוד הדבר. ואולם, הואיל והילד שכב על ברכיה וישן בתוך זרועותיה על כן יהא הכבוד מנת חלקו כל ימי חייו. ואז נתגלתה דמטר כאלה. כל־עצמה הגיהה יופי וריח ניחוח התפשט סביבה. הבית הגדול נתמלא אור שורת מהאלה. ואז התודתה האלה בפני האשה שעמדה בדחילו: היא האלה דמטר ועליהם לבנות מקדש גדול לכבודה בסביבת העיר ועל ידי כך יזכו שוב לחסדיה.

האלה עזבה אותם נבהלים ומלאי פחד. למחרת הזעיק קלאוס, אבי הילד, את העם ומסר להם את פקודת האלה. ברצון ובנפש חפצה ניגש העם לבנין מקדש דמטר. כשהושלמה המלאכה ונכון הבית ישבה בו האלה דמטר לבדה, הרחק מאלי האולימפוס, והתאבלה על בתה.

אותה שנה שנת פורענות לאנושות כולה היתה. האדמה לא נתנה פריה, לשוא זרעו הזורעים ומשכו השוורים את המחרשה דרך התלמים. נדמה היה כאילו עומד כל המין האנושי לגווע ברעב. לבסוף ראה זיאוס, כי עליו להתערב בדבר. קם ושלח בזה אחר זה את כל האלים אל דמטר למען שכך את חמתה, אולם היא לא שעתה להם. לעולם שוב לא תניח לאדמה להגיב תנובתה, עד אשר תראה את בתה. אז הבין זיאוס, כי על אחיו לוותר. עמד ושלח את הרמס אל שאול תחתית לבקש מאדון ארץ הצללים, כי ישחרר את כלתו וישיבה לדמטר אמה.

הרמס מצא את שניהם יושבים זה על יד זה. פרסיפוני ישבה כמי שכמאו שד, מכווצת בתוך עצמה, כי גברו עליה נעגועיה על אמה. לשמע דברי הרמס קמצה ממקומה בשמחה, מוכנה ללכת מיד, בעלת ידע, כי עליו לשמוע בקול זיאוס לשלחה.

אולם ביקש ממנה לזכור אותו לטובה ולא להתעצב על שהיתה אשתו של אחד מגדולי בני האלמוות. הוא הכריחה לאכול גרעין רימון, בידעו כי אם תעשה זאת, שוב תשוב אליו. הוא חכין את מרכבת הזהב אשר לו, הרכם נטל את הרסן בידו וחסוסים השחורים הביאום ישר אל מקדש דמטר. האלה קפצה לקראת בתה במחירות של מינאדה הגולשת מן ההר. פרסיפוני נפלה לתוך זרועות אמה.

כל היום הסיחו השתיים ביניהן וסיפרו זו לזו על כל הקורות אותן. דמטר הצטערה מאד בשמעה על גרעין הרימון, כי חששה שלא תוכל להחזיק את בתה.

או שלח זיאוס אליה שליח אחר, איסיות חשובה ומכובדת, הלא היא אמו ריאה, הקשישה שבין האלים. נחפזה ריאה וירדה ממרום האולימפוס אל האדמה החרבה והעקרה, ובעמדה בפתח המקדש פנתה אל דמטר ואמרה:

„בואי, בתי, כי זיאוס הנערים בפרומים, מבקש זאת ממך.
שובי אל ארמנות האלים מקום שם יותן לך כבוד,
מקום שם בתך משאת נפש שלך תנחמך בצערך־יגונך,
עת חלפה השנה ותמו ימי חורף קשים.
רק שליש השנה תחזיקנה ממלכת שאול,
ויתר ימות השנה לך היא תהיה,
לך ולאלים בני־האלמוות.
יהא נא שלום, ותני לאדם החיים הגובעים מפתח שלך בלבד."

דמטר לא סירבה, אף שהיתה זו רק נחמה פורתא לדעת, כי עליה לאבד את בתה חמדתה לארבעה חדשים במשך כל שנה ושנה ולראותה במלוא יופיה הצעיר יורדת שאולה לעולם המתים. אך אלה גוטה חסד היתה דמטר ולא בכדי כינוה הבריות בשם „האלה הטובה". היא הצטערה על השממה והעזובה שבאו בגללה, ושוב הצמיחה את האדמה אשר נתנה פרי למכביר וכל העולם הגיה מזוהר פרחים ועלים ירוקים. היא הלכה אל נסיכי אילאוסיס שבנו את מקדשה ובחרה באחד מהם, טריפטולמוס, לחיות שליחה אל בני האדם ללמדם איך לזרוע דגן. היא לימדה אותם את הטכסים הקדושים של„מיסתריות שאסור לבטא אותן, כי בעקבות המורא בא מחסום לפה. אשרי מי שראה כל אלה, טוב יהיה חלקו בעולם הבא".

באגדות על שתי האלות, דמטר ופרסיפוני, בולט רעיון הצער. דמטר, יותר משהיתה אלת הקציר העשיר, היתה האם האלוהית המתאבלת שראתה במות בתה מדי שנה בשנה. פרסיפוני היתה העלמה המזהירה של אביב וקיץ; צעדה הקל על פני אדמת־טרשים צחיחה היה בו כדי להחיות אדמה זו ולהצמיח עליה דשא רענן. אך כל אותו זמן ידעה פרסיפוני, כי יופי זה לא יאריך ימים: פרחים, עלים, פירות — כל צמחי האדמה הנאים תום יתמו עם בוא הקור, וכמה יעברו אף הם לממשלת המוות. לאחר שחטף אותה אדון עולם הצלמוות, לא היתה עוד היצור העליז שהשתעשע ללא דאגה באחו הסטגוני. אמנם בבוא האביב שבת מארץ המתים, אולם זכר

אירופה.

טיפור זה לקוח מפואימה של המשורר האלכסנדרוני מוסכוס, שחי במאה השלישית. יש בו בסיפור זה מיסודות הקלאסיות לפי ראות תקופת הרינסאנס: דמיוני, מעופר בתן ובהיר צבעים.

איו לא היתה הנערה היחידה שהונצחה שמה מבחינה ביאוגרפית בשל אהבתו של זיאוס אליה. היתה עוד נערה ידועה ומפורסמת הרבה יותר — הרי היא אירופה, בתו של מלך צידון. אך בו בזמן שאיו המסכנה צריכה היתה לשלם מחיר יקר בעד כבוד זה, היתה אירופה מאושרת ובעלת מזל. חוץ מרגעים מועטים של אימה, כשמצאה עצמה עוברת את הים העמוק על גבו של שור, לא סבלה כלל ועיקר. הסיפור אינו מספר היכן היתה הרה, באותו פרק זמן, אך ברור שלא עמדה על המשמר ובעלה עשה ככל שעלה על דעתו.

ביקר אביב אחד. כשהיה זיאוס בשמיים והשקיף בעצלתים על סני האדמה,

ראה פתאום מחזה נהדר. אירופה התעוררה במוקדם, כי גם אותה, כמו את איו, עקד חלום והסעיר את רוחה. הפעם לא אל הוא שהתאהב בה, אלא שתי יבשות בדמות נשים, שרצו להשתלט עליה. אחת — אסיה, שפענח כי היא ילדה אותה ועל כן שייכת היא לה, והיבשת השנייה, שטרם היה לה שם, הכריזה, כי זיאוס יתן את הנערה לה.

כשנתעוררה אירופה מחלום משונה זה, שהופיע עם שחר, עת חלומות־אמת פוקדים בני תמותה, החליטה שלא לנסות ולשכב שוב, אלא לקרוא לחברותיה — בנות־שוע שנולדו בשנה בה נולדה היא, וללכת אתן אל האחו הפורח בקרבת הים. היה זה מקום־מפגש אהוב עליהן, בין אם רצו לרקוד, לרחוץ גופיהן היפים בשפך הנהר, ובין אם לקטוף פרחים.

הפעם הביאו כולן סלים אתן, כי ידעו שהפרחים הגיעו לשיא לבלובם. סלה של אירופה היה עשוי זהב ומעוטר דמויות שונות. ומוזר הדבר — היו אלה דמויות מתולדות איו: איך נדדה בדמות פרה, מות ארגוס ואיך נגע בה זיאוס בידו האלוהית והפכה שוב לנערה. היתה זו מלאכת מחשבת מופלאה, עשויה בידי היפיסטוס, בעל המלאכה האלוהי של האולימפוס.

אמנם יפה היה סל זה, אך הפרחים שבאחו לא נפלו ממנו ביופיים, וראויים היו שימלאו בהם את הסל. צמחו שם הנרקיס והיקינתון בעלי ריח־ניחות, הסגליות והחבצלות הצהובות, ריפים מכולם — שפעת וריחי־הבר האדומים. בהבאה רבה קפצו הנערות את הפרחים בשוטטן על פני האחו. כל נערה היתה יפה ומחמדה, אך אירופה עלתה על כולן, כאשר תעמעם „אלת האהבה" באורה את האחיות הגראציות. ובגלל אלת אהבה זו קרה מה שקרה. כשהסתכל זיאוס מן השמיים במחזה נאה זה, שלחה היא — היחידה שיחד עם בנה הנער הפוחז קופידו, יש בכוחם לכבוש את זיאוס — אחד מחיציה ישר אל תוך לבו, ובו ברגע התאהב זיאוס אהבה עזה בנערה אירופה. אף שלא היתה הרה אשתו באותו מעמד, דימה זיאוס כי מוטב להיזהר, ובטרם הופיע לפני אירופה הסך לשור. לא היה זה שור מאותם השוורים שאנו רואים ברפת או בשדות המרעה. לא היה עוד שור יפה כמוהו: צבעו ערמון־בהיר, עיגול כסף לו על מצחו וקרניו— בחרמש הירח הצעיר. כה רך היה ונחמד, עד שלא נבהלו הנערות ממנו כלל, הן סבבוהו כדי ללטפו ולהריח את ריח־האלמוות האלוהי הנודף ממנו, ואשר עלה אפילו על ריחו של האחו המלבלב. הוא התקרב אל אירופה, וכשנגעה בו בעדינות, השמיע השור קול כה ערב, ששום חליל שבעולם לא ידמה לו.

אז כרע ורבץ השור לרגליה, כאילו ביקש להראות לה את גבו הרחב, ואירופה קראה לחברותיה להתקרב ולעלות יחד אתה על גב השור, שאינו דומה כלל לשור, אלא לאדם טוב, ואשר רק לדבר לא יוכל.

בבת צחוק על סניה ישבה אירופה על גב השור, חברותיה נחפזו אף הן לעשות כמותה, אך איחרו את המועד. השור זינק באוויר ובמהירות הגדולה ביותר חש אל תוך הים, אך לא נכנס לתוך המים הרחבים, אלא עבר על פניהם. עם שנכנס לתוך המים נעשו הגלים חלקים, ותהלוכה שלימה קמה ממעמקי הים ונתלוותה אליו: אלי הים המשונים, הנראידות הרוכבות על גבי דולפינים, טריטונים התוקעים בשופרות, ואל הים, אחיו של זיאוס בכבודו ובעצמו.

אירופה, שהיתה מבוהלת מן המים הנעים סביבה ומן היצורים המשונים שראתה, אחזה ביד אחת בקרנו הגדולה של השור וביד השנייה בשמלתה האדומה, למען לא תרטב. והרוחות מילאו את קמטיה העמוקים של השמלה ויהיו כמפרש־אניה מתוח וכך נישאו למרומים.

אין זה שור, הרהרה אירופה, ודאי אל הוא, והיא פנתה אליו בתחנונים וביקשה ממנו לרחם עליה ולא לעזבה לבדה במקום זר ומוזר. הוא דיבר אליה ברכות ואמר לה, כי אמנם ניחשה נכון, ואין לה כל סיבה לפחד: הרי הוא זיאוס, הגדול באלים, וכל מה שעשה, מתוך אהבה אליה עשה. הוא יביאנה אל האי כפתור (כריתים), האי שלו, מקום שם הצפינה אותו אמו בהיוולדו מפני קרונוס אביו ושם היא תלד לו בנים. ניבורי תחילה, שיפרשו את שלטונם על פני כל הבריות על אדמות.

הכל קרה כפי שאמר זיאוס. הם עלו על האי כריתים, ותקופות השנה — אלה שומרי הסף של האולימפוס — קישטוה לכבוד כלולותיה. הבנים שילדה לזיאוס היו מפורסמים לא רק בעולם הזה, אלא גם בעולם הבא — מקום שם קיבלו שניים מבניה — מינוס וראדאמנטוס — שכר על היותם צדיקים עלי אדמות ונעשו שופטים, בממלכת המתים, אפס, שמה הוא הידוע והמוכר מכולם.

קיאוכס ואלקיוני

אובידיוס הוא המקור היחיד לסיפור זה. ההצגה בתיאור הסערה היא סיטומית לסופרי רומא. כשרון התיאור של אובידיוס ניכר בתיאור מעון השינה לפרטיו. שמות האלים הם, כמובן, בלאטיניות.

קיאוכס, מלך תסאליה, היה בנו של לוציפר, נוגה השחר המבשר את בוא היום; כל חדוות־אביו הזוהרת השתקפה בפניו. אשתו אלקיוני היתה אף היא ממוצא מיוחס: בתו של איאולוס, מלך הרוחות. הם אהבו איש את רעהו אהבה עזה ומצולם לא נפרדו מרצון. ואף על פי כן הגיע יום והוא החליט שעליו לצאת לנסיעה ארוכה מעבר לים ולהשאירה לבדה. רבים היו הדברים שהדריכו את מנוחתו ועל כן ביקש להיוועץ באורקל — זה מפלטו של אדם בעת מבוכה. כששמעה אלקיוני על תכניתו, תקפוה אימה ובצר. ממררת בבכי ובקול שבור אמרה לו, שמכירה היא את עצמת הרוחות על פני הים, כאשר יכירו מועטים כמוה. בארמון אביה הסתכלה בהם מאז ילדותה. במפגשיהם המסוערים, מלווי ענגים שחורים וברקי־אדום סראים. „ולא אחת ראיתי על החוף את הדפנות השבורות של אניות שנטרפו. אנא, אל תלך". התחננה לפניו. „אך אם אין בכוחי למנוע מלצאת לדרכך, לפחות קחני אתך. אוכל לשאת בכל אשר יבוא, ובלבד שנהיה יחד."

דבריה אלה נגעו עמוק אל לבו של קיאוכס, כי אהבתו אליה לא נפלה מאהבתה לו. אף על פי כן היתה החלטתו נחושה. עליו לשאול בעצת האוראקל ולא אבה לשמוע, כי היא תהיה שותפתו בסכנות הנסיעה. היה עליה לחזור, אך לבה היה כבד עליה בשעת הפרידה, כאילו ניבא מה עתיד להתחולל. היא ניצבה על החוף עד שנעלמה האניה מעיניה.

אותו לילה התחוללה סערה עזה ואיומה בים. הרוחות נפגשו בסוסת־טירוף והגלים עלו לגובה הרים. הגשם ירד בשפעון נורא, עד כי נדמה היה, שהשמים נוסלים אל הים והים מתנשא עד לשמים. מוכי שגעון ואחוזי פחד היו כל האנשים על האניה המנופצה, חוץ מאחד, שחשב על אלקיוני ושמח בלבו שיושבת היא במרחקים לבטח. שמה היה על שפתיו כשירדה האניה מצולות והמים כיסוהו.

ואלקיוני שלא ידעה דבר מנתה את הימים. ארגה בגד בשבילו לכשישוב ובגד שני בשביל עצמה, כדי שתהא מקושטת ונאה לקראת היום בו יחזור ויחזה בה. ושעמים רבות ביום היתה מתפללת לשלומו לאלים, בעיקר לאלה יונו, תפילות אלו לשלום אדם שכבר נפרד מן העולם הזה מכבר נגעו אל לבה של האלה. עמדה וקראה לשליחתה איריס וסקדה עליה ללכת אל סומנוס — אל השינה, ולבקש ממנו, כי ישלח חלום אל אלקיוני שבו תסופר לה האמת בדבר קיאוכס.

ראתה את שראתה בחלום, אלא אמת היתה זאת: בעלה מת. אף אמרה בלבה: „הן ראיתיו במקום זה ממש. כה מסכן נראה. הוא מת ועוד משם אמות גם אני. איכה אשאר פה בשעה שגופו היקר מושלך ומסולסל על ידי הגלים. לא אעזבך, בעלי, ואף לא אבקש לחיות בלעדיך."

כשהאיר השחר יצאה אל צוק החוף, מקום שם ניצבה כשהסליג באנייתו. הסתכלה בים וראתה מרחוק משהו צף על פני הגלים. אותה שעה, שעת גיאות הים היתה, והחפץ הצף הלך וקרב אליה, עד כי יכלה להכיר בגוף של מת. ברחמים ובאימה עקבה אחרי הגוף, עד כי הגיע בסמוך אליה, כמעט על יד הצוק. זה היה בעלה, קיאוכס. מיד רצה וקפצה לתוך המים בקריאה: „בעלי, יקירי!" — וראה זה סלא: במקום לשקוע בתוך הגלים היתה מרחפת עליהם. צמחו לה כנפיים וגופה נתכסה נוצות. היא הפכה לציפור. האלים היו טובים ומיטיבים. הם הסכו גם את קיאוכס לציפור. כשעמה אל הגוף חמת נעלמה הגוויה ובמקומה נלוזה אליה קיאוכס בדמות ציפור. אהבתם לא נשתנתה. תמיד יש לראותם משוטטים יחדיו, או רוכבים על פני הגלים.

מדי שנה בשנה ישנם שבעה ימים רצופים בהם שקט הים ושלו ורוח לא תניע את מימיו. אלה הם הימים בהם דוגרת אלקיוני בקינה השט על פני הים. לאחר שבוקעים האפרוחים מקליפתם, סג הקסם; אולם בכל חורף עדיין באים ימים אלה של שלווה מוחלטת, וקוראים להם על שם הציפור, „ימי אלקיוני", או כפי שמקובל ביותר — „האלקיוני".

ודמדומים עוטפים כל דבר בצללים. לעולם לא יקרא שם תרנגול וכלב על משמרתו לא יפר את הדממה; ענפים לא ירשרשו ברוח והמולת הלשונות לא תסריע את המנוחה. החנה היחידי שנשמע בא מזרם מי לֶתי — נהר השיכחה, שרחש מימיו מסיל תרדמות. לפני הדלת פורח סרג ועשבי תרדמה למיניהם. בפנים שוכב אל התרדמה על משכב שחור ורך כפלומה. והנה מופיעה אירים בחצותה את השמים בקו־הקשת באדרתה הספגונית והבית האפל מאיר בנוגה מלבושיה. אך עם זה היה קשה עליה להביא את האל לידי כך שיפקח את עיניו הכבדות ולהבין מה נדרש ממנו. לאחר שנוכחה לדעת, כי אמנם ער הוא וכי מילאה את שליחותה, חשה להסתלק, כי סחדה סן תיפול אף היא לתוך תרדמת־נצח.

אל השינה הזקן העיר את בנו מורפיאוס, שהיה בו הכשרון לעצב כל דמות אנושית שחיא, ומסר לו את פקודותיה של יונו. חרש טס מורפיאוס בכנפיו הדוממות דרך החושך והגיע אל מיטתה של אלקיוני. שם שיווה לעצמו את קלסתר פניו וצורתו של קיאוכס המבוע. ערום ורטוב נחן על משכבה. „אשתי המסכנה", אמר, „הביטי, הנה בעלך פה, האם תביניני, הנשתנו פני על ידי המוות? כי מת אני, אלקיוני, ושמך היה על שפתי בשעה שהציפורי הגלים. אין עוד תקווה לי, רק את דמעותיך חזילי, אל נא תתניני לשוב אל ארץ הצללים, מבלי שיבכוני."

נגחה אלקיוני בשנתה והושיטה את זרועותיה כדי לאמצו אל לבה. ואף קראה בקול: „חכה לי, כי אלך אתך", וקריאתה היא שעוררה אותה. משוכנעת היתה שלא

פיגמאליון וגאלאתיאה

סיפור זה מסופר רק בפי אובידיוס, על כן נקראת אלת האהבה כאן בשם ונוס.
דוגמא מצוינת היא לכשרונו של אובידיוס לקשט מיתוס (ראה המבוא).

באי קיפרוס (הוא קפריסין) חי פסל צעיר ומוכשר, פיגמאליון שמו, והוא שונא נשים מטבעו ואף החליט שלא לשאת אשה לעולם. כי, לדעתו, די היה לו באומנותו. אף על פי כן היה הפסל שלו הקדיש את כל כשרונו הגאוני — פסל אשה. יתכן, שלא ניתן לו להסית מלבו את היצור שהוא בז לו, כאשר הצליח להסיתו ולהרתיקו מדרך חייו, או שמא ביקש לפסל אשה שתהא כליל־השלימות כדי להראות לגברים עד כמה הסכינו לחיות בחברת יצור לקוי וחסר.

יהיה כאשר יהיה, הוא עבד במסירות ובחריצות רבה ויצר מעשה אמן להתפאר, הפסל היה יפה להפליא, אלא שדעת האמן לא היתה נוחה ממנו על כן הוסיף לעבוד ולשכלל את יצירתו, והדות לאצבעותיו המאומנות, הלך יוסיו של הפסל וגדל מיום ליום. לא היתה אשה ילודת־אשה ואף לא כל פסל מעשה אמן שהוא, שיכול להשתוות ליצירתו, וכשלא נותר עוד מאומה להוסיף לשלימות הפסל, קרה לו לאמן דבר מוזר:

הוא התאהב אהבה עמוקה ותאוותנית ביצור זה שיצר. ניתנה תאמת להיאמר, כי פסל זה לא היה דומה לפסל כלל ועיקר; איש לא היה מעלה כלל על דעתו, כי זהו שנהב או אבן, אלא נדמה היה שזהו בשר ודם חי, הדומם לרגע קט בלבד, כזה היה כוחו המופלא של צעיר יהיר זה. הוא הגיע להישג הגדול ביותר באמנות, לאמנות שיש בכוחה להסתיר את האמנות.

אך מני אז ואילך נסרעו ממנו בנות המין שאותן ביזה, מעולם לא נתנסה גבר שנתאהב בנערה חיה במכאוב כה קשה כפיגמאליון. הוא היה מנשק את שפתיה תמפחות, אך הן לא השיבו לו נשיקות. היה מלטף את ידיה ואת פניה, ולא נענו לו. היה מחבקה בזרועותיו, אך היא נשארה בצינתה ובאדישותה. לפעמים היה משחק ומעמיד פנים, כדרך הילדים עם צעצועיהם. היה מלביש אותה בבגדים עשירים ומגוונים, כמנסה לראות איזהו הצבע, אם עדין ואם לוהט, ההולם אותה ביותר. אף נדמה היה לו, כי שבעת רצון היא, או שהיה מביא לה מתנות האהובות כל כך על נערות חיות: ציפורים קטנות, פרחים עליזי גוונים ודמעות ענבר מבריקות הזולגות מעיני אחיותיו של פאיתון, ובחלומו נראה היה לו שהיא מודה לו מתוך אהדה. בלילה היה משכיב אותה במיטה רכה וחמה ומכסה אותה, כפי שנוהגות הילדות הקטנות לעשות בבובותיהן. אולם הוא לא היה ילד ולא היה יכול להעמיד פנים עד אין קץ. לבסוף חדל מזה. הוא אהב יצור דומם, חסר חיים, ועל כן היה מסכן ואומלל עד מאד.

אהבה מוזרה זו לא נעלמה מעיני אלת האהבה העזה לאורך ימים. וינוס התעניינה בתופעה מוזרה זו שרק לעתים רחוקות נתקלה בה. מין חדש של אוהב, ולפיכך החליטה לעזור לאיש הצעיר שהיה מאוהב בצורה מקורית.

חילולת וינוס מכובדת ונערצת במיוחד בקיפרוס, שכן היה זה האי שקיבל לראשונה את פני האלה בעלותה מתוך קצף הים. שם היו מקריבים לה עגלות לבנות כשלג, שקרניהן צופו זהב, ריח־ניחוח הקרבנות על מזבחותיה התפשט על פני כל האי. המונים המונים הסתופפו בתוך מקדשיה. לא אוהב אומלל אחד היה שם שהביא לה את מחנתו והתפלל, כי אהובתו תיענה לו. כמובן שאף פיגמאליון ניקרה לשם. הוא לא העז אלא לבקש את האלה, כי ימצא נערה שתהיה דומה לפסל שיצר, אולם וינוס ידעה מהו רצונו האמיתי, וכאות לתפילתו שנתקבלה, עלתה הלהבה מעל המובח שלפניו עמד ונישאה שלוש פעמים אל מרומי האוויר.

פיגמאליון הבין כי זהו אות לטובה ומיהר אל ביתו ואל אהובתו — ליצור זה שיצר והשקיע בו את לבו. והנה עומדת היא על כנה, מקסימה ומפתה ביופיה. הוא ליטפה ונבהל. האם אך מדמה הוא בנפשו, או כי באמת נובע חום ממנה? הוא נשק את שפתיה נשיקה ארוכה והרגיש כי שפתיה נעשו רכות. הוא משש את זרועותיה, את כתפיה: הן לא היו עוד קשות. הן היו כדונג זה המתרכך בשמש. הוא

אחז באמת ידה והרגיש את הדופק התולם. זהו מעשה האלה וינוס, חשב בלבו, בהתדיה דוממה ובגיל חיבק את אהובתו וראה איך עולה האודם בפניה ואיך מתחייכות עיניה אליו.

וינוס עצמה כיבדה את חג כלולותיהם בנוכחותה, אך לא ידוע לנו מה קרה אחר כך. רק זאת ידענו, כי פיגמאליון קרא לאהובתו גאלאתיה, וכי בנם מאפוס נתן את שמו לעיר האהובה על וינוס.

מציאת בני־זוג

"רְאֵה חַיִּים עִם־אִשָּׁה אֲשֶׁר־אָהַבְתָּ"
(קהלת ט, 9)

מטרונה אחת שאלה את ר' יוסי, מה עושה הקב"ה אחרי ששת ימי הבריאה. השיב לה ר' יוסי שהקב"ה מזווג זיווגים. השתוממה הגבירה: וכי זו אומנותו? אף אני יכולה לעשות כן, כמה עבדים ושפחות יש לי, לשעה קלה אני יכולה לזווגם. אמר לה, אם קלה היא בעניך, קשה היא לפני הקב"ה כקריעת ים סוף. הלכה והעמידה אלף עבדים ואלף שפחות שורות שורות ואמרה: פלוני ינשא לפלונית ופלונית תנשא לפלוני. למחר באו כולם מוכים ופצועים. כי זה לא רצה בזו, וזו לא רצתה בזה. שלחה ואמרה לו: רבי, אמת היא תורתכם (בראשית רבה סח, ד).

תפילת הרווקה

הרב יואל בן־נון

אָנָּא ה' אֱ־הִים,
שְׁמַע שַׁוְעַת הַנְּשִׁים הָרָוָקוֹת הַמְחַפְּשׂוֹת אֶת פִּרְקָן, וְהַמְצֵא לָהֶן זִוּוּגָן,
וְיִזְכּוּ לִבְנוֹת אֶת בֵּיתָן בְּשִׂמְחָה וּבְטָהֳרָה,
וְלַגַּדֵּל צֶאֱצָאֵיהֶן בְּאַהֲבָה, בִּבְרִיאוּת וּבְבִרְכַּת ה',
(שַׁבָּת הִיא מִלְּוַעַק וְיִשּׁוּעָה קְרוֹבָה לָבוֹא), וְנֹאמַר: אָמֵן.[39]

הרב יואל בן־נון נולד ב־1946 בחיפה, למד בישיבת מרכז הרב ולחם בירושלים במלחמת ששת־הימים. ב־1968 עבר להתגורר בגוש־עציון, ועם הקמת ישיבת המסדר הר־עציון הצטרף לצוות בראשות הרב עמיטל, ומאוחר יותר - בראשות הרב ליכטנשטיין. ב־1974 היה ממייסדי גוש אמונים וממקימי עפרת. עשר שנים אחר־כך חקים שם את האולפנא לבנות. שנים רבות עסק בתוראת יחדות בבתי־ספר כלליים ויחד עם מוקי צור - איש התנועה הקיבוצית - פיתח ותוכנית להוראה משותפת של דתיים וחילוניים: "שתי עגלות מלאות". הרב בן־נון הוא ראש ישיבת "ישילוב" של הקיבוץ חדתי בעין־צורים.

תפילה לפני הדלקת נרות שבת

לדינו

ה זו כוללת גם את הברוכה על הדלקת הנר. הברכה נאמרת בסוף התפילה (כפסיקתו של הרב עובדיה יוסף, רכים על הנרות ורק אחר־כך מדליקים):

פור אפ'ירמאר לה אינקומינדאנסה
קי נוס אינקומאנדאסטיס

כְּדֵי לְמַלֵּא אֶת הַמִּצְוָה
שֶׁצִּוִּיתָנוּ

פור אינסינדיר קאנדילה
אין דיאס סאנטוס

כְּדֵי לְהַדְלִיק נֵר
בְּיָמִים קְדוֹשִׁים

סיאה ב'ילונטאד די טי
ה' נואיסטרו דיו

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ
ה' אֱלֹהֵינוּ

אי דיו די נואיסרוס פאדריס

וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ

קי מוג'יגואיס אין מי קאזה

שֶׁתַּרְבֶּה בְּבֵיתִי

לוז די אליגריאה

אוֹר שֶׁל שִׂמְחָה

אי בינדיסיון אי פאז
אי ב'ידאס בואינאס אי קלאראס

וּבְרָכָה וְשָׁלוֹם
וְחַיִּים טוֹבִים וּבְהִירִים

אי אריל'ומבריס נואיסטראס אלמאס
קון לוז די טוס פ'אסיס

וְתָאִיר אֶת נִשְׁמוֹתֵינוּ
בְּאוֹר פָּנֶיךָ

אי אליגריאה
אין נואיסטרה פ'אמיאה

וְשִׂמְחָה [תְּתֵּן]
בְּמִשְׁפַּחְתֵּנוּ

ב'ינריג'ו טו ה' נואיסטרו דיו
די די איל מונדו

בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ
מֶלֶךְ הָעוֹלָם

קי נו סאנטיפ'יקו
אין סוס אינקומינדאנסאס

אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו

אי נוס אינקומינדו פור אינסינדיר
קאנדילה די שבת.

וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת.

מפיה של המסרנית אלגרה בן מלך מנתניה, ילידת תורכיה, 1920.

תפילת הכלה ביום חתונתה

פאני נוידא

"חַכְמוֹת נָשִׁים בָּנְתָה בֵיתָהּ וְאִוֶּלֶת בְּיָדֶיהָ תְּהָרְסֶנּוּ"
(משלי יד ג)

אֵלַי, שֶׁעָה גְּדוֹלָה וַהֲרַת־גּוֹרָל קְרֵבָה וְבָאָה, הַשָּׁעָה שֶׁבּוֹא אָבוֹא בִּבְרִית הַנִּשּׂוּאִין בְּקִדּוּשִׁין עִם הָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה, בּוֹחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב, יָעַדְתָּ לִהְיוֹת לִי לְבַן־זוּג שֶׁיִּלְוֶה אוֹתִי בְּאָרְחוֹת הַחַיִּים. נַפְשִׁי רוֹגֶשֶׁת וְסוֹעֶרֶת לִקְרַאת הַשָּׁעָה הַגְּדוֹלָה. בְּשָׁעָה זוֹ אֲבַקֵּשׁ קִרְבָתְךָ, אֵל רַחוּם וְחַנּוּן, כְּדֵי שֶׁאַתָּה, אָדוֹן כָּל הָעוֹלָמוֹת, תִּתֵּן לִי עֵצָה וּבְרָכָה.

מַה צּוֹפֶן לִי הֶעָתִיד, מִי יוֹכַל, מִי יָעֵז לַחְקֹר? מִי יָסִיר מֵעָלָיו אֶת הֶעָרְפֶּל? הַאִם שִׂמְחָה אוֹ עָצֵב יִהְיוּ מְנָת חֶלְקִי? הַאִם שָׁטוּחַ אוֹר אוֹ קוֹדֵר יִהְיֶה נְתִיב חַיַּי בִּיָדֶיךָ אֵלַי, אַפְקִיד דַּרְכִּי, לְטוּב לִבְּךָ אֶמְסֹר גּוֹרָלִי. לֹא אִירָא וְלֹא אֶפְחַד "יַעַן אַתָּה תַּעֲשֶׂה הַכֹּל בְּטוּב וּבְחָכְמָה. בְּיָמִינְךָ חֶסֶד וַאֲהֲבָה." אֱלֹהַי, הַיּוֹם אֲנִי מְקַבֶּלֶת עַל עַצְמִי חוֹבוֹת, מְתוּקוֹת וּמָרוֹת. דַּף חָדָשׁ נִפְתַּח בְּסֵפֶר חַיַּי, מַעֲגָל מְלֵאכוֹת חָדָשׁ נִפְרָשׂ לְפָנַי. קַל לִצְעֹד בִּנְתִיבוֹת הַחַיִּים כְּשֶׁיֵּד אוֹהֶבֶת וְרוֹאֶנֶת שֶׁל אֵם וְאָב יְקָרִים תּוֹמֶכֶת בְּךָ; אַךְ עַתָּה עָלַי לִסְלֹל אֶת דַּרְכִּי בְּעַצְמִי וְלִשְׁאֹת בְּכָבוֹד בְּעֹל הַהַפְקִיד הַכָּפוּל הַמְּבֹרָךְ, הַפְקִיד הָרֵעוּת וְהָאֶחֱרַת הַבַּיִת. אֲנִי דְּבֵקָה בָּאָדָם שֶׁשַּׁעָתָה יִהְיֶה לִי הַכֹּל בַּכֹּל. לְהַשְׁבִּיעַ אֶת רְצוֹנוֹ יֵחָשֵׁב לִי הַפְקִיד רָם וְנַעֲלֶה. אַשְׁרוֹ הוּא קִנְיַנִי הַיָּקָר מִכֹּל, אַהֲבָתוֹ – כָּל חֶפְצִי וְיִשְׁעִי. בִּשְׁעוֹתָיו הַקָּשׁוֹת אֶהְיֶה לוֹ נֶחָמָה, בְּיָמִים טוֹבִים – אֲשֶׁרוֹ הָעֶלְאִי. בְּכָל עָמְלוֹ וּתְלָאוֹתָיו אֶהְיֶה לוֹ חֲבֵרָה וּמְסַיַּעַת. סַעַר בְּחַיִּים רַבֵּי מַעֲלָלִים, מִשְׁעֶנֶת רַכָּה וַעֲרִינָה חֲרוּרָה נֶאֱמָנוּת וּמְסִירוּת, וְיִתְעַשֵּׁם בְּנִשּׂוּאֵינוּ הַפָּסוּק: "אֲנִי לְדוֹדִי, וְדוֹדִי לִי."

אֵלַי שֶׁבַּשָּׁמַיִם, בְּלֵב וָנֶפֶשׁ אֲנִי חָשָׁה וְיוֹדַעַת אֶת גְּדֻלָּן וּקְדֻשָּׁתָן שֶׁל חוֹבוֹת אֵלֶּה; הַאִם יֵעָמְדוּ לִי הַכֹּחַ, הַחָכְמָה וְהָאֹמֶץ לְמַלֵּא אוֹתָן בִּמְלוֹאָן בְּכָל תְּנַאי?

הוֹ, אֵלַי, אַתָּה שֶׁמִּיַּלְדוּת הִנְחֵיתָ אוֹתִי בְּמִלּוֹת אֲהָבָה וּבְרֹב חֶסֶד, בְּקוֹלָם הֶרֵךְ שֶׁל הוֹרַי וּמוֹרַי, בְּרַחֲשֵׁי לֵב אַדִּירִים, בַּקּוֹלוֹת הָרָמִים עוֹד יוֹתֵר שֶׁל הַמַּעֲשִׂים, שָׂא תְּחִנָּתִי הַכְּנוּעָה וְהַכְּנוּעָה. אַל תִּטְּשֵׁנִי, תֵּן לִי חֶסֶד שְׁיִלְוֶה אוֹתִי בְּחֵי הַחֲדָשִׁים שֶׁבְּשַׁעֲרֵם אֲנִי בָּאָה הַיּוֹם; הַנְחֵנִי בְּחָכְמָתְךָ, עֲמֹד לְצִדִּי בְּעֵצָה וּבְאַוְהָרָה; תֵּן לִי עֵרָנָה, סַבְלָנוּת וְשַׁלְוָה; נְצֹר לִי אֶת לֵב בַּעֲלִי בְּאַהֲבָה וּבִיקֵר, שֶׁלְּעַד אוֹפִיעַ לְפָנָיו בְּעֵדִי הַחָכְמָה, הַחֵן וְהַחֶסֶד, שֶׁהַפַּחַד וְהַחֲרָדָה שָׁמָּא תִּכְבֶּה אַהֲבָתוֹ אֵלַי, שָׁמָּא תִּיבַשׁ חִבָּתוֹ, לְעוֹלָם לֹא יִהְיוּ מְנָת חֶלְקִי.

בָּרֵךְ אֶת בְּרִיתֵנוּ בְּחֹזֶק, בַּאֲרִיכוּת־יָמִים וּבְשָׁלוֹם לְכָל יְמֵי חַיֵּינוּ; שֶׁבְּעֵצָה אַחַת נִצְעַד בְּדַרְכְּךָ הַיָּשָׁר אֶל הַגּוֹרָל הַנַּעֲלֶה שֶׁהוֹעַדְתָּ לָנוּ הַחַיִּים. תֵּן שֶׁיִּהְיֶה בֵּיתֵנוּ כְּבֵיתָן שֶׁל שָׂרָה, רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה, מָלֵא בְּאַהֲבָה וּבֶאֱמוּנָה, מְבֹרָךְ עַל־יְדֵי כָּל יוֹצֵא וּבָא.

וּבַאֲשֶׁר אֲנִי בָּאָה בִּתְחִנָּה עַל אָשְׁרִי לָעָתִיד, הֱיֵאָה לֹא אֶתְפַּלֵּל גַּם עַל אֵלֶּה הַיְקָרִים לִי מִכֹּל – אִמִּי וְאָבִי, שֶׁשָּׁמְרוּ עָלַי בִּילְדוּתִי, שֶׁהוֹבִילוּ וְהִנְחוּ אוֹתִי בִּנְעוּרַי, שֶׁיָּקְרוּ אֶת לִבִּי מַעֲשֵׂה־חוֹשֶׁב, מַלְאֲכֵי שָׂרֵת הַמְּגִנִּים עַל חַיַּי. דַּלָּה שִׁפְתֵי מִלְבַּשֵּׂא אֶת עֹשֶׁר הָאַהֲבָה, הַטּוּב וְהַמְּסִירוּת שֶׁהִרְעִיפוּ עָלַי אִמִּי וְאָבִי. אֵיךְ אוּכַל לְהוֹדוֹת לָהֶם עַל כָּל אֵלֶּה. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁתִּגְמֹל לָהֶם בְּרֹב אַהֲבָתְךָ עַל נֶאֱמָנוּתָם, וְעַל רֹאשָׁם שָׂא בְּרָכוֹת. הַרְחֵק דְּאָגָה מִלִּבָּם, יִהְיוּ הָעָצֵב וְהַתּוּגָה זָרִים לָהֶם, תֵּן שֶׁיִּהְיֶה לִבָּם שָׂמֵחַ וְטוֹב עֲלֵיהֶם לָעַד.

תפילה לאם בטרם שחרית

חוה פנחס כהן

"באותו שחר מוקדם", מספרת פנחס כהן את תולדות תפילה ייחודית, "חשכמתי למני כל אמי חבית, ברצון שתהיה לי שעה ארוכה לעצמי, בטרם התעוררה. בדיסה חדעת לקחתי את הסידור שהיה מונח על השולחן, ותתקלתי בתפילה לטרם שחרית. אין לי נטיה דיבקותא של תפילה, ולא אינטימיות עם הסידור. בכל זאת טאבקתי לטאספם לחלק מחיי. חמילים פרצו מתוכי, חותרות תחת המוצקות והביטחון שמעניק ספר התפילה הקנוני; ביטחון כנגד כמעט כל תרדה אנושית, מתוך אמונה חד-משמעית. אצלי, אם ואשה צעירה, האמונה נסדקה מפחדים. ואולי רק מתוך הסדקים עשויות לצאת מילים שבכוחן לצרף את הסדקים זה לזה; וללמד שבת-זונו של הפחד היא תאחבה, והאמונה היא תפילה ליכולתם של השניים לחיות ביחד."

חוה פנחס כהן היא משוררת, מרצה לספרות ולאמנות, ועורכת מאז 1989 את כתב העת דימוי לספרות, אמנות ותרגום יחודית.

ב

שָׁעָה שֶׁאֲנִי עוֹטֶרֶת לְבַשֵּׁל דַּיְסַת סֹלֶת
הַסֵּר מִמֶּנִּי כָּל מִינֵי מַחְשָׁבוֹת זָרוֹת
וּכְשֶׁאֲנִי נוֹגַעַת בְּגֵו הַתִּינוֹק וּמָדָה חֲמוּ
שֶׁיְּלֵכוּ מִמֶּנִּי כָּל מִינֵי טְרֵדוֹת
שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּ מַחְשְׁבוֹתַי
וְתֵן לִי אֹמֶץ לְזַכֵּךְ פָּנַי
שֶׁיּוּכַל כָּל אֶחָד מִיְּלָדַי,
לִרְאוֹת פָּנָיו בְּתוֹךְ פָּנַי
כְּמוֹ בְּמַרְאָה רְחוּצָה לִקְרַאת חַג

וְאֶת הַחֹשֶׁךְ הַמְשֻׁקָּע מִפָּנַי
פָּנַי – כַּסֵּה בְּאוֹר.
שֶׁלֹּא תִּפָּקַע סַבְלָנוּתִי וְלֹא יֵחַר גְּרוֹנִי
מִצְּעָקָה מִתְחַבָּטֶת וּמִתְעַבָּה
שֶׁלֹּא יִהְיֶה לִי רִפְיוֹן יָדַיִם
מוּל הַבִּלְתִּי נוֹדָע
וְשֶׁלֹּא יִפָּסֵק אַף לֹא לְרֶגַע
מַגָּע בָּשָׂר בְּבָשָׂר בֵּינִי לְבֵין יְלָדַי

תֵּן בִּי אַהֲבָתְךָ שֶׁיְּהֵא בִּי דַּי לַעֲמֹד בְּפֶתַח הַבַּיִת וּלְחַלְּקָהּ
בְּפַשְׁטוּת בָּהּ פּוֹרְסִים לֶחֶם וּמוֹרְחִים חֶמְאָה כָּל בֹּקֶר
מַחֲדֵשׁ נִיחוֹחַ חָלָב רוֹתֵחַ וְגוֹלֵשׁ וְרֵיחַ הַקָּפֶה מְכַסִּים
עַל קָרְבָּן תּוֹדָה וְקָרְבַּן תָּמִיד
שֶׁאֵינִי יוֹדַעַת אֵיךְ נוֹתָנִים.[8]

תפילה לאשה הטובלת במקווה

רות לזר

למקווה בחברה היהודית יש חשיבות-על. החלכה קובעת, כי בקהילה שאין בה לא מקווה ולא בית-כנסת, לבניית המקווה תינתן עדיפות ראשונה. העוחות והרצון בפרטיות חביאו בעבר את רוב הנשים הטובלות לבחור במקווה מלאכותי. בשנים האחרונות מעדיפות יותר ויותר נשים לטבול באתרים טבעיים. יש הרואים בטבילה במי-נשמים סמליות לעולם שקדם לבריאה. כשם שהעולם נברא ממים, כך מתחדשת האשה והמשכיותה נבראת ממים שיד אדם לא נגעה בהם.

א

לְהַי, בּוֹרֵא הַיֹּפִי וְהַצְּחוֹת
יוֹצֵר הַגּוּף וְהַנֶּפֶשׁ,
אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצֶּבֶת עֲמֹדְךָ בָּזֶה לְהִתְפַּלֵּל
טַהֲרֵנִי עַל אֲפִיקֵי מַיִם
מָשְׁחֵנִי מֹר וּלְבוֹנָה
חַדֵּשׁ בִּי אוֹר כְּזִיו הַלְּבָנָה.
אֱלֹהַי,
רַחֲמֵי שָׁנָתָּ בִּי
טָהוֹר הוּא,
תֵּן בְּקִרְבִּי נְשָׁמָה.
וִיהִי בֵּיתִי שָׁלֵם לְפָנֶיךָ,
וִיהִי תּוֹכִי רָצוּף אַהֲבָה.

תפילת האם שבתה קיבלה מחזור

רות לזר

ב

רוּךְ אַתָּה ה' שֶׁעָשְׂתַנִי אִשָּׁה
בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַבְּרִיאָה יָצַרְתָּ אֶת הָאִשָּׁה
וּמִדֵּי חֹדֶשׁ אֲנִי זוֹכֶרֶת אֶת טוּבְךָ וְחַכְמָתְךָ.
בָּרוּךְ אַתָּה שֶׁהֶעֱנַקְתָּ לִי אֶת בִּתִּי הָאֲהוּבָה
שֶׁבָּרָאתָ אֶת גּוּפָהּ בְּחָכְמָה וּבְשָׁלֵמוּת
שֶׁנָּטַעְתָּ בָּהּ אֶת כֹּחַ הַפְּרִיוֹן וְהַהוֹלָדָה.
צָרַפְתָּ אוֹתָהּ לְאִמּוֹתֵינוּ וְאִמָּהוֹת אִמּוֹתֵינוּ
הַמּוֹסִיפוֹת מִגִּי אָז
גַּם מֵכְאוֹב וְגַם דַּעַת.

זעקת האשה הסובלת מקשר נישואים שנכשל

הרב יואל בן־נון

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱ־לֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, מְשַׁגֵּב אִמּוֹתֵינוּ שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה (אֵם דִּינָה), אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ תְּפִלָּתָן שֶׁל שִׁפְרָה וּפוּעָה, יוֹכֶבֶד וּמִרְיָם, רוּת וְחַנָּה, אֲבִיגַיִל וּבַת־שֶׁבַע, דְּבוֹרָה וְיָעֵל וְתָמָר, אֶסְתֵּר וִיהוּדִית, וְנָשִׁים צַדְקָנִיּוֹת שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר – אָנָּא תַּעֲלֶה וְתִשָּׁמַע וְתֵרָצֶה לְפָנֶיךָ זַעֲקַת הַנָּשִׁים הַסּוֹבְלוֹת, הַנָּשִׁים הַמְּעֻגָּנוֹת וְהַמִּשְׁפָּלוֹת, הַנָּשִׁים הֲעֲגוּנוֹת וּמְסֹרָבוֹת הַגֵּט, וְיִרְאָתְךָ וּפַחְדְּךָ יִכְנְסוּ בְּלֵב מְעַנֵּיהֶן וְיָשִׁיבוּ יְדֵיהֶם אָחוֹר, וְתִפְדֶּה אוֹתָן מִכֹּל לְרָאוֹת בְּאוֹר פָּנֶיךָ – וּבְלֵב שׁוֹפְטֵי יִשְׂרָאֵל תֵּן חָכְמָה וְכוֹחַ מִמַּעֲמַקֵּי תּוֹרָתְךָ לְשַׁחְרֵרָן וּלְהוֹשִׁיעָן בְּלִי פּוּקָה וּמְכְשׁוֹל – (שַׁבָּת הִיא מִלְּזָעֵק וִישׁוּעָה קְרוֹבָה לָבוֹא) וְנֹאמַר: אָמֵן.[2]

תפילה על בנות ישראל שנרצחו בידי בני זוגן

יעל לוין

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,
אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שָׂרָה, רִבְקָה, רָחֵל וְלֵאָה,
אֲשֶׁר בְּיָדְךָ נֶפֶשׁ כָּל־חַי וְרוּחַ כָּל־בְּשַׂר־אִישׁ –
הֱיֵה־נָא קָרוֹב לְשִׁוְעָתֵנוּ
אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ מַפִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים,
עַל כָּל הַנָּשִׁים אֲשֶׁר בְּכֹחַ הַזְּרוֹעַ נִרְצְחוּ בִּידֵי בְּנֵי זוּגָן
שְׁקָמוּ עֲלֵיהֶן לְהָרְגָן נָפֶשׁ.

אֱלֹהִים, אַל־דָּמִי לָךְ,
אַל־תֶּחֱרַשׁ וְאַל־תִּשְׁקֹט אֵל.
בַּשֵּׁל נֶגַע זֶה שָׁפְשָׁה בְקִרְבֵּנוּ,
וְקַלְקַל מַחֲשֶׁבֶת הַזּוֹמְמִים לַהֲרֹג אֶת בְּנוֹת זוּגָם,
וְיִקַּיֵּם בָּהֶם מִקְרָא שֶׁכָּתוּב: "עֵצוּ עֵצָה וְתֻפָר, דַּבְּרוּ דָבָר וְלֹא יָקוּם, כִּי עִמָּנוּ אֵל" (ישעיה ח, 10).
כִּי אֵין לְךָ מַעֲצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בְּרַב אוֹ בִמְעָט.
הַטּוֹב, כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ, וְהַמְרַחֵם, כִּי לֹא תַמּוּ חֲסָדֶיךָ.

פְּקֹד־נָא אֶת זִכְרָן שֶׁל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִרְצְחוּ בִּידֵי בְּנֵי זוּגָן בְּכָל עֵת
וָעֵת וּבְכָל אֲתַר וַאֲתַר, וְתֵן לָהֶן יָד וְשֵׁם טוֹב בְּבֵיתְךָ וּבְחוֹמוֹתֶיךָ.

מָלֵא שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ,
שִׂים שָׁלוֹם בֵּין כָּל בְּנֵי עַמֶּךָ, וְתַמְשִׁיךְ שָׁלוֹם בֵּין כָּל בְּרִיּוֹתֶיךָ,
וּפְרֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ,
וְתִזַּכֵּנוּ שֶׁנִּהְיֶה מְתַלְמִידָיו שֶׁל אַהֲרֹן,
אוֹהֲבֵי שָׁלוֹם וְרוֹדְפֵי שָׁלוֹם.

הַבּוֹחֵר בִּתְפִלַּת עֲבָדָיו,
מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה.
קַבֵּל־נָא אֶת צָקוֹן לַחֲשֵׁנוּ וְתַעֲתֵר לָנוּ בְּבַקָּשָׁתֵנוּ,
וְנָא אַל־תְּשִׁיבֵנוּ רֵיקָם מִלְּפָנֶיךָ,
כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים.
בָּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

*בשלהי שנת 2000 ובראשית שנת 2001, הובאו בעתונות היומית בהבלטה מקרים שונים של רצח נשים בידי בני-זוגן. החשמעה המצטברת של המקרים הללו הותירה בד"ר יעל לוין רושם חזק: "חודשים אחדים התהלכתי בתחושה כי יש צורך לתת ביטוי יהודי ורוחני כלשהו לתופעה מצערת זו. לבסוף חיברתי, במרץ 2001, את יְקֻבָּלָה עַל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּרְצְחוּ בִּידֵי בְּנֵי זוּגָן, שהיא פנייה כלפי שמים לביטול נגע חברתי מצער שָׁפְשָׁה בקרבנו. בעת חיבור התפילה, לא ייעדתי את אמירתה לזמן מסוים, והיא מתאימה להיות נישאת במעמדים שונים, בין היתר לאחר תפילת שחרית או לאחר הדלקת נרות שבת." מאז כתיבתה היא נאמרת מידי שנה באירועים לציון היום הבינלאומי נגד אלימות כלפי נשים (תפילות אלה התפרסמו במקומות שונים, בין השאר בחוברת **שיח שפתיים – צירוף תפילות**, תשס"ג).*

פראדל

מאת דבורה בארון

רבת־חן, אבל עצובת־רוח היתה בעיר־מולדתה של חנה האשה פראדל, אשר גולה הֻמַּר לה והיא נאבקה אתו קשות במשך שנים.

מבנות הטובים היתה במקום, ולה בית־מידות בסימטת הקהל, שירשה אותו מהוריה, כי אלה מתו עליה בילדותה, וקרוביה, שבביתם גדלה, הם שמצאו לה, בבוא העת, את בן־זוגה – בחור משכיל מהעיירה הסמוכה וברי־אבהן גם הוא. ונקשרו השנים בחגיגת התנאים והשלשת הנדוניה, ואחרי החתונה באו לשבת בבית הגדול אשר בתוך סימטת הקהל.

מעיר־הפלך הובאו להם אז כמה רהיטי־פאר, והאשה את בגדיה עשתה גם כן בנוסח בני הכרכים, והתהלכה באלה בתוך החדרים המרווחים, אשר נקיון וסדר שררו בהם ודממת־קפאון.

וילאות־התחרים השרו פה אור חיור, הדומה לבבואת שלג, וכלי־הכסף בארון הפיקו אף הם נוגה לבנבן, צונן, והאשה, בהציצה פעם בפעם אל הסימטה, שהיתה מושחרת מעוני, אבל קורנת משמחת־חיים, נראתה כמתחממת.

בית־הספר לילדי העניים נוסד אז במקום, והתנדב בעלה – אברהם־נוח היה שמו – ללמד שם את תורת החשבון. חוץ מזה היו לו עוד עסקיו, עסקי המסחר, שבהם התחיל לעשות בעת ההיא, והוציא את רוב שעות יומו על קניות ומכירות. ובבואו הביתה, אל הארוחה, ועיין אז בעתון או באחד הספרים, דבר שהשקט יפה לו. ולא נשמע פה אלא קול צלצולם של כלי הפרז'ט והקוניה בשעת האכילה. ואחרי כן נוערה ברוב זהירות המפה והאשה הסתלקה הצדה, למלאכת־יד, או שהיא, עם פנות היום, יצאה אל הספסל שעל יד הבית, וישבה פה, במטפחת הקשורה בכשרות לראשה, עולת־ימים וטובת־חן, אבל בלי אותה החדוה הכבושה, אשר תהיה בפני האשה בימי אהבת כלולותיה. והשכנות מסביב, כשראוה בכך, המה לבן אליה, ואילו הרבנית, אשת התבונה, אמרה:

– 'ריקה' היא עדיין, על כן תעגם, 'תמלאנה' ידיה וירוַח לה.

ומן הנמנע הוא שלא להזכיר פה את האלמנה שרה־לאה ובנה חיים־רפאל, אשר ישבו אף הם בסימטה הזאת, וגן־הירקות שלהם גובל בחצר בית פראדל.

גם הם בית מרוח היה להם, עם חצר דשואה, שבה גדל בקיץ המון פרחי־בר. ואשר פראדל, בילדותה, באה תכופות לשחק בה.

שרה־לאה טובת־המזג האכילה אותה אז עוגות־סוכר עם מרקחת דובדבנים והתרפקה עליה ברוך, מתוך געגועי־עצב, כי היא עצמה לא נתברכה בבת. וגם חיים־רפאל בנה, בר־מצוה כבר אז, נטפל לה, לילדה, בשעות הפנויות מלימודים, ניענע אותה בנדנדה שבקצה הגן, או שהסיע לה את קרון־הבובות שהובא לה מן הכרך. סיבב בו לשם כך אחד הברגים ושלחו על פני השביל המרוצף, בעוד אשר הם, ידה הקטנה בכף ידו, רצים אחריו מתוך צחוק צוהל ועליז כל כך, עד שאפילו האם, שרה־לאה, שכחה רגע למראיהם את יגון אלמנותה וצחקה יחד אתם.

והנה עברו השנים, והילדה, אשר במות הוריה באה לשבת בבית הקרובים, היתה לנערה, יצאה עם ליבקה, בת דודה איסר לוין, ועם ריזל, בת דודתה חנה, והתלבשה כמוהן בשמלות חצאיות וחולצות־טריקו. וחיים־רפאל נתבגר אף הוא וגבה בקומתו, וכבר היה נושא ונותן עם סרסורים ובעלי־אחוזות, כי כאביו, ירוחם־דויד, עסק אף הוא במסחר התבואות.

את פראדל ראה רק לעתים רחוקות – בככר השוק או ליד שדירת התרזות, והיה מרכין לה אז בראשו מתוך נימוס, ואולם בעת אשר הוא עלה מתוך כך אודם של התרגשות בלחייו, נשארו פניה שלה אטומים וקרים.

וחבריו, אשר ראו ללבו, הפליגו אתו לפעמים, בשבתות הקיץ, עד לשדות התבואות של הגרפית, אשר שם – ידעו – מטיילת בשעות אלה הנערה. אבל זו, כשהם נזדמנו לפניה באחד השבילים, ריפרפה ועברה עליהם כלא רואה; ומריח בשמיה, מעורב בזה של הקמה, בא אז העלם רק לידי סחרחורת. והוא גמר לבסוף בלבו, אשר לא יוסיף לצאת עוד בכלל אל מחוץ לעיירה. וגם מחבריו, אשר ראוהו בחולשת דעתו, התרחק, והיה מתחבר יותר עם הסרסורים והתגרים באי־השוק. ומהם למד לדבר בלשון שנונה ומתוך התבדחות – דבר אשר אניני־הדעת עושים, על פי רוב, כדי לחפות על יסורי־לב – ובשבתות, בשעת קריאת התורה בבית־התפילה, נהג הוא לרדת אליהם, אל מאחורי הבימה, לשם שיחה. ואמו, כשראתה מאשנבה היאך הוא עומד שם מעורטל ומעוטר־דמות בין בני גילו, שהם מעוטפי טליתות ברובם, בכה לבה בקרבה.

הישיש שמואל־מאיר, הוא ידידם הותיק של בני בית האלמנה, נוהג היה במשך שנים לבוא הנה במוצאי־השבתות למשתה התה.

לשעבר, בעוד ירוחם־דויד חי, שרתה פה בערבים אלה הנעימות של חיי רַוָחה עם אותה רוח מיוחדת, שבה מעורבים יחד קודש וחול.

האנשים עוד לבושים היו בבגדי שבתם, אבל על השולחן העלה כבר את הבלו המיחם הרותח, ובעל־הבית עם אורחו, על כוסות תה, שיחקו על טבלת־המשבצות, הקבועה פה באמצע, במשחק השחמט. התנצחו בנחת, ללא געש מלחמה, בהחליפם מתוך כך ביניהם איזו אמרות חכמים או דברי בדיחה, בעוד אשר שרה־לאה, במחרוזות הפנינים על צוארה, טיפלה במטבח בתבשילי ה'מלוה מלכה', או שהיא, מתוך צלצול כספי המרחיב את הדעת, סידרה במזנון המזוגג את גביעי היין של השבת.

עכשיו היה עצב בבית.

פניניה של שרה־לאה טמונים היו בתוך ארגזו של המלוה, והמזנון, בלי הברק של כלי־הכסף, עמד קודר ואפל, ורק ידידותו של הזקן שמואל־מאיר לא הועם זיוה. והוא, את התה הקלוש שהוגש לו בחש ארוכות, כאילו היה ממותק כמו לפנים ביד רחבה, שאל מתוך כך את חיים־רפאל למצב עסקיו ויעץ לו – הוא, רב־הנסיון, אשר טעם נבונים לו – כמה עצות, ואחר, כדי לבדח את דעת השנים, סח להם על כל מה שראה ושמע במשך השבוע. והם, מתוך רחשי כבוד, הקשיבו לו היטב, וגם נענו לפעמים בכמה מלים, אם כי דעתם, ניכר היה מסבר פניהם, שהיא מופלגת ורחוקה מכל אלה.

והנה פעם, אחרי מסיבת־תה כזאת, אשר יותר משיחם של השנים שמע בה הזקן את המית לבם, נכנס ובא לחנותו של איסר לוין, אשר אצלו נתגדלה פראדל, והציע לפניו את ההצעה, אשר לו לעצמו נראתה כמתקבלת על הדעת.

הן המדובר, חיים־רפאל, כלי נאה היה, והמשפחות משני הצדדים הוגנות זו לזו ביחוסן – משל לענבי הגפן בענבי הגפן.

אבל החנוני הגא השיב על כך לאו נמרץ כל כך, עד כי הזקן נרתע, כאילו פגעה בו אבן, יצא והלך בלי אמירת שלום, והוא את העלבון הזה נשא אחר כך בלבו במשך זמן רב.

לא כן שרה־לאה, אשר בהגיע אליה שמע הדבר לא הראתה כל סימני רוגז, הוסיפה לדבר עם בני משפחת לוין מתוך סבר טוב, כרגיל, וגם לפראדל, כשהיא באה לשבת שוב בשכנותה, האירה פנים – אף כי זו נראתה דוקא כמתנכרת – והיתה מביאה לה פעם בפעם מיני־מאפה ומרקחת ממעשי ידיה. והשכנות, אשר ראו אותה בכך, תמהו בלבן על טוב מזגה, ומהן שאמרו כי אמנם קרואה היא על שמותיהן של שתי אמהות, אבל לפי מעשיה שקולה היא כנגד כל הארבע.

בשנה השלישית אחרי חתונתה ילדה פראדל בן, והבית הקודר, שהיה שרוי תמיד כמו בצל של עננה, הוטלה בו צהלה.

הדודה חנה סגרה את חנות־הגלנטריה שלה ובאה וחגרה את סינרה של פראדל, ועד מהרה התפשט פה ריח של אבקת קנמון ודבש חם.

על החבל, בחצר, נגלו לעין כל לבני התינוק, אשר טופחו במשך זמן רב בסתר, באין רואים, ועם שעת־ערב נשמע פה רנן ה'קריאת־שמע' של ילדי ה'חדרים', אשר מירל, בת־זקוניה של הדודה – תינוקת עדיין אף היא – חלקה להם, בחיוך של בושה, מיני־מתיקה.

רגע גדול היה זה כאשר הילד, בשעת טקס הברית, נקרא עליו שם אבי אמו, ברוך־ליב, הוא שעל אומץ לבו קראו לו 'הגיבור' ואשר הלך מפה בדמי ימיו, בלא עת.

כאשר לבכיו של התינוק נצטרף זה של פראדל הנחלשת, הציץ אליה אברהם־נוח בעינים לחות מחנינה וחרדת לב, והרבנית, שהיתה פה אף היא בין הקרואים, אמרה אז כי הנה נמלא הפגם, והקשר בין השנים יהיה מעתה יציב.

עתה באו הימים, שהם כימי חול־המועד למי שנולד לו בן בכור.

מעל השולחן טרם הוסרה 'מפת־הכיבוד', וקרובים ומכרים מבאי־חוץ כובדו פה ביינות ומיני־מתיקה, ובתוך כך התחילו ההכנות ל'פדיון הבן'.

בני משפחת לוין נהגו לערוך טקס זה על משתה וקרואים, ובכן הורדו מעל המדפים במטבח סיריי־הבישול הגדולים, ומהעיר הסמוכה הובאה הנה האשה טוֹיבּה, שהיא טבחה מובהקת – והנה חלה הילד.

עוד בערב נשמע שם, במטבח, קול שאון של תכונה ובבוקר נראה כבר אברהם־נוח כשהוא רץ בערדלים על רגליו היחפות אל הרופא, ואחר כך נשמע בחדרים קול בכי, והבית ירד ונפרש עליו שוב הצל.

תינוק שלא הוציא חדשו הלא אין נוהגים בו מנהג אבלות – והחדרים נוקו איפוא פה על כל כליהם. נערת־הבית הורידה לעניי הגיא כל מיני הטיגון והמאפה, ששוב לא היה צורך בהם, ואברהם־נוח התחיל לבוא שוב בין הבריות. עסק במסחר ובא, לשם שיחה, לבית־הקהל, או שהוא ירד לרחבת האשפות, אל זאויל אלקה'ס, ששב זה לא כבר מן ה'ישיבה' ושיחק אתו במשחק השחמט.

מריבועי קרטון עשו להם השנים את הכלים, אשר יצגו את הרצים, הפרשים והחיילים, ובהם נלחמו מתוך שיקול־הדעת של מצביאים מלומדי־קרב, ואיחרו לפעמים לשבת כן בלילות עד שנשמע קול צעדיהם של הקצבים, היורדים אחרי חצות לבית־המטבחים, כאשר אלקה, האם, הקיצה והתחילה רוגנת על זה שמבזבזים לה את הנפט, שאז קם האורח, לבש בלי חמדה את מעילו והלך.

גיטל 'המבולבלת', שכנתה של פראדל מצד המטבח, ראתה אותו פעם בלילה כזה מתגנב לבוא לביתו דרך המבוא האחורני, ואחר כך נשמע שם, בפנים, קול דברים ואנקת בכי, והיא סיפרה זאת למחרת לנשים על איצטבת הקהל, ששם דוּבּר כבר עכשיו תכופות על היחסים שבין שני בני־הזוג, ואשר חנה הקטנה, תוך כדי משחקה, הקשיבה לכך.

במקומה אז, בימיה, לא סברו עוד אשר הילד יש להאפיל בפניו על מערומי החיים בטלית של תכלת, והיא, ביחד עם רנן צפרים מוּקרנות שמש וריח עשבים שקויי טל, קלטה לתוכה גם רשמים ממעשי יום־יום, קטעי הוי על יסורי לב וחדות לב, אשר במשך הזמן – לאחר שזוקקו והוארו באור הבינה והנסיון – הצטרפו לפרשיות־החיים, שהיו לה בבדידותה אחר כך, בלילות נדודיה, למקור של שעשועים ונחמה.

בעת ההיא לא היתה עוד פראדל יפה כבתחילה. האור בעיניה הכחלחלות, הזוהרות, כבה, וגופה, כצמח זה שלא הושקה זמן רב, נעשה מרושל וחסר גמישות, ואת מעשה־הסריגה, בשעה שישבה על הספסל בחוץ, ניכר היה שהיא מחזיקה רק למראית עין, כי העניבות לא השתלבו זו בזו, והחוטים בפקעת לא פחתו.

בשעות שלאחר הצהרים באה הנה לפעמים הדודה רחה, אשתו של איסר לוין – האשה טובת־השכל וקשת־הרוח אף היא. ואז נכנסו השתים אל החדר הצדדי, הקטן, ונשתהו שם זמן רב, ופראדל, כשיצאה אחר כך ללוות את האורחת, נראו פניה כרחוצים לאחר בכי.

פעם באה להתארח פה לכמה ימים אחותו של אברהם־נוח מעיר הפלך.

יפת־קומה עם שער בלונדי גלוי, כבד־תלתלים – במחיצתה נהרו פני האח, כמוקרנים מן הזיו שלה.

בשבת שרו שניהם, כמו בבית אביהם לפנים, את פסוקי הזמירות הוא בקול בס עמוק והיא קולה כקול הנבל.

בפעם הראשונה, מאז בא האיש לשבת בבית הזה נשמע פה קול זמר, והשכנים, תוך כדי טיול השבתון, קרבו ובאו הנה, והנה נראתה בפתח המבוא פראדל, דוממה וקודרת במטפחת הכהה המאפילה על פניה – צל.

הדודה חנה אשר ידעה והכירה את האורחת, כי הלכה תכופות לעיר־הפלך לשם עסקי חנותה, באה ביום המחרת לבקרה, כי שמעה שהיא עומדת לנסוע. והנה כאשר ראתה את פראדל כשהיא שוכבת בעצבה, ומצחה קשור בתחבושת מפני מיחוש הראש, משכה את האשה הכרכית אל החדר

הסמוך ושאלה אותה, בקצרה מפני הדוחק בזמן, אם עשתה מה לטובתה של זו, שהרי רואה היא את זה שנהיה לה.

אבל זו, בהעמידה בה את עיניה הפיקחיות, שאלה מצדה אף היא:

– מה תוכל לעשות? הן דבר שבלב הוא – אמרה – וכלום יש אפיטרופסים לעסקי לב?

ואחרי היסוס מה הוסיפה באנחה, מתוך כובד־ראש, כי לדעתה טוב היה אשר יפרדו. – גם הוא וגם היא אין בשבילם מוצא אחר – פסקה, ובכך יצאה והלכה, כי שמעה שקרון הנוסעים בא.

אחרי כל זה היה כבר ברור לבני המשפחה כי האשה אין עוד תקוה לה, והדודה רחה, אשת־סודה של זו, גם לא העלימה ממנה את הדבר. אבל היא, כחולה זה שהרופאים אמרו נואש לחייו, ניסתה עוד בתחבולות שונות: התקינה לעצמה, כפי שזה היה מקובל אז, בגדים חריפי־צבע, אף כי אלה רק הבליטו את חורונה, או שהיא, כשנאמר לה כי האיש דעתו נוחה מאשה בריאת־גוף – התחילה לפטם את עצמה במאכלים מבריאים: דייסות משומנות ומרקים גדושי חלב.

על הסף, בפתח המטבח, ישבה על פי רוב וגמעה מן הקערית המלאה לאטה ובהעויה של חוסר חמדה כזאת, עד כי כל הרואה אותה לא יכול עוד לנגוע במאכל כזה לעולם.

ביחוד קשה היה לראותה בהתרפסותה, כאשר היא רצה להביא לו, לבעלה, בשעת גשם את מעילו או סוככו – מה שהוא דחה, אגב, בתנועת מרי – או כשצימצמה את עצמה, כדי לפנות לו מקום, בראותה אותו בא והיא יושבת על הסף.

המזוזה, או הדלת, שעליה נשענה, כאילו נעשה בה ברגע זה שקע והיא נדחקה לתוכו מבוטלת ובלתי מוחשית עוד כמעט, ואז, במנוד הראש של אלה שהביטו אליה, היה כבר לא חמלה, כי אם בוז, רגש זה שבספר המקרא מעירה בנו השנואה, כמו לאה המסתאבת[1] ומתבזה ברדיפתה אחרי מעט חיבת בעל.

אלה אשר גורל האשה שוב לא נגע עד לבם, הביטו מעתה אל נפתוליה רק מתוך סקרנות, מעין זו שבה יעקבו אחרי כל כמו אלה בספרי־קריאה. ומהם שמצאו פה אפילו את הגירוי והתבלין שבספר־אהבים ממש. כי על לכן הלא היה לנגד עיניהם גם השכן חיים־רפאל עם 'חרשותו' לכל מה שנוגע לעניני חיתון. הוא אשר בפניו המסוגפים נראה כאדם שהחיים הם בכלל לא נהירים לו.

איזו עמידת־הפקרות עמד על הגשר הרעוע באביב, בשעת עצם מהלך "ה'קריעות' על פני הנהר, והיאך חתר תמיד, כחבר ב'לינת־הצדק', לטפל דוקא בחולים שהם נגועים במחלות מתדבקות.

בשעת שריפה, פעם, ראוהו כשהוא קופץ, לשם הצלת איזו כלים קטנים, לתוך בנין בוער, ואמו, שרה־לאה, כשראתה שהוא משתהה שם, עלתה אף היא בסולם המוביל לשם.

על הדשאה הקרובה עמדה ו'החניקה' אחר כך בידיה כל מקום בבגדיו שהעלה עשן, והנה קרב ובא הישיש שמואל־מאיר ונזף בו, בבחור, שלא כדרכו, ברוגז.

– כלום שכחת את הכתוב 'ונשמרתם לנפשותיכם'? – אמר.

וזה, בפה מעוקם, עמד וצחק כנגדו צחוק משונה, כזה של חיים־זליג המשוגע ביום שרב.

פעם, בעונת הקיץ, קרה אשר אברהם־נוח חלה פתאום באמצע הלילה.

נדמה היה לו בשנתו כי מישהו נועץ סכין בצדו, וכשהקיץ חש כי כל אותו חלק מגופו עומד להיקרע, והרגשת חנק באה עליו עם אימת מות.

פראדל, אשר ניעורה אף היא, קמה ועמדה עליו נבהלת, ואז, כדי שלא תציק לו בשאלותיה, ניסה להתאפק ולהבליג על הכאב, אבל כשזה התגבר ביקש שיביאו לו את הרופא, והיא – נערת־הבית לנה אותו לילה בביתה, בפרבר – יצאה החוצה והביטה כה וכה, שוקלת בדעתה למי עליה לפנות. אבל מאחר שהבתים מסביב עמדו מוגפי־תריסים כולם, כמתנכרים, פנתה ועלתה במדרגות המרפסת של בעלי המיצר, וכמו לפנים בשעת שוֹאה, כאשר אביה ואמה יצאו ועזבוה, דפקה פה קלות על הדלת המזוגגת. והאיש שם, בפנים – כאילו היה ער ומחכה לכך – התלבש תיכף, לקח אתו את מקלו כיד להגן על עצמו מפני הכלבים של הרחוב הזר, והביא את הרופא, וגם הלך לבית־המרקחת לקנות את הסממנים, ואחר כך ישב יחידי בחדר הגדול וחיכה, אולי יהיה עוד צורך בו.

נערת־הבית, כששבה בתחילת הבוקר, תמהה לראות פה את השכן המוזר כשהוא יושב מדומדם, בעינים עצומות, כחולם, והיא עמדה וכיבתה את העששית שדלקה בצדי החדר, אז האפיר האיש, הקיץ וקם והלך.

ופראדל, לאחר שבעלה רוח, והוא יכול היה לקבל מידה איזה דבר אוכל, חיתה רוחה.

בעצמה טיאטאה ורחצה את חדרו, וסילקה, או שילשלה והורידה לרצונו את הוילון על החלון, בהתהלכה מתוך כך, כדי למנוע את הרעש, בנעלי־בית קלות, שבהן נראתה כמרחפת באויר.

מחדר העליה הורידה את הכסא המתקפל, שבו אפשר לשבת בהסיבה וגם לשכב, ואך קם החולה ועמד על רגליו הוציאה את כלי־המושב הזה לצדי החצר, במקום שהצמחים הטפסניים של גן האלמנה מטילים את צלם, והביאה הנה גם אחד מהדרגשים הקטנים, למען יוכל האיש לאכול עליו, כמו על השולחן, את ארוחותיו.

ואולם זה אך הריח את ריחו של אויר החוץ, עמד ועבר באלכסון את רחבת בית־הכנסת וירד, לתמהון האנשים המסתכלים בו, לחדר דירתו של זאויל אלקה'ס אשר בקצה ככר האשפות.

עדיין מתנודד היה בחולשתו, אבל חברו למשחק, שיצא לקראתו, תמך בו ושניהם באו אל הרציף אשר כלבי־הפקר נראו כשהם מסתובבים שם על ידו, ואבקת אפר מאשפות הקהל מתנשבת מסביבו ברוח.

עתה יכלה הנערה להחזיר את הכלים למקומם ולהתהלך במנעליה המסומרים בתוך החדרים בלי כל חשש עוד להפריע את מנוחתו של מישהו.

הדודה חנה עמדה לצאת בעת ההיא לכפר קמינקה, לחגיגת אירוסין בבית אחד מקרוביה, והלכה פראדל לעזור לה בהכנות לנסיעה, ובמשך כל אותו יום לא נראתה עוד כלל בתוך הסימטה, עד כי סברו השכנות שנסעה אף היא יחד עם דודתה. אולם בערב, אחר כך, כשגיטל 'המבולבלת' ניגשה אל הגדר המשותפת, ראתה כמין חלוק המוטל שם מן העבר השני, ומאחר שחשבה כי אחד הכבסים הוא שנשכח פה, גחנה ואמרה להרימו, והנה זע הבגד, וזה שנגלה מתוכו נתפרפר כנגדה בעוית של גוססים, ואז ספקה האשה מוכת־האלוהים כף, רצה מהר לבית־הקהל, שאיזו בחורי־ישיבה ישבו שם במסיבת רעים, וקראה בקול אימים:

– לכו וראו איך שהוא שחט אותה.

והורתה בידה על אברהם־נוח, שהיה אף הוא פה.

והרבנית, אשר הבינה כי האשה 'נחה עליה הרוח', קראה אליה בלשון פיוס:

– גיטל, גיטל.

והיא הכניסה אותה אל מאחורי המחיצה ושידלה אותה בדברים עד כי נרגעה.

אבל האנשים שם, ליד השולחן, שוב לא נקשרה השיחה ביניהם והם קמו ויצאו אחד אחד, כנכלמים.

באחד מן הימים ההם קנה מרדכי כץ מחות זרצ'יה את תנורי העטרן שביער הקוכטיצ'י, והזמין את אברהם־נוח להיות לו למשגיח ומנהל־חשבונות. וזה נענה לו.

עוד לא הותקן שם בית־דירה בשביל משפחה, והאיש התכונן איפוא לצאת לעת עתה לבדו, קיפל וארז כל מה שנראה לו כנחוץ, ופראדל עוזרת על ידו.

כעין שרטון היה זה, שנמצא להם לזמן־מה בגלי־הזעף שמסביבם, והם, עייפי הלבטים, נחו עליו שניהם.

הן במחשבתו ראה כבר האיש את עצמו בתוך הרוחה של שדות זרצ'יה רבי־התנובה, וחש את המגע עם האנשים שיש לו רחשי־חיבה אליהם.

פראדל העבירה מתחת למגהץ את כל כלי־הלבן שלו, ובסל מיוחד הכינה בשבילו מיני מאפה, שהם טובים לאכילה ארעית בשעת הצורך, וביום צאתו לדרך ליוותה אותו לבית־המלון שבקצה העיירה, אשר שם חיכתה לו מרכבת החוה. והלכו הם הפעם שניהם יחד, בשורה, ולא כמו בשעת ביקורי החג, כאשר הוא רץ לפניה, או פיגר וניגרר הרחק מאחריה.

עד אשר הרכב בחצר המלון טיפל בסוסים, סידר הוא את מזודותיו והתקין לו את המקום לישיבה, וכאשר העגלה יצאה לבסוף לדרך־המלך נפנה אל המקום אשר שם עמדה היא וניענע כנגדה את המטפחת שבידו היפה, ותנועה נאצלת זו נחרתה בקרבה כרמז לשעת־רצון, מין נפנוף של דגל לבן, הבא כאות לבקשת שלום.

כאחת מרבות, שבעליהן יושבים אי־שם, במרחקים, התחילה לחיות מעתה את 'חיי־הנייר': חיכתה לאיש־הדואר או לבעלי קרונות הנוסעים, ההולכים ועוברים את היער הקוכטיצ'י, אשר שם תנורי העטרן.

קצרות היו האיגרות שקיבלה, אבל ערוכות לה ואליה, והיא קראה בהן בשיטין ובין השיטין, בבקשה למצוא פה משהו אשר יזדהה עם רחשי לבה היא.

בימי הסתיו עבר אל המקום החדש והוא הבטיח לבוא הביתה לחג הפסח, אבל אז קרה שהדרך, עם גיאות הנהר, נתקלקלה והביקור נדחה לחג השבועות. והנה חלה האיש שעומד היה למלא את מקומו והוא לא יכול שוב מעתה לקבוע את יום בואו בדיוק.

על כל פנים היה אצלה הבית מסודר ומוכן לכל עת. המזוה מלא מיני מאכל אשר ישומרו והרהיטים מכוסים בציפויי החג, והיא את ארוחותיה, למען ישארו החדרים בנקיונם, אכלה במטבח, בקצה השולחן – אכילה ארעית, כזו שבערבי חג, כאשר הסעודה העיקרית שמורה לאחר כך, לשעה החגיגית המקווה.

בו בזמן גם התלבשה בבגדים הטובים והיתה מצויה יותר מאשר בכל זמן אחר בשוק – בחנותו של איסר לוין או בזו של הדודה חנה, מקום אשר דרך־המלך גלויה בו ואפשר לראות כל עגלת־נוסעים בבואה.

ויום אחד הופיעה אמנם ובאה זו של חות־זרצ'יה, עם האיש וכלי־הדרך שלו בתוכה.

ליבל, בן־זקוניו של איסר לוין, הוא שהרגיש בה הראשון, והוא רץ לפני הסוסים כדי לבשר את הבשורה, ושם, בבית, נראתה כבר בפתח המבוא פראדל, כשהמטפחת עם צחצוחי־המשי מזדהרת על ראשה כהילה.

מרכבת האדונים הובאה אז אל תוך החצר, והדודה חנה, הזריזה והמעשית, נראתה כשהיא מפלסת לה דרך בין הסקרנים ופונה ללכת אל בית־הקהל.

הן האשה אשר לא התקדשה כחוק לפני בוא בעלה, אסורה היתה במגע, ובכן נשלחה עתה הדודה על ידה אל הרב באיזו שאלה בענין הטבילה, והדבר הותר לה. ואז, לאחר שהאורח אכל מה ונח ויצא לסידור עסקיו, ירדה היא, עם חבילה קטנה בידה, לקצה הסימטה, אשר שם עמד, פתוח ומוסק בחלקו האחד, בית־המרחץ.

על מצוה זו, היאך קיימו אותה בנות ישראל בעירות מן הראוי היה שיכתב פרק מיוחד.

הן, הביישניות, הנחבאות אל מטבחיהן, היאך הלכו ועברו, בבוא עתן, דרך סימטאות בית־המרחץ לעיני הסקרנים, אשר כל אחד מהם ידע לקראן בשם.

המטפחת קטנה מלהאפיל על הפנים מלוהטי־הבושה, והאדמה מתחת מוששה נוקשה וחלקלקה עד כדי להמעיד את הרגל.

ומאחריהן הלא השאירו בית־דירה פרוע, עז המחכה לחליבה, ילדים רעבים הצועקים ללחם, ובעל שוה־נפש, שאינו פונה אליהם. הוא, הקודר, אשר לא פינק את בני־ביתו בעדנים ולא דיבר להם חלקות, ואשר עליו זעף הלב.

והרי שלא התשוקה למעט אהבים היא שדחפה אותן, כי אם חובה קדושה, מורשת אמהות, מצות החיים עצמם.

והן אשר העמידו את הנערים החיננים, טהורי־העין, האמונים מינקותם על הסבל. הם אשר רוחצו, במקום מים, בדמעות אם, ושבעו, באין לחם, מתוגת אהבתה, שבאה כמזון־אֵלים אל קרבם.

מהם אשר בימי עברות הוכרעו ונטבחו על ידי פריצי גויים, אבל מהם גם אשר יצאו לעת כזאת ביד נטויה והיו למגן ולישועה לאחיהם, או שהם, עם מחוֹנני אדמת מולדתם, עמדו להכשיר שם קרקע ומקום־מעמד לבני־עמם, שהם תלויים בכל מקום על פני תהום.

והנה פראדל, לאחר שעברה אף היא את דרך־העינויים שעליה דובר למעלה, ויצאה אחר כך מטוהרה, צפרניה עשויות ושערה שותת מים – והיום עוד טרם החשיך בחוץ – פנתה ללכת בשביל העקלתון, דרך הגנים, אשר בעליהם כבר יצאום בשעה זו.

ובבית שם עשתה, בינתים, הנערה בחכמתה והביאה לחם ובשר לרפב ומים לסוסים, וערכה את השולחן בסדר ובטוב טעם, כדרך שגברתה היתה עושה, לפי השערתה – והנה בא האיש מבוהל מן החוץ וביקש שתתן לו את המזודות, כי עליו לשוב למקומו. והוא כבר ציוה את הרפב לרתום, וגם יצא כשהוא עטוף באדרתו, ופראדל נראתה ברגע זה בבואה. אז הגיד לה כי דבר לו בכפר קמינקה, כי שם מחכים לו אנשים סוחרים. ותיכף אחרי זה יצאה העגלה ועברה במרוצת חפזון דרך הסימטה.

מבעד לתימרות האבק נשקפו פני האנשים מוכי־התמהון כמו מתוך ענן ערפל, ודממת־קשב נשתררה פה, כזו שתהיה בנחות מהלומת־הרג על מי שהוא, כאשר העומדים מסביב מצפים לשמוע את אנחת התגובה, כשהיא האות לחיים.

גיטל 'המבולבלת' שעמדה ליד הגדר המשותפת, קראה בקול הנוקב שלה:

– הלא אמרתי לכם שהוא רוצח, ועכשיו הנה דמה שפוך.

ובידה הורתה על החלון שאודם השקיעה היה מחלחל בו, ואז ניגשה נערת־הבית ומשכה שם בעניבות־השרוך והוילון ירד.

הדודה חנה, שנקראה על ידי אחת השכנות, באה ונשמע היה איך שהיא מדברת שם, בפנים, על אוזן לא־שומעת. כי האשה, כפי שסופר אחר כך, היתה רק מתהלכת בחדרה הנה והנה וגונחת גניחות קטועות, מתוך פה קפוץ, כמי שמבקש להבליג על כאב, ובכל פעם שהדודה ניסתה לגשת אליה דחפה אותה מלפניה קלות, מתוך נימוס, עד אשר זו, עייפה מן הצער ומטרדות יומה, הלכה ושכבה לבסוף בקצה אחת הספות ונרדמה. וכשהקיצה אחר כך, באור הבוקר, קרה זה אשר היא בתחילה נבהלה, לפי דבריה, כי מצאה את קרובתה יושבת ליד השולחן הערוך מאמש ואוכלת לתיאבון מכל מה שהוכן פה. אבל לאחר שראתה את אור פניה וצלילות דעתה הבינה כי משהו נתהווה בה במשך הלילה, אותו הדבר אשר בנותיה הנאורות קראו לו אחר כך משבר, ואשר לפי סברתה היא לא היה אלא מעט שכל שנתן האלוהים בלבה.

בני בית איסר לוין נפתעו אז לראות את פראדל באה, לבושה, שלא כרגיל, בשמלה פשוטת־גזרה, זו שנשתמרה אצלה מימי בחרותה, והיא, בפרשה עם הדודה, אשת־סודה, אל החדר הצדדי, שהתה שם אתה זמן רב. וכאשר הן יצאו לבסוף הודיעו שתיהן פה אחד, חגיגית, שיש לגשת לסידור של גט. והדוד איסר הוא אשר עליו הוטל לבוא במשא־ומתן עם 'הצד השני'.

עד אשר הדוד התעסק אחר כך בענין הגירושין 'טיהרה' פראדל מעט מעט את הבית. סילקה מתוכו כל אותם הכלים, אשר בזמנם נקנו לשם הנוחות שלו, ומכרה או חלקה לנשים עניות את שמלותיה, שבהן התיפתה, כדי למצוא חן בעיניו הוא, ואחר כך הוציאה ממגירות השולחן את מכתביו, אלה שקיבלה בימי ארוסיה ואלה שכתב לה אחר כך, והעלתה את כולם בתוך הכירה באש. הרבתה גרוּדות וגזרי־עץ למען הגדיל הלהבה, ועמדה והביטה היאך תרמיתו, רמזי אהבתו התפלים והבטחותיו הכוזבות הולכים וכלים בעשן. ופניה, עם העינים הכחלחלות, הזוהרות שוב, נתלהטו מתוך כך כפני אביה, כאשר הוא, כזמנו, בא להינקם בגויי ההר שהציקו לו תמיד על לא חטא.

ואז בא היום שהיא קיבלה בבית־הקהל, לעיני האנשים הצופים בטקס זה, את גטה. לבושה פשוטות היתה, כמו בימי בחרותה, וקומתה, לאחר ששבה אליה ההכרה בערך עצמה, זקופה שוב. ואמרו הנשים כי יפה היא יותר מאשר ביום חופתה.

אחרי כל אלה קם ונהיה הדבר, אשר רבים צפו אותו מראש:

איסר לוין נכנס ובא לביתו של הישיש שמואל־מאיר וגמר אתו את הענין, אשר הזקן הציע אותו עוד לפני שנים.

ועם זה הוסרה הגדר המשותפת שבין מגרשי פראדל והאלמנה, ושני בתי־המידות שבמרכז הסימטה היו לאחד.

שרה־לאה, ששב אליה זיו הפנים של ימות הטובה מלפנים, פינקה עכשיו את פראדל במאכלי־עדנים עוד יותר מאשר בילדותה של זו, והיא אשר גידלה לה את ירוחם־דויד בנה, נער חינני, אשר כבר בקטנותו ניכר בו כוחו של אבי־אמו, ובשעת ההתגשמויות של ילדי ה'חדרים' עם השקצים עמד הוא תמיד בראש כולם. ולחנה, אשר יצאה בינתים למרחקים, הוגד כי הוא אשר לימד בגדלו את בחורי העיירה את תכסיסי ההתגוננות.

כי בימים ההם ביקשו גויי הסביבה כפעם בפעם תואנה בבני המקום וצמאונם לדם ישראל גדל.

והיה כאשר נתקבצו ובאו הנה בכלי־חובליהם יצאו לקראתם נערי־החיל האלה, עם ירוחם־דויד, בנה של פראדל, בראש, והניסום, והעיירה שקטה.

שברירים

מאת דבורה בארון

אל העיירה הובאה מכפר ביכוב לאחר שמתו שם עליה הוריה, והיא אין אתה אלא חבילה של כלי־מיטה ומעט חמימות מטיפוחה של יד אם, אשר התנדפה מהר בתוך צינת הנכר.

לידי איזו נשים משכונת־הגיא מסר אותה הכפרי שהביאה, ובמשך כמה ימים עברה פה, ככלי אין חפץ בו, מיד ליד.

אלה אשר הלינו אותה בביתם הקצו לה בדוחק מקום בקצה איצטבה או בפאת התנור, ולפני כן ביקשו לדעת אם אין היא נגועה במחלת־עור וגם לעמוד על נקיונם של החפצים, שהיו ארוזים בחבילתה.

בעינים מעוגלות הביטה זו – חיה־פרומה היה שמה והיא אז בת חמש – היאך כריה מתערטלים מציפוייהם ונחבטים מתוך זלזול בידים זרות.

עדיין היתה ידה נתלית ברפיון מחוסר כף־היד שבה רגילה היתה להיאחז, ובנשיבת היתמות פה רעדה כציץ, אשר העץ, שבצלו חסה, נכרת.

זקנה אחת מרחבת ההר אספה אותה מתוך רגשי רחמים לביתה, אבל לא יכלה לעמוד בפני הרעבתנותה הגדולה והחזירה אותה אל הגיא; והיא שבה איפוא להתהלך פה בחלוקה הכפרי, פרועת שערה המדובלל, הדהוי, כשפניה אין למצוא בהם שום קו של חן. ובכך הנה נמנע ממנה אותו קורטוב של אהדה, אשר האנשים, אגב הנאת העין, מזכים בו לפעמים גם את היצור הזר.

בהיותה בת שמונה קרה, אשר פעם, ביום חורף, בלכתה בהשכמת הבוקר אל הבית, ששם הובטחה לה ארוחתה, נמעדה ונפלה, ורגל אחת שלה נשברה.

בכיה על פני חלקת הקרח, לאור קרני הזריחה הקרות, היה מחריד כל כך, עד כי מתפללי ה'ותיקין' שבבית־הכנסת הסמוך יצאו והכניסו אותה לאחד הבתים וגם הזמינו את הרופא. ובמשך איזה זמן טיפלו בה אחר כך רבים מתוך זריזות של עושי־מצוה. שכרו בשבילה מקום קבוע בבית־האכסניה וגם הביאו לה לחם ומרק.

אבל אך קמה ועמדה על רגליה, הסתלקו כולם. והיא היתה שוב ל'נערת־הרחוב', ואת מחיתה מצאה, כמו לפני כן, מזה שעשתה עם נשי הגיא במשקיהן, עכשיו בפחות זריזות, אמנם, מחמת הליקוי ברגלה וגם מפני כובד הגוף, כי מן האוכל, שניתן לה בשפע בזמן החלמתה, עבתה ונתרחבה. ואולם אם תנועותיה, מתוך כך, נעשו אטיות יותר, הרי חזקו תחת זאת שריריה. וכמעט תמיד הפיקה רצון מאלה אשר נזקקו לכוחה.

בשנתה השתים־עשרה ידעה כבר לשפות מיחם, להסיק תנור ולהביא מים מן הבאר, והכבסים, לאחר שהפכה אותם כה וכה בכפות ידיה ה"דוביות' בתוך העריבה, סימאו את העינים בלבנם.

בתי העוני שבשכונה, אשר חדר המגורים משמש שם, על פי רוב, גם סדנה או מקום ממכר לאיזו סחורות, היתה זאת היא אשר השרתה בהם את הנקיון בערבי השבתות.

שמשות החלונות, לאחר שביצעה פה את מעשה הרחיצה, נזדכך זיו העולם בהן, והרצפה לא באו בני הבית לדרוך עליה, אלא אם כן השילו מעל רגליהם את הנעלים.

בתנופות יד אחדות הביאה את ספסלי־העץ לידי הצהיבות של החלמון והעלתה על הפמוטות את גון הזהב, חבטה את כרי הנוצות, עד כי תפחו והתרוממו כמגדלות למראשותי המיטות, ומעודדת משאר כוחה, בתוך ההבל החם של מאכלי השבת וסברה הטוב של בעלת־הבית, העושה אתה באחוה, יש אשר התעוררה בה כעין תקוה למשהו המבטיח חסות ושיתוף הנאה באוירה ההולכת ומשתררת פה.

ואולם אך גמרה לעשות את זה שהוטל עליה ניתן לה שכרה, והיא הורידה את שולי הבגד ויצאה והלכה עם סלה.

– הנה חיה־פרומה העקומה – קראו אחריה הילדים תוך כדי משחקם ברחוב, ואולם המבוגרים, אלה שהם מטילים כעין חרם על כל מי שאין בו כדי להנאות את מבטם, לא ראו אותה, קיפלו, כביכול, ואספו את הנימים של יחסי־הגומלין, המתמשכות, כרגיל, מאיש אל רעהו, ואז היה זה לה כאילו נתרוקן מסביבה החלל, והיא הלכה וכשלה בו בצליעתה.

שמש בית־הכנסת, שבביתו שטפה לפעמים את כלי־האוכל, היתה לו בת, אשר במראָה העירה בה אותו הרגש שרחשה רק לזֵכר אמה.

טובת־מזג היתה, ועורה צח, ועיניה, בשעה שהצטחקה, נתנצנצו בהן זיהורים שמשיים, חמים.

והנה פעם, ביום ששי, בשעת חפיפת הראש, כאשר זו הטילה לתוך אפלולית המטבח את גוש הזהב של שערה הסתור, עמדה והגיעה אליו ברטט, כלמשהו קדוש, את אצבעותיה.

הנערה, באספה את השער, רק נרתעה קצת כמתוך הפתעה לא נעימה, ואולם האֵם, מלפני תנור האופים, הסתערה עליה בחמת כוח, עם המרדה ביד.

– למה את זוחלת אליה ב'בולי־העץ' שלך – קראה.

ואז הביטה רגע בעצב לכפות ידיה, שהיו רטובות ממי הרחצה, ותלתה את מבטה, כמתוך בקשת השתתפות, באשה הדיירה, שהיתה אף היא פה. אבל זו, ככל אלה שנשאה אליהם עינים נוהות, או מפללות, לא נענתה לה – משל לקיר חלק שהאחד מוצא במקום הראי שבא להסתכל בו – והיא יצאה והלכה לבלי שוב עוד אל בני הבית הזה, וגם בין כל האחרים התחילה להתהלך מעתה בעינים מושפלות, ואת העבודה, ככל שזה ניתן לה, עשתה בריחוק מקום מהם.

מוטב היה לה להתיחד בקצה החצר או בפינת המטבח עם העצמים הדוממים, שכן הקלחת שציחצחה העלתה לפניה ברק של סבר טוב, והעצים בכירה, כשהציתה אותם, נצטהלו כנגדה בלהבה עליזה.

וכך הנה נהיה זה, אשר דיבורה, באֵלם השתיקה, נעשה כבד ומעומעם במשך הזמן, והיא כולה, מקצף הסבון, הבל הכבסים ומי־הרחצה, הלכה ונטחבה מעט מעט, בדומה לתא עזוב זה, שהוא סגור על מסגר וחשכת השממון תמלאהו.

בשבתה בבית האופה מרחבת ההר, אשר שם נשכרה לאחרונה לעבודה קבועה, ראה אותה פעם בעל המקשאות מכפר קמינקה, בלוּשה גוש של בצק בתוך המשארת, והוא – איש אלמן היה, אשר בניו נישאו כבר כולם והלכו – ביקש את בעלת־הבית קרובתו, שתהיה ל'מתווכחת' ביניהם. והאשה, אשר הדבר, בדרך כלל, נראה לה, ניאותה לכך.

היא לא פנתה לעוזרתה בימות החול, כדי שלא תבוא מתוך הרהורי הלב לידי התרשלות בעבודה, אבל בצהרי השבת, בשבתן על האצטבה בחוץ – באביב היה זה – הציעה לפניה את הענין.

– תוכלי לאפות לך שם לחם משלך עצמך – הסבירה לה. והנשים משכונת־הגיא, שעשו פעם מה לטובתה של הנערה. מילאו את דבריה.

– הן לא לעולם תהיי נוברת באשפות זרים – אמרו.

במעט הכסף, שחשכה משכר העבודה, עשו לה שמלת־צמר וחלוק צבעוני, ועל הכרים, שהביאה מבית אמה, העלו ציפיות עם מילואים ממעשי תשבץ. וביום השוק, כשבעל־המקשאות בא, נקבע אתו הזמן של חג הנישואין, וזה נערך, לפי בקשת הקרובים, פה בבית, על משקאות ותבשילים, שהותקנו במיוחד בתנור האופים.

לידי מבוכה הביא האיש את קרוביו, כאשר הוא, ביום המיועד, הופיע בראש של קרון עמוס ביכורי ירקות, אבל הקידושין סודרו אחרי כן באוירה חגיגית וכדין.

מתחת לכיפת השמים בחצר הועמדה חופת הקהל העשויה אטלס, והנערה הוכנסה אליה עוטה לבנים ונחלשת מן הצום, כנהוג, וגם לוּותה כתום הטקס על ידי ילדי הרחוב – אף זה כפי שמקובל – בקריאת הידד, שהיתה אולי הפעם רבת־משמעות וארוכה יותר מן הרגיל. ולמחרת בבוקר ניטלטלה כבר בקרון בדרך העולה לקמינקה. חבושה מטפחת ראש וקרועת עינים תוהות לתוך המרחב, אשר כעין בבואה מסביבות כפר מולדתה ראתה בו – אותו הזיו הירקרק השופע מן השדות, ואותו רנן הצפרים הממוזג בתוך הדממה הכחולה, אשר כאילו הד רחוק מקול אמה היה עדיין מחלחל בה.

פעם בפעם, כשהאיש היושב לצדה הפנה אליה את ראשו, נתרפרפה עליה שיבת זקנו בתוך נחשול של עשן המקטרת, ואז ניפנפה מסביב במטפחת שלתוכה בכתה אמש, בשעת ה'הוֹשבה' את בכיה.

בבית אחר כך התהלכה זמן־מה כה וכה, בלי שתוכל למצוא מקום מתאים לארגזה. חלצה את נעלי־השרוך, אשר, כפי שנדמה לה, הן הן שגרמו ל'אי־הנוֹחוּת' שבקרבה, ומאחר שהיום היה עוד גדול, והחדרים – ראתה – רבה בהם העזובה, לבשה את בגד החול וניגשה לעבודת הניקוי.

עתה פשה הטחב בקרבה וחשכת השממון היתה כזו של התא אשר אין עוד כל דורש ופותח לו.

לא שהאיש, שאתו באה לשבת, בחל בה, אלא שהוא, פשוט, טרוד היה תמיד בעסקיו. יצא בבוקר אחרי התפילה החטופה אל הגנים. בצהרים אכל את ארוחתו בחפזון, תוך כדי משא־ומתן עם הירקנים מבני העיירות, ובערב, עם גמר האכילה, הציע את המקטרת והניח לפניו את פנקסי־החשבונות. והיא, לאחר שהסתובבה כה וכה, הלכה ושכבה בקצהו של ספסל, או בפאת התנור, וכמו לפנים, בשעת לינת החסד בגיא, חשה שהיא כאילו תלויה על בלימה, ללא סעד ואחיזה.

שולחן האוכלים בחדר הגדול היתה הרצפה מסביבו משופעת והולכת וגבוהה בכיוון למקום עמדו.

והנה היא, בשעה שהביאה מן המטבח איזה דבר אוכל או כלי, נשאה שמה את עיניה, כמי שמטפס ועולה מן החשכה למקום האור, מתוך ציפיה לאיזו שהיא הסברת־פנים. אבל האיש שם, במקום שבתו, הפליג במבטו דרך החלון – שהיה מצוחצח וצלול עכשיו – אל השדות, וכאשר היא, לאחר שהוא קם והלך, יצאה החוצה, היתה פה מסביב אותה ההתנכרות.

הבתים לאורך הרחוב הפנו הנה את קירותיהם ה'סוֹמאים', חסרי החלונות, מזה ומזה, ובעליהם, שם, בפנים, נהגו בה אותו מנהג של הפיכת העורף. ואז חזרה ובאה הביתה וביקשה לה עוד מה בין הכלים שלא הביאה אותו לזיו הרצוי לה. ציחצחה שוב את קנקני־הנחושת והאגנות, ושבה ושיפשפה את ספסלי־העץ עד כי נראו כאילו עברו עליהם במקצוע, ואחר הורידה, כמו לפנים עם גמר העבודה בגיא, את שולי הבגד, ועשתה תנועה בידה כמבקשת לאחוז בסל כדי להיפטר וללכת.

כאשר עברו עליה כן כימי שנה ושוב היה אביב, הודיע לה פעם הזקן שקנה בחוה הסמוכה בהמה לחליבה.

ואכן הובאה בעוד זמן־מה אל החצר פרה צעירה – מבכירה היתה אשר עגלה הרך נשאר בחצר בעליה – שנאבקה בכוח עם האנשים המחזיקים בה והתאמצה להיחלץ מידיהם.

הזקן, לאחר שהכניסוה אל הרפת, קשרה לאחד העמודים, ועל האשה ציוה שלא תקרב אליה משם שזועפת היא ונרגזה.

ואולם זו, כאשר הגיע אליה אחר כך קול הבהמה, מין געיה הדומה לבכי, לא התאפקה ובאה והציצה אליה, והנה לא היה לה כלל מראה של זעף או רוגז, ואליה, כשבאה פנימה, נשאה את מבטה כמתוך בקשת השתתפות, בעוד היא גועה מר כנגד אותו הצד ששם נמצאת חות מולדתה. ואז הניחה עליה את ידה והשמיעה כמה מלים של שידול מאלה שדימדמו עוד בה מימי ילדותה, ואחר הביאה לה עשב מן הדשאה וקש נקי למצע, וגם הוציאה אותה אחרי כן אל החצר, שכן יכלה, תוך כדי עבודתה במטבח, להשגיח עליה. ומאחר שאֵל כר המרעה הכללי חששו עוד בימים הראשונים לשלחה, יצאה אתה לפעמים אל האפר הקטן שמאחורי הגשר, מקום החציר הדשן, והפרה – אדמונית היתה ושמה ריז'קה – ניכר היה

בה שכאבה שכך, ומראיה העגום לא היה לה עוד. ואף היא עצמה הוקל בתוך כל אלה הכובד שבקרבה, וברוח האביב וחומה של השמש הרגישה שכאילו טחב רב־שנים הולך ופג ממנה. וכאשר בשעת ערב פעם, בשבתה בבדידותה בפתח הרפת, נפנתה אליה הפרה בתנועת חיבה וליקקה בלשונה המחוספסת את ידה, היה זה לה כאילו התפשט חיוך פנימי בקרבה – היא, אשר לא ידעה צחוק – ולבה השמם, הסגור על מסגר, כמו נמלא המון שברירי אור.

באחד מן הימים ההם היה זה אשר איש המקשאות – רב כוח היה עדיין, אם כי מופלג בזקנה – נחלה פתאום ומת.

ביום גשם קרה הדבר, כאשר הוא, בשבתו בבית מאונס, חש כעין עייפות, והלך ושכב במיטתו כדי לנוח קצת – ולא קם עוד.

שלושה בנים היו לו בחוות הסביבה ובת בעיירה הסמוכה, והם באו כולם ועשו פה את שבוע ה'שבעה'.

הטוחן שמעבר לנהר בא אליהם בכל יום עם בניו כדי להשלים את ה'מנין'. והאשה, באותו הזמן התקינה בשבילם מירק הגנים תבשילים, שאותם הגישה בין תפילה לתפילה בנימוס, בלי להשמיע מתוך כך כל שאון, כי חלוצת נעלים התהלכה אף היא כמוהם מחמת האבל.

רחשי תודה העירה בלב האנשים ביחוד בהתנהגותה ההוגנת ביחס לחלוקת הירושה, שהיתה מסתלקת והולכת בכל פעם שהדברים הגיעו אצלם לידי מחלוקת, ועשתה אפילו את עצמה כלא רואה כשהאחד מהם סחב בחשאי איזה חפץ והניחו באמתחת־הדרך שלו.

כשהגיע לבסוף התור שלה והיא נשאלה לכתובתה, הלכה והביאה את הנייר הזה, אבל שאלה ביחד עם זה אם לא תוכל לקבל במקם הכסף את ריז'קה, הפרה. וזו ניתנה לה.

אז שהתה עוד פה עד אשר אל הבית שנמכר באו בעליו החדשים, ואחרי אשר שלחה את חפציה אל העיירה על ידי אחד הירקנים, יצאה היא ללכת שמה עם הפרה ברגל.

בקצה רחוב הגשר, ליד הטחנה, נמצא שם צריף, אשר מחמת החשש לשטפונות נמנעו האנשים לשבת בו, ואותו שכרה. התקינה לעצמה במחציתו חדר מגורים, והחצי השני שימש לה רפת.

בבוקר מסרה את הפרה לידי הרועה, והיא עצמה יצאה אל הרחוב הארוך, או לרחבת ההר, להשתכר מה באיזו שהיא עבודה.

היא רחצה רצפות בחדרי מגורים, שטפה כלי־אוכל ולשה עיסות בבתי האופים, באספה בתוך כך לסלה קרומי לחם ופסולת של ירקות. ובשובה הביתה עירבבה את כל זה בעביט במלח, סובין ורותחין. וכאשר הפרה באה הציגה לפניה את הבליל הריחני הזה, וישבה על שרפרף בסמוך לה עם ספל החליבה ביד.

שעת התיחדות היתה זאת לשתים, ישיבה בצותא שיש בה מן הנועם של השפעת־גומלין ואותה הויה מופלאה אשר ידועי האֶלם שומעים בדממתה את קול הלב.

הקונים נתקבצו ובאו בינתים עם כליהם, אז מזגה להם האשה את מנות חלבם, ואחר יצאה עוד להתהלך קצת עם הפרה. ירדה לשפת הנהר או שעלתה אתה למגרשי הפרבר, במקום שזו, מלבבת בראשה הקטן, ועורה, בנגוהות השקיעה, קורן בגון הזהב, ליחכה לקינוח סעודה את העשב שבצדי הגדרות.

– האם מקמינקה הבאת אותה? – שאלו עוברים ושבים את האשה.

– מן הכפר – השיבה – אבל מוצאה הוא מחות הגרפית.

– אה, בהמה יפה היא – אמרו, מתוך אותה הבעת האהדה אשר לה השתוקקה כל כך כל הימים.

ודאי אשר היו גם טרדות ודאגות:

סערות הגשם בקיץ, בהיות העדר בשדה, סכנת השטפונות עם גיאות הנהר, והפחד מפני המגפות הפורצות לפעמים בעדרי הבקר שבסביבה.

פעם, בצאתה אל החצר, מצאה את מוטי הקצב, כשהוא עומד ומודד את הפרה במבטו.

יום חג היה זה והאיש רק התעכב פה לתומו, בדרכו לבית־הכנסת, ובכל זאת עברה אותה צמרמורת פחד ולבה עמד מדפוק.

והן היו גם ימי ה'ציפיה', וחרדת הלב שבסוף ימי העיבור – באביב על פי רוב – וגעגועי העצב אחרי כן על העגל שנלקח, מאחר שברפת לא היה מקום בשביל שנים.

את הולדות מכרה לא לשחיטה, כי אם לבעלי המשקים, לגידול, ובכסף מחירם רכשה לה כלים בשביל התקנת מעשי החלב, כי רבה היתה התנובה, וחוץ מן החלב החי מכרה גם חמאה וגבינה.

בעת ההיא עשתה לה תנור־אופים בצריפה, ותחת להוציא את כוחה בחוץ אפתה פה בבית לחם שיפון ועוגות כוסמת, אשר אחריהן להוטים ילדי ה'חדרים', וכן גם הכפריים הבאים אל ה'ירידים'.

כבר הוריקו אז בקיץ בערוגות שליד צריפה עלי הצנון והבצל, והחצר כולה נדף בה ריח של משקי כפר, אשר בשבתות נמזג לתוכו ניגון הזמירות, כי אכל פה ביום זה את ארוחותיו הפרוש הזקן סגי־הנהור – איש התורה ורב התבונה, אשר כבש לו בעורונו שביל של אור למחשכי נפשה של האשה. וממנו היה זה, אשר היא התחילה לבקר בבתי־הכנסת בשעת התפילה וגם פתחה את ידה לדלים ונצרכים במקום.

סינר רחב, רב־קפלים היתה חגורה, כדרך נשים אמהות הנושאות בעול, ופניה, במסגרת המטפחת הצבעונית, מאירים כאור של המקופחים, אשר הויתם הפגומה באה לידי תיקון – משל לפנס ריק שנקבע בו נר דולק. ואלה אשר ראוה ברדתה לשם מעשי הצדקה שלה אל הגיא, עטופה סודר

של אמידים, והילוכה אין בו עוד כמעט כלום מן הצליעה, תמהו: הזאת חיה־פרומה?

והם לא ידעו אשר אפילו אדמת המדבר המלוחה, אם רק תשוטף ותדושן, ומי המעין החיים ירווה, סופה שתשתבח ותתחיל להצמיח צמח.

בשנה השמינית לשבתה של האשה בשכונת־הגשר, כאשר הצריף והחצר קמו לה כבר למקנה, והפרה הביאה לעולם את ולדה השביעי, קרה פעם שתקף אותה פתאום כאב, אשר היא, שלא ידעה חולי, לא נתנה בתחילה את דעתה עליו. אבל כשהדבר חזר ובא, והתיאבון ניטל ממנה, וגופה בתוך כך הלך ונידלדל, הבינה כי מחלה היא זאת, כעין תולעת המתישבת בלב פרי ומעט מעט תכרסם אותו. ובהיותה אשת משק נבונה, שהכל אצלה מחושב מראש, סקרה יום אחד את ענייניה ועמדה לסדר אותם.

היא מסרה לשכן אחד את עסק האפיה, ומן החלב לא התקינה עוד מעתה תוצרת, כי אם מכרה אותו חי, וברוחי הפנאי שנתהוו על ידי כך עסקה במעשי־צדקה, או שהקשיבה לשיחו של איש התורה הזקן, שפתח לפניה בשכל מליו עולמות חדשים.

בימים ההם התקינה מעקה למדרגות בית־הכנסת של הגיא, וגם קנתה מנורת־קנים בשביל עזרת הנשים, כדי שהמתפללות יהיה להן במחיצתן אור משלהן, ולא הבבואה הבאה מעזרת האנשים. וכאשר בתוך כך בא החודש אלול ובאויר התחיל מהדד קולו של השופר, שבו שמעה כעין קריאה או התראה – והכאב בקרבה היה כבר מנסר אז כמעשה המשור בגזע של עץ – עשתה את הדבר, אשר הבינה כי אין לדחותו עוד.

היא שלחה להגיד לבני משפחת הקבלן הכרכי, אשר ידעה כי רפת־לבנים להם, כי מוכנה היא למכור להם את הפרה, והאנשים שם, אשר שמעו את שמעה של זו (הפרה שלהם מתה לפני איזה זמן), קיבלו את ההצעה ברצון.

הגבירה בעצמה באה וגמרה את הדבר בלי משא־ומתן כמעט.

היא הניחה את ידה עם טבעת־היהלום על גב הבהמה המזהיב, כאילו לשם אישור הקניה, וזו, הפיקחית, אשר הבינה כי בה ידובר, הפנתה אליה את ראשה מתוך געית רצון.

– את תיהני ממנה – רק יכלה האשה הנחלשת להגיד.

ועוד באותו יום התלבשה בבגדיה הטובים, ירדה עם הפרה אל השביל שמאחורי כרי המרעה והגיעה אל המבוא האחורני של חצר הקבלן, במקום שנערה כפרית אמיצה ובעלת סבר טוב, לקורת־רוחה של האשה, כבר חיכתה להן.

אז הלכה והציצה אל הרפת, שהיתה עשויה אמנם לבנים, ורצפה מוצקה כזו שבבתי־מגורים לה, ושבה והביטה אל השביל שבו טבועים היו עוד בשורה העקבות שלה ושל הפרה – דרכן האחרונה בצותא, ואחר חצתה את החצר ויצאה דרך המבוא השני, הראשי.

מאחר שלהשכים ביום המחרת אל החליבה לא היה לה עוד צורך, שתתה אחר כך בבית את הסם המרגיע והמרדים שנתן לה הרופא. ואמנם הרפו ממנה המכאובים מיד. וביחד עם חבלי השינה לפף אותה אוֹד, ששפע ובא כאיו מזריחת־שמש לא נראית, ואשר לפי זהרו המופלא הבינה כי הוא הנהו זה, שלדברי הזקן העיור מזמן הוא לאלה שנתמרקו בעולם זה על ידי היסורים.

את הטקסט לעיל הפיקו מתנדבי פרויקט בן־יהודה באינטרנט. הוא זמין תמיד בכתובת הבאה:
https://benyehuda.org/read/24682

הרופא וגרושתו

א

כשנכנסתי לשמש בבית החולים מצאתי אחות רומנית בחורה בלונדינית, שהיתה אהובה על הכל וכל החולים סיפרו בשבחה. כשהיו שומעים קול רגליה היו זוקפים עצמם ממטותיהם ומושיטים את ידיהם כנגדה כבנים יחידים לקראת אמותיהם וכל אחד ואחד היה אומר, אחות אחות בואי אצלי. אפילו הזעפנים שכל העולם מבעיסם כיון שנגלתה היא עליהם נתפשטו קמטי פניהם ונסתלק כעסם והיו ממהרים לעשות ציווייה, והיא לא נתגה לצוות, אלא חיוך שהקיף את פיה והביאם לידי ציות. יתירות על חיוכה עיניה מעין תכלת שחורה, שכל שהיתה מביטה בו ראה את עצמו כאילו הוא עיקרו של עולם. פעם אחת שאלתי את עצמי כך זה מהיכן הוא. כיון שנגלו עיניה עלי הייתי כשאר החולים, והיא לא נתכוונה לי כשם שלא נתכוונה לשום אדם במיוחד, שלא היתה שוקה של אותה ריבה על איש, אלא חיוך זה שבשפתותיה ותכלת שחורה זו שבעיניה תוספת יתרון היתה בהם, שעשו מעצמם יותר ממה שביקשה אדונתם. עד היכן היתה אהובה ומקובלת על הבריות, עד שאפילו חברותיה נהגו בה חיבה וריעות. ואפילו האחות הראשית, אשה כבת ארבעים, יחסנית, צנומה ותורנית כחומץ, ששונאה את הכל, חולים כרופאים, חוץ אולי מן קהוה שחורת וצוגות מלוחות וכלב חיקה, אף היא היתה גמומה בדבר זה היא שלא הבימה בנערה אלא אם כן ראתה אותה בדמיונה באכל חצי בשרה, היתה נותנת בה עיניה לטובה. ואין צריך לומר חברי הרופאים. כל רופא ששירתה לפניו אצל חולה בירך את יומו. אף הפרופיסור שלנו שהעביר עיניו מיסורי החולים בשביל מטותיהם שיהיו סדורות יפה, לא הקפיד אפילו מצאה יושבת על מטת חולה, וקן זה שהעמיד תלמידים הרבה ומצא רפואה לכמה תחלואים מת במחנה ריכוז, שטרדיום

נאצי נתעלל בו כל יום להתעמל בו. פעם אחת ציווה עליו לשכב על כרסו בפישוט ידים ורגלים, כיון ששכב ציווה עליו לקום. כיון שלא נזדרז דרסו במגפו המסומר עד שנקצצו אליוני ידיו והורעל דמו ומת. מה אוסיף, אותה ריבה ישרה בעיני כשם שישרה בעיני הכל. אבל אוסיף שאף אני ישרתי בעיניה. והלוא כל אדם יכול לומר כן, אלא אחרים לא הגיסו דעתם ואני הגסתי דעתי ונישאה לי.

ב

כיצד, יום אחד אחר הצהרים יצאתי מחדר האוכל. מצאתי את דינה. אמרתי לה עסוקה את אחות? אמרה לי איני עסוקה. אמרתי לה מה היום מימים? אמרה לי חפשית אני היום מבית החולים. אמרתי לה במה את מכבדת את חופשתך? אמרה לי עדיין לא עיינתי בדבר. אמרתי לה הרשיני ואתן לך עצה. אמרה בבקשה ממך אדוני הדוקטור. אמרתי לה על מנת שאני מקבל שכר על העצה, שאין מתנת חנם בדור זה. הביטה בי ושחקה. אמרתי לה עצה טובה מצאתי, שהיא שתים, אחת שנלך לפראטר ואחת לאופירה. ואם נמהר נכנס לבית קהוה תחילה. מסכימה את אחות? ניענעה לי ראשה בחיבה.

אמרתי לה מתי נלך. אמרה אימתי שירצה נלך. אמרתי לה מיד פונה אני עצמי מכל עסקי ואני בא. אמרה אימתי שיבוא ימצאני מוכנה ללכת. הלכה היא לחדרה ואני לטדר ענייני. אחר שעה נכנסתי אצלה ומצאתיה לבושה בגדים אחרים. נראתה לי פתאום כחדשה ועם החידוש הוכפל חינה, זה שהכרתי בה בעודה בבגדי שירות וזה שניתוסף לה בבגדים אלו. ישבתי בחדרה ונסתכלתי בפרחים שעל שולחנה ואצל מטתה הצרה ושאלתי אותה יודעת את את שמות הפרחים, וקראתי כל פרח ופרח בשמו גרמנית ולטינית. התחלתי חושש שמא יביאו בתוך כך חולה מסוכן ויקראו לי. עמדתי מכסאי וזירזתי אותה לילך. ראיתי שהיא מצטערת. אמרתי לה על שום מה את מצטערת?

אמרה סבורה הייתי שאדוני יטעם כלום. אמרתי לה עכשיו נלך ואם לבך טוב עלי אחזור ואבוא ואהנה מכל מה שתתני לי ואבקש עוד. אמרה מותרת אני לצפות לזה? אמרתי לה כבר הבטחתי נתונה, ולא עוד אלא, כמו שאמרתי, אבקש עוד.

יצאנו מחצר בית החולים ואמרתי לשוער רואה אתה אחות זו, הריני מוליכה מכאן. הביט בנו השוער בעינים טובות ואמר כה לחי אדוני הדוקטור, כה לחי האחות דינה.

הלכנו אצל תחנת החשמליות. באה אחת והיתה מלאה, באה שניה ואמרנו לנסוע בה. עלתה דינה לקרון, כשעליתי אחריה אמר הנהג כל המקומות תפוסים. ירדה והמתינה עמי לאחרת. אותה שעה אמרתי אותם שאומרים חשמלית ונערה שהלכה אין להצטער עליהן שמיד באות אחרות אחריהן שוטים הם. אם לנערה, כלום אפשר למצוא עוד נערה כדינה, ואם לחשמלית, חבל היה לי על כל עיכוב.

באה חשמלית של חוצה לעיר. מאחר שקרונותיה היו חדשים ומרווחים וריקים מבני אדם נכנסנו לשם. פתאום (או לפי השעון אחר שעה), הגיעה החשמלית למקומה ונמצאנו עומדים במקום נאה מלא גנים וממועט בבתים.

עברנו את הרחוב כשאנו מסיחים על בית החולים ועל החולים ועל האחות הראשית ועל הרופאים ועל הפרופיסור שהתקין שחולי כליות יצומו יום אחד בשבוע, משום שאירע שאחד שחשש בכליותיו וצם ביום הכיפורים לא נמצא חלבון בשתן שלו. אחר כך הזכרנו כל בעלי מומים שעשתה המלחמה ומצאנו קורת רוח ממקום טיולנו שאין בעלי מומים נראים בו. חלצתי פתאום את זרועותי ואמרתי נניח את בית החולים ובעלי מומים ונדבר דברים שמחים. הסכימה היא עמי, אף על פי שניכר היה מפניה שתנשאת שמא לא נמצא ענין אחר לשיחתנו.

היו שם תינוקות משחקים. ראו אותנו והתלחשו. אמרתי לדינה יודעת את גברתי במה התינוקות מסיחים, מסיחים הם בנו. אמרה היא אפשר. אמרתי לה יודעת את מה אמרו? אמרו, הוא והיא חתן וכלה. האדימו פניה ואמרה אפשר שאמרו כן.

אמרתי לה וכי אין לך על זה כלום? שאלה ואמרה על מה? אמרתי לה על שיחת התינוקות. אמרה היא למה אקפידו? אמרתי לה ואילו היה כן באמת, מה היית אומרת. אמרה היא לאיזה דבר מתכוין מרז לקחתי לי לב ואמרתי אילו אמת היה בדבר שאמרו התינוקות, כלומר שאני ואת זוג. צחקה והביטה בי. נטלתי את ידה ואמרתי לה תני לי אף יד שניה. נתנה לי. הרכנתי עצמי ונשקתי את שתי ידיה ונסתכלתי בה. האדימו פניה יותר. אמרתי לה משל בפי הבריות האמת היא עם התינוקות ועם הטיפשים. את מה שאמרו התינוקות שמענו, ועכשיו שמעי מה טיפש זה אומר, כלומר אני, שבאה חכמה בלבי.

גמגמתי ואמרתי שמעי דינה... לא הספקתי לומר כל מה שבלבי עד שמצאתי עצמי בן מזל שאין כיוצא בו.

ג

לא היו ימים טובים לי כימים שבין אירוסין ונשואין. אם סבור הייתי תחילה שאין נשואין אלא משום שאיש צריך לאשה ואשה לאיש הרי הכרתי שצורך זה אין יפה ממנו. באותם הימים למדתי להבין מה ראו הפייטנים לפייט פיוטי אהבה, אף על פי שאיני גורס אותם ואת פיוטיהם, משום שנאמרו על שאר נשים ולא על דינה. פעמים הרבה ישבתי ותהיתי כמה אחיות יש בבית החולים, כמה נשים יש בעולם ואיני נותן דעתי עליהן חוץ מריבה זו שכל מחשבותי עליה. כיון שחזרתי וראיתיה אמרתי שכלו של אותו אדם הלך, שכלל אותה עם שאר נשים. במדה שמדדתי לה בה במדה מדדה לי. אבל תכלת שחורה זו שבעיניה השחירה כענבה שעומדת להוריד דמעות.

פעם אחת שאלתי אותה. נתנה בי עיניה ולא השיבה לי. חזרתי ושאלתי. תלתה עצמה על לבי ואמרה אי אתה יודע כמה חביב אתה עלי ועד היכן אני אוהבת אותך. וחיוכה הקיף את שפתיה

הנוגות, זה החיוך שהעביר אותי על דעתי מחמת מתקו ומחמת יגונו.

שאלתי את עצמי אם היא אוהבת אותי מה מקום לעצבות זו. שמא בני משפחתה עניים. אמרה לי אמידים הם. שמא נתנה אמונתה לאדם אחר שתנשא לו. אמרה לי פנויה אני לעצמי. התחלתי מציק לה. כפלה לי חיבתה ושתקה.

אף על פי כן התחלתי בודק בקרוביה. שמא עשירים היו וירדו מנכסיהם, והרי היא מצטערת עליהם. שמעתי שמקצתם בעלי חרושת ומקצתם אנשי שם בשאר מקצועות, ופרנסתם מצויה בריווח. נתגאה לבי בי. אני בן עניים, בנו של פחח עני, מדקדק בלבושי. אף על פי שהיא לא השגיחה בבגדים. אלא אם כן הייתי מבקש ממנה להבים בהם. יתר על כן כפלתי לה חיבתי. דבר זה למעלה מן ההגיון, שהרי כל חיבתי כבר ניתנה לה. ואף היא כל חיבתה עלי. אבל אותה חיבה שמץ עצבות היתה בה שהטילה טיפה מרה בשמחתי.

טיפה זו נבזקה בכל איברי והייתי מהרהר עצבות זו מהיו וכי כך מידתה של אהבה? הוספתי להציק לה לגלות לי טעמו של דבר. הבטיחה לי והיתה משתמטת. הזכרתי לה את הבטחתה. נטלה את ידי בידה ואמרה נשמח ידידי נשמח ולא נשבית את שמחתנו. ונתאנחה אנחה ששיברה את לבי. שאלתי אותה דינה על מה את מתאנחת. חייכה ואמרה מתוך דמעות בבקשה ממך ידידי שתוק. שתקתי ולא שאלתי עוד. אבל דעתי לא נחה. וצפיתי שתתרצה לגלות לי את הטעם.

ד

יום אחד אחר הצהרים נכנסתי לבקרה. אותה שעה פנויה היתה מן החולים והיתה יושבת בחדרה ותפרה לה שמלה חדשה. נטלתי את שולי השמלה והחלקתי אותם והגבהתי עיני כנגדה. תלתה עיניה בעיני ואמרה דברים היו לי עם אחר. ראתה שלא ירדתי לסוף דבריה. עמדה ופירשה לי. רפה לבי ואחזתני צינה.

שתקתי ולא אמרתי כלום. אחר כך אמרתי לה דבר מעין זה לא היה עולה על לבי, כיון שאמרתי כך ישבתי תוהה ומשתומם, תוהה על שלוותי ומשתומם עליה, על שעשתה מעשה שאינו לפי כבודה. אף על פי כן נהגתי עמה כתמול שלשום, כאילו לא הפסידה ולא כלום. ובאמת אותה שעה לא הפסידה בעיני והיתה חביבה עלי כשעה ראשונה. כיון שראתה כך חזר השחוק לשעשע את שפתיה. אבל עיניה היו בלומות, כמי שיוצא מאפילה לאפילה. שאלתי אותה איזה הוא אותו אדם שהניחך ולא נשא אותך לאשה. נשתמטה ולא ענתה לי. אמרתי לה הלא רואה את דינה שאין לי תרעומת עליך, אלא סקרנות שיש בי מביאה אותי לידי שאלה זו. ובכן אמרי לי יקירתי מי הוא זה. אמרה לי מה איכפת לך אם שמו כך או כך. אמרתי לה אף על פי כן. אמרה לי את שמו. אמרתי לה דוצנם הוא או פרופיסור? אמרה פקיד הוא. הרהרתי בלבי פקידים גדולים משמשים אצל קרוביה, דעתנים ומלומדים וממציאים, ודאי לגדול שבכולם נתנה את לבה. בעצם אין חילוק מי הוא זה שאותה אשה שאהובה עלי מכל העולם נתנה לו אהבתה, אלא להשיא את לבי אמרתי לי אדם גדול הוא, מעולה משאר חבריו. אמרתי לה פקיד הוא, מה תפקידו? אמרה לבלר הוא בבית המחוקקים. אמרתי לה תמיה אני עליך דינה שפקיד קטן לבלר לקח את לבך עד כדי כך, ולא עוד אלא שהניחך, משמע שלא היה ראוי לך מתחילתו. השפילה עיניה ושתקה. מכאן ואילך לא הזכרתי לה מעשיה הראשונים, כשם שלא הזכרתי לה מה שמלה לבשה אתמול. ואם נזכרתי העברתי הדבר מלבי, עד שנכנסנו לחופה.

ה

נכנסנו לחופה כדרך רוב בני דורנו, בחשאי בלא פומבי. אני הרי קרובים אין לי, חוץ אולי מאותו קרוב שהכה עין אבא. והיא מיום שנתקרבה אצלי נתרחקה מקרוביה. אף אותם הימים לא היו נוהגים לעשות בהם משתה ושמחה. מלכות יצתה ומלכות

נכנסה ובין מלכות למלכות מהומה ומבוכה טירוף ותבוסה. בני אדם שאתמול היו שליטים היום כבולים בבית האסורים או מתחבאים חוץ למדינה.

ובבן נכנסנו לחופה בלא קרובים ובלא קרואים, חוץ ממנין מצומצם שקראם השמש, בני אדם עלובים שלפני שעה שתי שעות נקראו להלויית המת ולשעה זו נקראו לחופתי, מה עגומים היו בגדיהם השאולים ומה מצחיקים צילינדריהם הזקופים ומה חצופות עיניהם הרעבתניות שציפו לשעה שיסתיים טכס הנשואין ויכנסו לבית השכר במעות שזיכתה להם חופתי. לבי היה טוב עלי וככל שהיה הדבר משונה בעיני לא פסקה שמחתי. יכנסו אחרים לחופתם על ידי שושבינים אנשי שם ובעלי ממון ואני אפנס לחופה על ידי עניים שיקחו להם בשכר טרחתם פת לחם. בנים אשר יוולדו לנו לא ישאלו אותי אבא מי היה בחופתך, כשם שלא שאלתי אני את אבא מי היה בחופתו. הכנסתי ידי לתוך כיסי והוצאתי כמה שילינגים ונתתי לשמש שיחלק להם יתר על שכרם. נטל השמש את המעות ואמר מה שאמר. נתייראתי שמא יבואו ויעטרוני בשבחים. זימנתי את עצמי לומר איני כדאי. אבל אף אחד מהם לא בא, אלא זה שחה על מקלו וזה מתח עצמו כדי שיהא נראה גבוה וזה הביט בכלה בעינים שאינן מהוגנות. שאלתי עליו את השמש. אמר השמש זה, והתיז את הזיין, זה פקיד היה וסלקוהו. ניענעתי לו ראשי ואמרתי כך כך, כאילו סיימתי בשתי ככין אלו כל ענייניו. בין כך לכך בחר לו השמש ארבעה ממומניו ונתן בידיהם ארבעה כלונסאות ותלה עליהם חופה ודחף מתוך כך לאדם אחד שהרכין עצמו ונתמוטטה החופה על ידו.

בתוך שאני עומד תחת החופה נזכרתי מעשה באדם אחד שכפתה אותו אהובתו שישאנה לו לאשה. הלך וכינס כל מאהביה שקילקלה עמהם קודם חופתה, כדי להוכיר לה חרפתה וכדי להתנקם מעצמו שהסכים לשאת אשה זו. כמה מכוער אותו האיש וכמה מכוער אותו מעשה. אבל אני, חביב היה עלי אותו אדם ואותו מעשה יפה היה בעיני. וכשעמד הרב וקרא את

הכתובה נסתכלתי בשושבינים וצירתי לי היאך היתה אותה אשה באותה שעה והיאך היו חבריה. וכן קודם לכן בשעה שאשתי הושיטה אצבעה לקראת טבעת הקידושין ואמרתי לה הרי את מקודשת לי ידעתי מעצמי אותו האיש מה היה באותה השעה.

ו

אחר החופה יצאנו לכפר אחד לעשות ימי שמחתנו. לא אספר לך כל מה שעבר עלינו בדרך ובבית הנתיבות וברכבת וכן לא אפרט כל הר וגבעה שראינו וכן לא את הנחלים ואת המעיינות היוצאים בבקעה ובהר, כדרך מספרי סיפורים כשבאים לספר על נסיעת חתן וכלה. אין כל ספק שיש שם הרים וגבעות ומעיינות ונחלים, וכן אירעו אותנו כמה דברים בדרך, אבל הכל נשמט מלבי ונשכח, מפני אותו דבר של לילה הראשון. אם אין אתה עיף אספר לך.

באנו לכפר ונכנסנו למלון קטן, שרוי בתוך גנים ומוקף הרים ונחלים. סעדנו סעודת הלילה ועלינו לחדר, שייחד לנו בעל המלון, שכבר קדם לחופה טילגרפתי לו. בדקה אשתי את החדר והשרתה עיניה על השושנים האדומות שעמדו שם. התלוצצתי ואמרתי מי חביב כל כך ששלח לנו שושנים נאות אלו. מי, שאלה אשתי בתמיהה. כאילו סבורה היתה שיש כאן אדם שיודע עלינו חוץ מאנשי המלון. אמרתי מכל מקום אני מסלקן שריחן קשה לשינה, או אפשר נניחן מפני כבוד היום. כן כן, ענתה אשתי אחרי, וקולה כקול מי שמדבר ואינו שומע מה מדבר. אמרתי לה ואי את רוצה להריח בהן ענתה אשתי ואמרה כן כן, רוצה אני, שכחה ולא הריחה. שכחה זו משונה לגבי דינה שנהגה להרבות בפרחים. הזכרתי לה שעדיין לא הריחה בהם. הרכינה ראשה על הפרחים. אמרתי לה מפני מה את כופפת עצמך, והרי יכולה את לקרבם לך. הביטה בי כמי ששומע דבר חדש. ותכלת שחורה זו שבעיניה השחירה ואמרה

דרך תוכחה סתכלן אתה מחמדי. נשקתי לה נשיקה ארוכה ועצמתי עיני ואמרתי לה עכשיו דינה הרי אנו לבדנו.

עמדה ופשטה את שמלותיה במתיגות יתירה ותיקנה את שערה. בתוך שהיא עושה כן ישבה וצימצמה פניה בשולחן. הרכנתי ראשי לראות מה היא עושה ועל שום מה שוהה כל כך, וראיתי שהיא קוראת בקונטרס קטן מאותם שמצויים בכפרים הקטוליים ושם המאמר חכו לאדוניכם בכל עת שיבוא.

נטלתי את סנטרה בידי ואמרתי לה כבר בא אדוניך ואי את צריכה לחכות ונתתי פי על פיה. הגביהה עיניה מתוך עגמימות והניחה את הקונטרס מידיה. נטלתי אותה בזרועותי והשכבתיה על מטתה והורדתי את פתילת המנורה.

הפרחים נתנו ריח ודממה מתוקה הקיפה אותי. נשמע פתאום קול רגליו של אדם בחדר סמוך לחדרנו. העברתי את הקול מלפני ולא שמתי את לבי עליו, שהרי מה איכפת לי אם יש שם אדם אם אין שם אדם. אני איני מכיר אותו והוא אינו מכיר אותנו. ואילו היה מכיר אותנו, הרי נכנסנו לחופה ואנו נשואין כדת. חיבקתי את אשתי באהבה יתירה ושמחתי עליה עד לאחת וידעתי שכולה שלי היא.

עם שהיא נתונה בזרועותי זקפתי את אוזי לשמוע אם לא פסק קול פעמותיו של אותו אדם ושמעתי שהוא מהלך ואינו פוסק. העבירו אותי פסיעותיו על דעתי ועלתה מחשבה על לבי שזהו אותו לבלר שאשתי הכירתו קודם חופתה. נזדעזע לבי ונשכתי את שפתי, שלא אוציא דבר מגונה מפי.

הרגישה אשתי ושאלה, מה לך ידידי?

עניתי ואמרתי לה, לא כלום, לא כלום.

אמרה היא, רואה אני שלבך דחוק.

עניתי, כבר אמרתי לך.

אמרה היא, אם כן טעיתי.

נטרפה דעתי ואמרתי לה, לא טעית.

אמרה היא, ומה הואז

אמרתי לה.

געתה בבכייה.
אמרתי לה, על שום מה את בוכה?
הבליעה דמעותיה ואמרה, פתח את הדלת ואת החלונות והודע את כל העולם את תועבותי.
בושתי מדברי ופייסתיה, נתפייסה והשלימה עמי.

ז

מכאן ואילך לא זו אותו אדם מעיני, בפני אשתי ושלא בפני אשתי, אם ישבתי עם עצמי הגיתי בו, ואם שחתי עמה הזכרתי אותו, ואם ראיתי פרח נזכרתי בשושנים אדומות, ואם ראיתי שושנה אדומה נזכרתי בו, שמא מאותו מין רגיל היה זה לתת לאשתי, ומטעם זה לא הריחה בשושנים בלילה הראשון, מפני שנתביישה להריח בפני בעלה במין פרחים שמאהבה היה מביא לה. היתה בוכה הייתי מפייסה, אבל מתוך נשיקת פיוסין שמעתי בת קול של נשיקה אחרת שנשק לה אחר. אנשים משכילים אנו, בני אדם מודרניים, מבקשי חופש, לנו ולכל באי עולם, ולמעשה גרועים אנו מכל מחזיקי נושנות.
כך עברה עלי שנה ראשונה. רציתי לשמוח עם אשתי נזכר לי זה שקיצץ בשמחתי ונתעצבתי. היתה היא שמחה אמרתי לי על שום מה היא שמחה, אותו מנוול נזכרה והיא שמחה. כיון שהזכרתיו לפניה געתה בבכייה. אמרתי לה על שום מה את בוכה, על שום שקשה לך לשמוע גנותו של המנוול. יודע הייתי שכבר עקרה אותו מלבה והסיחה דעתה ממנו, ואם נזכרה בו נזכרה לרעתו, שמימיה לא אהבה אותו, אלא חוצפה יתירה שהיתה בו וקלות דעת שהיתה בה שעה קלה גרמו שלא שלטה בעצמה ונשמעה לו, אבל הכרת הענין לא הביאה אותי לידי שיקוט הלב. רציתי לעמוד על אופיו של זה, מה יש בו שמשך אחריו לבה של נערה בת טובים צנועה. התחלתי מפשפש בין ספריה, שמא אמצא שם פיסת מכתב ממנו, שרגילה דינה להניח את מכתביה בספר לשם סימן, ולא מצאתי. אמרתי שמא הצניעה

את מכתביו במקום מוצנע, שהרי פשפשתי בכל הספרים ולא מצאתי כלום. לא מלאני לבי לבדוק במטמוניות שלה. והוא שהעלה את חרוני יותר, שאני משים עצמי הגון ומחשבותי כעורות. מאחר שלא דיברתי עם אדם זר על מעשיה הראשונים ביקשתי לי עצה מן הספרים והתחלתי קורא בסיפורי אהבים, כדי לעמוד על אופיים של נשים ומאהביהן. מכיון שהרומנים הביאוני לידי שעמום פניתי עצמי לקרות דוקומנטים קרימינליים. ראו חברי והתלוצצו ואמרו ליפנס לבולשת אתה רוצה. לשנה השניה לא באה שום הקלה והנחה. ואם עבר עלי יום ולא הזכרתי אותו כפלתי עליו שיחתי למחר. מתוך צער שציערתי את אשתי חלתה. ריפאתי אותה בסממנים ומחצתי את לבה בדברים. אמרתי לה כל התחלואים לא באו עליך אלא על ידיו של זה שקיפח את חייך. עכשיו הוא מקלקל עם נשים אחרות ולי הנית אשה חולנית לטפל בה. אלף חרטות נתחרטתי על כל דיבור ודיבור ואלף פעמים חזרתי עליהם.
באותם הימים התחלתי מבקר עם אשתי אצל כמה מקרוביה, וכאן אומר לך דבר משונה. כבר אמרתי לך שדינה בת טובים היא וקרוביה אנשי שם. ובכן הם ובתיהם הרחיבו את לבי והתחלתי נושא פנים לאשתי משום קרוביה. בני אדם אלו בני בניהם של יוצאי גיטאות, שהגיעו לידי עושר וכבוד, עשרם נוי לכבודם וכבודם נוי לעשרם, שאפילו בימות המלחמה שרוב גדולי המדינה עשו ממון מרעבן של בריות נתרחקו הם מממון של פגעים, וכן לא נתפטמו מאכילה יתירה, אלא מה שקיבלו כמידת כל אדם. מהם בעלי צורה שציירנו לנו בדמיוננו ולא ראינו בעינינו. יתירות עליהם הגבירות. אי אתה מכיר את וויבא ואם אתה מכירה מכיר אתה מיני יהודיות שהגויים חורצים לשונם עליהן. אילו זכו לראות כאותן שראיתי אני היו נותנים פיהם בעפר. אין אני חושש למה שאומות העולם אומרים עלינו, שאין לנו תוחלת מן האומות שנמצא חן בעיניהם, אבל הואיל והזכרתי את לעגם הזכרתי את שבחן, שאין שבח לאח משבח אחיותיו, שמתעלה ומתרומם על ידיהן.

אחר ימים רואה הייתי את קרובי אשתי בלא לייחס אותה עליהם, כאילו אני קרובם ולא היא. הייתי מהרהר בלבי אילו היו יודעים צרות שאני גורם לה, וכבר מוכן הייתי להתיר פי ולגלות לבי לפניהם. משראיתי שלבי דוחקני התרחקתי מהם וממילא נתרחקו ממני. העיר גדולה ובני אדם עסוקים, מתעלם אדם מחבריו אין מחזרין אחריו.

לשנה השלישית נטלה לה אשתי מדה אחרת. אם הזכרתי אותו לא השגיחה בדברי ואם צירפתי את שמו לשמה שתקה ולא השיבה לי, כאילו לא דיברתי בה. חרה אפי ואמרתי לי כמה גרועה אשה זו שאינה מרגישה.

ח

יום קיץ אחד בין השמשות ישבנו אני והיא בסעודת הערב. זה כמה ימים שלא ירדו גשמים והעיר היתה תוססת חום. מימי הדונאו הוריקו וריח עמום נדף מן העיר. החלונות שבמרפסת הזכוכית שלנו הפיקו חמימות שחונה שהוגיעה את הגוף ואת הנפש. כבר מאתמול חששתי בכתפי והיום הוסיפו מכאוב. ראשי כבד עלי, ושערי היה יבש. העברתי ידי על ראשי ואמרתי לי צריך אני להסתפר. הצצתי על אשתי וראיתי שמגדלת לה שער, והרי מיום שנהגו נשים בעצמן תספורת של גבר גוזזת היא את שערה. אמרתי לעצמי ראשי אינו סובל קצת שער וזו מגדלת לה שער כטווס, בלא ששאלה את פי אם יפה כך. באמת שערה היה נאה לה. אבל רוחי לא היתה יפה. הרתעתי את כסאי מן השולחן כאילו דוחק את כרסי ותלשתי מאמצעיתה של פת ולעסתי. זה כמה ימים שלא הזכרתי אותו בפניה ואין צריך לומר שהיא לא הזכירה אותו בפני. אותם הימים ממעט הייתי בדברים עמה ואם שחתי עמה שחתי בלי תרעומת.

פתאום אמרתי לה דבר זה עלה בלבי.

ניענעה ראשה ואמרה כן כן, אף אני דעתי כך. אמרתי לה וכי יודעת את מה שבמטמוני לבי. אם כן אמרי לי מהו.

לחשה ואמרה גט.

בשעה שאמרה כן הגביהה פניה כנגדי והביטה בי עצובה. נתלש לבי ממקומו ורפתה רוחי. אמרתי לעצמי אי לך אדם עלוב שאתה נוהג עם אשתך כך ומביאה לידי צער. הרכנתי קולי ושאלתי מנין את יודעת מה שבלבי.

אמרה וכי מה אני עושה כל הימים, הרי אני יושבת והוגה בך ידידי.

נזרק דיבור מפי ואמרתי לה אם כן מסכימה את?

נשאה עיניה אלי ואמרה כלומר על הגט?

השפלתי עיני וניענעתי לה ראשי דרך כן.

אמרה היא בין שאני רוצה בין שאיני רוצה מקבלת אני עלי לעשות כל שאתה מבקש ובלבד להקל עליך את יסוריך.

ואפילו על ידי גט?

אפילו על ידי גט.

ידעתי איזו טובה אני מאבד. אבל הדיבור כבר נאמר והרצון לכלות זעמי בי העבירני על דעתי. קפצתי שתי ידי ואמרתי מתוך כעס טוב ויפה.

יצאו כמה ימים ולא הזכרתי לפניה לא גט ולא אותו שהביא עלינו כליה. אומר הייתי לעצמי שלוש שנים יצאו מיום שנישאה לי, שמא הגיע הזמן לעקור אותו מעשה מן הלב. אילו אלמנה לקחתיה או גרושה כלום היו לי טענות עליה, אף כך יהא דומה עלי שאלמנה או גרושה לקחתיה.

וכיון שבאתי לכלל דעה זו הוכחתי עצמי על כל יום ויום שציערתיה וקיבלתי עלי להיטיב עם אשתי. אותם הימים נבראתי בריה חדשה והתחלתי מרגיש התעוררות אהבה כביום שהכרתיה. וכבר הייתי סבור שהכל כחפץ האדם ורצונו, רוצה מכניס כעס ואיבה וקנאה בלבו, רוצה עושים שלום עם הכל, אם כן מה מקום לעורר כעס ולגרום רעה לעצמנו, והלוא יכולים אנו להיטיב לנו ולשמוח, עד שבא מעשה לידי וחזר הדבר ליושנו.

ט

מה היה המעשה. פעם אחת הביאו חולה לבית החולים. בדקתיו ומסרתיו לאחיות שירחצוהו וישכיבוהו על המטה. בערב נכנסתי לבקר את החולים. הגעתי אצל מטתו וראיתי על הטבלא למעלה מראשו את שמו, וידעתי מי הוא.

מה לעשות? רופא אני וטיפלתי בו, ואם תמצא לומר טרחתי עליו יתר על הצורך, עד שכל החולים נתקנאו בו ויקראו לו בן טיפולו של הרופא. ובאמת ראוי היה לשם זה, בין שהוצרך בין שלא הוצרך טיפלתי בו, אומר הייתי לאחיות מחלה שלא נחקרה כל צרכה מצאתי בו ואני רוצה לחקרה, ופקדתי עליהן לתת לו מזונות טובים ופעמים הוספתי לו כוס יין, כדי שימצא קורת רוח מבית החולים. וכן ביקשתי מהן שלא יקפידו עמו אם ינהוג קצת חירות בעצמו ולא יקבל עליו כל חוקי הבית.

היה שוכב לו בבית החולים ואוכל ושותה ומעדן עצמו במיני תפנוקים. ואני נכנס אצלו ובודקו וחוזר ובודקו ושואל אותו אם ערבה עליו שנתו ואם מזונותיו מספיקים לו כל צרכו. וכותב לו רפואות ומקלסו משום גופו, ואומר לו גוף זה חזקה עליו שיאריך ימים הרבה. והוא שומע ונהנה ומתעדן לפני כתולעת. ואני אומר לו אם רגיל אתה לעשן הרשות בידך לעשן. אני עצמי איני מעשן, ואם תשאלני אם העישון יפה, אומר לך, רע הוא ומזיק לגוף. אבל אם רגיל אתה לעשן איני מעכב בידך. וכן אני עושה לו כמה הנחות יתירות ובלבד שיראה עצמו שרוי בטובה. ואני מהרהר בלבי אדם זה שלא הייתי מאבד עליו מלה אחת אני טורח עליו כל כך, וכל זה מחמת אותו מעשה שקשה להזכיר וקשה לשכוח, ולא עוד אלא שאני מביט בו ומתבונן בו, שמא אלמוד מה קלט הוא מדינה. ומה קלטה דינה ממנו, ומתוך שנתעסקתי בו סיגלתי לי מקצת מתנועותיו.

בראשונה העלמתי כל אותו מעשה מאשתי. אבל הוא פרץ גדרי פי והיה מיספר מאליו. שמעה אשתי ולא הראתה

התעניינות של כלום. דבר זה לכאורה רצוי היה לי, אבל לא הייתי מרוצה, אף על פי שידעתי שאילו נהגה אחרת ודאי שלא הייתי מרוצה.

אחר ימים נתרפא והבריא והגיעה שעתו לצאת מבית החולים. החזקתי בו עוד יום ועוד יום וחזרתי ופקדתי על האחיות שינהגו בו טובת עין, כדי שלא ידחק לצאת. ואותם ימים סמוך אחר ימות המלחמה היו וקשה היה לפרנס את החולים, כל שכן מבריאים, כל שכן בריאים, והייתי נותן לו משלי ממה שהביאו לי אכרים. היה יושב ואוכל ושותה ומיטיב לבו וקורא בעתונים ומטייל בגן ומשחק עם החולים ושוחק עם האחיות. העלה בשר והיה בריא יותר מכל המטפלים עמו ואי אפשר היה להחזיק אותו עוד בבית החולים. צוויתי שיעשו לו סעודת פטורין נאה ופטרתיו.

אחר שסעד בא ליפטר ממני. הבטתי בפימה שנתלתה לו מסנטרו השמן. עיניו היו שקועות כשל אשה שוויתרה על הכל בשביל אכילה ושתיה. עמדתי לפני שולחני ופישפשתי בין הניירות כאילו מחזר אני אחר אבידה. אחר כך נטלתי שפופרת קטנה לבדוק אותה. עם שאני משים עצמי עסוק נכנסו שתי אחיות, אחת כדי לשאול אותי דבר ואחת כדי לפרוש מבן טיפולו של הרופא. החזרתי את ראשי פתאום כאילו נזכרתי שממתינים לי והוצאתי מפי הברה של תמיהה, כדרך שדינה עושה בזמן שרואה שממתינים לה. בתוך כך נסתכלתי במבריא זה שפימתו נגררת מסנטרו ואמרתי לי אין אתה יודע מי אני, אבל אני יודע מי אתה. אתה הוא זה שהבאת כליה עלי ונטלת את חיי אשתי מן העולם. נכנס בי כעס וכעסתי עד שחששתי בעיני. הושיט זה את ידו לפני בהכנעה יתירה והתחיל מגמגם דברי הודיה על שהצלתיו מן המיתה והחזרתיו לחיים. הושטתי לו ראשי אצבעותי דרך קלות ובזיון, ומיד קינחתי אותן באיצטלא שלי, כאילו נגעתי בשרץ מת והחזרתי פני ממנו כמפני דבר מאוס והלכתי לי. הרגשתי באחיות שמביטות בי ויודעות מה טעם נהגתי כך. אף על פי שלא היה מקום לחשוש כלום.

אחר שעה קטנה חזרתי לעבודתי וראשי ולבי אין עמי. עליתי ללשכת הרופאים וביקשתי לי חבר שימלא את מקומי. אמרתי לו שנקראתי לבית המשפט להעיד עדותי בענין פושע אחד ואין הדבר סובל דיחוי. באה אחות ושאלה אותי אם להזמין לי טקסי, עניתי ודאי ודאי. עד שהלכה ללשכת הטיליפון יצאתי מבית החולים כמי שנטרפה דעתו.

בדרך עברתי על בית שכר וביקשתי ליכנס ולהטביע צערי במשקה, כמו שמרי נפש רגילים לומר. נתיישבה דעתי קצת ואמרתי כל הצרות באות ויוצאות ואף צרתי עתידה שתעבור. אבל דעתי לא נתיישבה אלא לשעה קלה ולא נתיישבה אלא כדי לחזור לסורה. התחלתי מטייל והולך. אחר שעה ושתי שעות עמדתי וראיתי שהקפתי את עצמי וסיבבתי במקום אחד.

ו

באתי לביתי וסיפרתי לאשתי, שמעה ולא אמרה דבר. נתמלא לבי כעס שיושבת לה ושותקת, כאילו אין כאן ולא כלום. הרכנתי את ראשי על לבי כדרך שעשה הוא בשעה שעמד לפני להודות לי, שהרכין ראשו על לבו, וכן חקיתי את קולו ואמרתי אני מודה לאדוני הדוקטור, שהציל אותי מן המיתה והחזירני לחיים. ואמרתי לה לאשתי כך קולו של זה וכך עמידתו, כדי להראות לה גנותה, כמה בזוי זה שביכרה אותו עלי ונתנה לו אהבתה קודם שהכירה אותי. הציצה אשתי עלי, כאילו אין כל הדבר כדאי להעסיק אותה. עמדתי והעברתי עיני על פניה, שמא אראה בה סימן של שמחה על אותו ריקא שנתרפא ולא ראיתי בה שום סימן של שמחה כשם שלא ראיתי בה קודם לכן שום סימני צער כשסיפרתי לה שהוא חולה. אחר שנים שלושה ימים ניטל עוקצו של דבר ולא הוסיף לפגוע בי. טיפלתי עם החולים והרביתי שיחה עם האחיות ומיד אחר העבודה חזרתי לביתי אצל אשתי. יש שביקשתי ממנה לקרות לפני מספריה ונענתה לי וקראה לפני ואני יושב ומביט בה

ואומר בלבי אלו הן הפנים שכל שראה אותן מיד נתפשטו קמטיו ונסתלק כעסו. ואני מעביר ידי על פני בנחת ומוסיף ומביט בה. ויש שהיינו מזמינים חבר לכוס קהוה או לסעודת ערבית. ושוב היינו מסיחים על כל מה שהבריות מסיחין ושוב הכרתי שיש דברים בעולם מחוץ לצרת נשים. פעמים הרבה עליתי על מטתי מתוך הרחבת דעת ונחת רוח.

לילה אחד בא אצלי אותו אדם בחלום ופניו חולניים קצת וקצת, — קצת סימפטיים. נתביישתי ממנו שאני חושב עליו רעות, וקבלתי עלי להעביר כעסי ממנו. הרכין עצמו ואמר מה אתה רוצה ממני, וכי בשביל שאינסתני אתה מבקש רעתי.

בלילה שלאחר זה סעדו על שולחננו שנים ממכירינו אשה ובעלה, שהיו חביבים על שנינו. הוא משום מידותיו הטובות, והיא משום עיניה הכחולות המלאות זיו ומשום מצחה הגבוה שנתן לעין לטעות שיש כאן חכמה הרבה ומשום תלתלי הזהב שהיו מרחפים על ראשה הנאה ומשום קולה קול אשה שכובשת את כיסופיה בלבה. כשלוש שעות ישבנו ולא הרגשנו בזמן. הוא סיפר מעניינו של יום והיא סייעתו בזיו היוצא מעיניה.

אחר שהלכו אמרתי לאשתי אספר לך חלום.

חלום? קראה אשתי בתמיהה ונתנה בי עיניה מתוך עצב, וחזרה ולחשה חלום, לפי שאין דרכי לספר חלומות, וכמדומני שכל אותן השנים לא ראיתי חלום.

אמרתי לה חלום חלמתי. וכשאמרתי כן חרד לבי פתאום. ישבה אשתי ותלתה עיניה בפני. עמדתי וסיפרתי לה את חלומי, נודעזעו כתפיה וגופה התחיל מרחת. פשטה את זרועותיה פתאום ולפפה את צווארי וחיבקה אותי ואף אני חיבקתי אותה וכך עמדנו חבוקים מתוך אהבה וחיבה ורחמים. וכל אותה שעה לא זז אותו אדם מעיני ושמעתיו מדבר וכי בשביל שאינסתני אתה מבקש רעתי.

סילקתי את זרועותיה של אשתי מצווארי ועצבות יתירה באה בלבי. עליתי על מטתי וחשבתי על כל דבר וענין בשקט ובנחת עד שנתנמנמתי וישנתי.

למחר עמדנו מן המטה וסעדנו כאחד את סעודת הבוקר. הצצתי על אשתי וראיתי שפניה כתמול שלשום. הודיתי לה בלבי על שאינה באה עלי בתרעומת בשביל אמש. אותה שעה נזכרו לפני כל צרות ויסורים שהבאתי עליה מיום שנישאה לי, שבכל עת ובכל שעה הייתי שופך דמיה ועולבה ומעליבה, והיא היתה מקבלת הכל בשתיקה. נתמלא לבי אהבה וחיבה לעלובת נפש זו, שמעונה בידי כל כך, וקיבלתי עלי להניח לה ולהיטיב עמה. וכן עשיתי יום ושני ימים ושלושה ימים.

יא

וכבר הייתי סבור שהכל נתקן והולך. ובאמת לא נתקן כלום. מאותו היום שעשיתי שלום עם נפשי נתנכר לי שלומי ממקום אחר. אשתי נהגה עמי כאילו נעשיתי זר לה. והלוא כל השתדלויות שהשתדלתי עמה הרי הן לטובתה. כמה אין אשה זו מרגישה. אבל היא הרגישה.

יום אחד אמרה לי מה טוב היה אילו מתי.

למה?

למה, אתה שואל. ובקמטי שפתיה נראה כמין צחוק שהרתיע את לבי ממקומו.

גערתי בה ואמרתי אל תהי פתיה.

נתאנחה ואמרה הה, ידידי, אני איני פתיה.

אמרתי לה ובכן אני פתי.

אמרה אף אתה אין אתה פתי.

הגבהתי קולי ואמרתי אם כן מה את רוצה ממני?

ענתה ואמרה מה אני רוצה? רוצה אני במה שאתה רוצה.

ניערתי כפי ואמרתי אני איני רוצה ולא כלום.

תלתה עיניה בפני ואמרה אי אתה רוצה ולא כלום. אם כן הרי הכל כשורה.

כשורה? שחקתי שחוק לעג.

אמרה היא רואה אתה ידידי שחוק זה אינו יפה בעיני.

אם כן מה אעשה?

עשה מה שאתה מבקש לעשות.

כלומר?

כלומר, למה לי לחזור על דבר שידוע לך.

אמרתי לה אני איני יודע אותו דבר מהו. אבל את שיודעת מהו אמרי לי.

לחשה ואמרה גט.

הגבהתי קולי ואמרתי רוצה את לכוף אותי שאתן לך גט.

ניענעה ראשה ואמרה אם סבור אתה שיפה לך לומר כן שאני רוצה לכוף אותך הריני מסכימה.

אמרתי לה דרך שאלה, כלומר.

אמרה היא למה לנו לחזור על דברים שלא לצורך. נעשה את שרשום עלינו מלמעלה.

ליגלגתי ואמרתי מתוך כעס אף השמים גלויים לפניך ואת יודעת מה כתוב שם. רופא אני ואין לפני אלא מה שעיני רואות, ואת גברתי, את יודעת מה שכתוב ברקיע. מי לימד אותך חכמה זו, שמא אותו מנוול?

אמרה דינה שתוק, בבקשה ממך שתוק.

אמרתי לה אי את צריכה להתרגז כל כך. וכי מה אמרתי?

עמדה והלכה לחדר אחר ונעלה את הדלת בפני.

הלכתי אצל הדלת וביקשתי ממנה שתפתח לי ולא פתחה.

אמרתי לה הריני הולך והרי כל הבית לפניך ואי את צריכה לנעול. כיון שלא ענתה התחלתי מתירא שמא נטלה סם שינה ושמא תאבד עצמה חס ושלום. התחלתי מבקש ומתחנן שתפתח ולא פתחה. הצצתי לתוך חור המנעול ולבי מכה אותי מכה אחר מכה כהורג נפש. כך עמדתי לפני הדלת הנעולה עד שירד היום וחשכו הכתלים.

עם חשיכה יצתה מחדרה חיוורת כמת. נטלתי את ידיה בידי וצינת מות יצתה מהן וציננה את ידי. לא משכה ידיה ממני, כאילו אין להן הרגשה של כלום.

השכבתיה על מטתה והרגעתי את לבה בסמי מרפא ולא זזתי

ממנה עד שנתגמגמה. הבטתי בפניה שנקיים מכל דופי ואין בהם שמץ פסול ואמרתי לעצמי מה נאה עולם זה שאשה זו שרויה בתוכו ומה קשים חיינו שאנו חיים. הרכנתי עצמי כדי לנשק לה. ניענעה ראשה דרך לאו. שאלתי אותה וכי אמרת כלום? השיבה, לא. ואיני יודע אם הרגישה בי אם מתוך שינה דיברה. חלשה דעתי ולא נתקרבתי אצלה. אבל ישבתי שם כל הלילה.

למחר הלכתי לעבודתי וחזרתי עם צהרים. מחכמה או לא מחכמה לא הזכרתי לפניה מעשה אתמול. ואף היא לא הזכירתו. כן ביום השני, כן ביום השלישי. הייתי סבור שהכל חוזר לקדמותו. עם זה ידעתי שאם אני מבקש לשכוח היא אינה שוכחת.

באותם הימים נתאוששו פניה ושינתה קצת ממנהגיה. היתה רגילה לקדם פני בכניסתי לא הקדימתני. עתים הניחתני והלכה לה ועתים באתי ולא מצאתיה.

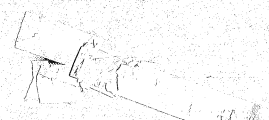
בתוך אותם הימים חל יום אירוסין שלנו. אמרתי לה, נעשה לנו יום טוב ונסע למקום שנסענו בראשונה. אמרה אי אפשר. — למה? מפני שעליה ללכת למקום אחר. אמרתי לה ברשותך, להיכן את הולכת? אמרה חולה אחת יש לי, שאני מטפלת בה. אמרתי לה מה זה פתאום? אמרה לא כל מה שאדם עושה — עושה פתאום. זה כמה באתי לידי דעת שאני צריכה לעבוד ולעשות. אמרתי לה וכי לא די לך שאני עובד ועושה? אמרה לי לשעבר די היה לי בזה ועכשיו אינו די לי. — למה? — למה? אם אין אתה יודע מעצמך אני איני יכולה להסביר לך. אמרתי לה וכי כל כך עמוק הדבר עד שקשה להסבירו. אמרה להסביר לא קשה, אבל מסופקתני אם תרצה להבין. — למה? — מפני שאני מבקשת להרוויח את פרנסתי. אמרתי לה וכי חסרה את פרנסה בביתך שאת מבקשת לך פרנסה ממקום אחר? אמרה היום יש לי פרנסה, מי יודע יום מחר. אמרתי לה מה זה פתאום? אמרה היא כבר אמרתי לך שאין דבר בא פתאום. אמרתי לה איני מבין מה את סחה.

אמרה היא מבין אתה אלא שרצוי לך לומר איני מבין. ניענעתי ראשי דרך יאוש ואמרתי יהא כך. אמרה היא באמת כך הוא. אמרתי לה דיאליקטיקה זו רחוקה ממני. השיבה ואמרה ממך היא רחוקה ולי אינה קרובה, אם כן מוטב שנשתוק, אתה עשה את שלך ואני אעשה את שלי. אמרתי לה מה אני עושה אני יודע, מה את מבקשת לעשות איני יודע. השיבה ואמרה אם אין אתה יודע היום תדע מחר.

אבל היא לא הצליחה במעשיה. ואם הצליחה לא הכניסה פרוטה, מטפלת היתה בנערה אחת משותקת, בת אלמנה עניה, ולא קיבלה שכר על טרחתה, ולא עוד אלא שהיתה מסייעתה בממון ומביאה לה פרחים. באותם הימים תשש כחה של דינה כחולה והיא עצמה היתה צריכה שיטפלו בה ולא שתטפל היא עם אחרים. פעם אחת שאלתי אותה עד אימת את טורחת באותה חולה? נתנה בי עיניה ואמרה שואל אתה אותי כרופא? אמרתי לה מה הפרש אם כרופא אם כאישך? אמרה אם שואל אתה כרופא איני יודעת מה אשיב, ואם שואל אתה מטעם אחר איני רואה צורך להשיב. עשיתי עצמי כאילו עשתה עמי צחוק וצחקתי. החזירה פניה ממני והניחתני והלכה לה. מיד גלה הצחוק מפי ולא חזר עוד.

אמרתי לי רוח הוא ואשאנו, עם זה ידעתי שכל תוחלתי תוחלת שוא. נזכרתי אותה שעה שדיברתי עמה תחילה על גט ונזכרתי מה שאמרה היא בין שאני רוצה בין שאיני רוצה מרוצה אני לעשות כל מה שאתה מבקש ובלבד להקל עליך את יסוריך ואפילו על ידי גט. עכשיו אמרתי על כרחי אין לנו תקנה אלא גט. כיון שעלתה מחשבה זו על לבי העמדתיה מפני, כאדם שמעמיד מלפניו דבר קשה. אבל צדקה דינה שאמרה שעלינו לעשות את שרשום עלינו מלמעלה. לא עברו ימים מרובים עד שראיתי בעיני ותפסתי בשכלי מה שלא ראיתי תחילה ומה שלא תפסתי תחילה. מיד נתייעצתי בלבי לפטור את דינה. בנים לא היו לנו, שחששתי להוליד בנים שמא יהיו דומים לו. סידרתי את ענייניו ונתתי לה גט פטורין.

כך נפטרנו זה מזה, כדרך שנפטרין כלפי חוץ. אבל בלבי ידידי שמור חיוכה שבשפתיה ואותה תכלת שחורה שבעיניה כביום שראיתיה בראשונה. פעמים בלילה זוקף אני עצמי ממטתי כאותם החולים שטיפלה בהם ומושיט את שתי ידי וקורא אחות אחות בואי אצלי.

הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו
שמואל ב׳ א׳

מחולת המות או הנאהבים והנעימים

בירכתי ארץ פולין שוכנת עיירה קטנה ובקצה העיירה עומד בית כנסת ישן נושן. ואצל בית הכנסת גל של ד׳ אמות ועשבים אדומים כדם מבצבצים מתוך הגל. חושות לא יעמידו שם. קול מצהלות חתנים מחופתם לא ישמע שם. וכל זרע אהרן הכהנים לא ידרכו על הגל ההוא עד היום הזה. ולמה לא ידרכו הכהנים על הגל וחופות לא יעמידו שם? ספר אספר לכם.

בימים מקדם ישב בעיר ההיא גביר מופלג ונאמן רוח. ולגביר בת יחידה רכה וענוגה יפה כחמה ברה כלבנה. ובהגיע עתה עת דודים וימצא לה הגביר היקר איש כלבבו, בחור מופלג בתורה וביראה. ויעש לה חופה כדת משה וישראל אצל בית הכנסת הגדול אשר בעיר ברוב פאר והדר כיד ה׳ הטובה עליו. סעודה גדולה עשה הגביר לעניי העיר ומנגנים רבים קרא לשמח חתן וכלה. ובאשר יקרה נפש בתו יחידתו בעיניו השתדל לפני ראש המדינה שיתיר לה ללבוש בגדי משי ביום כלולותיה אשר אסורים לבוא בקהל ישראל קדושים באשר הם גורמים חורבן ושממות ומכלים ממונם של ישראל. ובהשלח אל ראש המדינה כרגא דמלכא ושפילובק״א לגבירה המלכה שלח הגביר את אגרת הבקשה. ראש המדינה שלח לו ברכתו ברכת מזל טוב ובגדי משי לא התיר, שלא לפרוץ גדר. אנשי הגביר הורידו ראשם וכל הנשים שארותיה וקרובותיה של הכלה צעקו חמס, כי מאן ראש המדינה לתתה ללבוש בגדי משי ותפארת ביום כלולותיה. הגביר היקר לא ערער על גזירת המנהיג, אבל מהנעת ידו היה ניכר שאין לבו שלם עם הגזירה. ויאמר, בתי

כלה נאה וחסודה גם בבגדים הפשוטים. אם משום בגדים אין דוחין חתונה ואם משום נצחון — לאלקים נצחונים. ולמילוי הלבנה עשה את החופה בשמחה ובשירים בתוף ובכנור. ואת הבגדים היקרים בגדי המשי חלל על מעות ונתן את המעות להכנסת כלות עניות. והחתונה נעשתה ברוב פאר והדר בשמחה ובשירים בתוף ובכנור כיד ה׳ הטובה עליו.

בקיצור, הוליכו חתן וכלה לחופה. חשובי העיר פרסו סודר על ראש הכלה והשושבינים הלבישו את החתן בגד לבן ונתנו אפר בראשו במקום הנחת תפילין. העין תעדה דמעותיה על ירושלים השרופה באש והלב מתעורר בתשובה לזכר יום המיתה. הקיצור, החתן עומד תחת החופה והשושבינות מוליכות את הכלה. השושבינים הולכים לקראתה מתקרבים אליה ותחורים לאחוריהם והשושבינות מסובבות עם הכלה את החתן שלש פעמים. החזן ימינו על אזנו ואגודלו בקנה והוא מנגן והוא כחתן יוצא מחופתו וכל בעלי השיר יוצאים בשיר. טף ונשים באים מכל רחוב ופינה לראות במזמוטי חתן וכלה. הם תחת החופה והנה עב קטנה עולה מירכתי העיר. וישאו עיניהם ויראו סוס ורוכבו. וקרובי המחותן אמרו אל המחותן, הנה בא שלח ראש המדינה שליח מיוחד להתיר בגדי משי. ויאמר המחותן אל קרוביו, לא כי, בפירוש כתב שלא לפרוץ גדר והתקנה במקומה עומדת. אך אם אלינו ירוץ הרץ אין זאת כי אם כתב מיריבו בידו לחתן על ראש שמחתו. וידום. וירא את בתו העגונה ואת נוי יופיה ויאמר אל לבו בתי בלה נאה ואפילו בגדיה פשוטים. אך מהנעת ידו היה גיכר שאין לבו שלם עם גזירת הבגדים.

והחתן לקח את טבעת הקידושין וישם החתן את הטבעת על אצבע הכלה ויאמר הרי את מקודשת לי וכל הקרואים והקרואות וכל העם העומדים שם קראו מזל טוב. והחתן שבר בוס זכוכית זכר לחורבן ויקראו את הכתובה והנשים שלבו רגליהן ויצאו במחולות. ויקחו שתי חלות לחם קלועות ויספחו בחלותיהן לפניהן. אחת אומרת חתן דומה למלך ואחת אומרת כלה נאה

וחסודה וכל העומדים שם עונים אחריהן מזל טוב מול טוב. הכלה הורידה שתי עיניה הטהורות לארץ, מי זה רוכב על סוסז כצל סלע כבד ירבץ צלו בינה ובין החתן.

והרוכב בא עד מקום החופה ויראו כי הפריץ הוא. ויחרדו זקני העיר לקראתו ויאמרו, שלום בואך כי על יום טוב באת. וישתחוו לו ויוציאו לחם דבש ויין ויאמרו אליו, שא נא אור פניך אלינו אדון, וקח נא את ברכתנו אליך. גם בשר ודגים יש משתה שמנים, כי חתונה לנו היום, עבדך משיא את בתו יחידתו לבחור המופלג העומד לפניך בזה לאור באור פניך אדון, וירא הפריץ את הכלה לימין העלם הרך וכמעט צנח מעל סוסו, כי יופיה הכה את לבו ועורקי דמיו התבלבלו. נוע תנוע החרב כשכור והתנודדה על מתניו ועל דרבנות תברזל דרבנות נעליו. וייקץ הפריץ כגבר עברו יין. ויגף הפריץ את חרבו ויך את החתן וימיתהו ואת הכלה חטף ויולך אותה הארמונה.

החתן נפל ארצה וצחוק נוגה מרחף על שפתיו. דומם יפשוט זרועותיו לצאת עם הכלה במחול, לחלוחית שמנה ומתוקה בגרונו. עור צוארו התכווץ ומצוארו יז נצחו. הכרת שחוק משפתיו ולשונו בין שפתיו. ודומם ישא עיניו אל מול פני כלתו ואת בלתו לא יראה. דמו קולח בעיניו ובדמו יתבוסס. החתן מת. לפני בית הכנסת הגדול מוטל הוא מת. מצוארו יז דמו על לבנת בגדיו ועל בגדי חתונתו. הכלה איננה כי לקח אותה הפריץ. צעקה הנערה ואין מושיע לה. מוטות החופה נפלו מידי השושבינים וחרדת אלקים נפלה על שאירית הפליטה. מה לעשות. ה' נתן וה' לקח. לא לסעודת נישואין באו אלא להלויית המת באו. מוטות החופה צנחו מידי השושבינים והשושבינים הלכו מר בחמת רוחם. ויביאו תצינא ומרא. ויקומו ויקחו את גויית החתן ויקברו אותו, במקום אשר נשפך דמו שם קברו אותו אצל בית הכנסת הגדול. ויקברו אותו בבגדיו בגדי חתונתו ובקיטל הלבן המלובלכים בדם נפשו ובמנעליו להעלות חימה ולנקום נקם. והעפר המלוכלך בדם

קברו עמו. ותהי לו חופתו קברו וששונו תוגת עולם. וילכו כל הלילה ויבכו. ויספדו לו ולכלתו ימים רבים. אך גם היא לא האריכה ימים בארמון הפריץ, כי מאנה לשוב מאחרי ה' אלקי ישראל. ותלך שוממה קודרת בלחץ יגונה.

ויהי היום והפריץ יצא מארמונו לצוד ציד ותשב אל החלון הצופה על פני העיר. ותשקף אל ככר בית הכנסת הגדול אשר שם עמדה חופתה. ותזכור נעוריה יום כלולותיה עמדה לימין החתן אצל בית הכנסת הגדול. רוכב על סוסו דוהר, דוהר אל החופה. השושבינים מטפחים בידיהם וקוראים חתן דומה למלך והשושבינות מטפחות בחלותיהן וקוראות כלה נאה וחסודה. וכל העם עונים ואומרים מזל טוב. מי זה רוכב על סוסו, כצל סלע כבד ירבץ על לבה. החופה מרתתת על ראשה ומוטותיה נופלים ארצה. ותכרע כי נהפך עליה לבה. וכעת מותה ותדברנה הנצבות עליה הנה האדון בא מצידו. ולא ענתה ולא שתה לבה. ותאמר, יביאו לבוש חופתי אשר לבשתי בבואי הנה. ויביאו לה לבוש חופתה אשר לבשה בבואה הארמונה. ותלבש אותה השפחה את הבגד, בגד חופתה. היא מתאמצת לקום לצאת במחולות ויבוא הפריץ מצידו חמרץ בגדים מדם. וישלך את צידו בחרדה. כי נפחה נפשה ותמת. ויכרה לה הפריץ קבר בקברות אל נכר. וירדו עבדיו וכל אנשי חצרו וישאו אותה ויקברו אותה בקברות אל נכר. ומדי לילה בלילה בחצות הלילה בהגיע קריאת הגבר שנית והכוכבים מתחלפים ברקיע דומם קבר יפתח מקברות אל נכר ואשה עטופה תעל בסתר לילה. תגלום בצעיף פניה מפחד השומרים בלילות ותצעד ברב יגונה אל מול פני בית הכנסת הגדול. אז יעל מקברו חתנה המת אשר שפכו דמו תחת חופתו. בסתר הלילה לחשוף זרועותיו, יחבק כלתו אל לבו ויחד יחולו מחולת המות. על כן לא ירדכו הכהנים על הגל ההוא וחופות לא יעמידו שם עד היום הזה.

ג הַמַּחֲנֶה מֵעִם יִשְׂרָאֵל וַיָּנָס דָּוִד וְאַנְשָׁיו כָּל־הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיָּבֹא שָׁאוּל וּבָנָיו
ד עָזְבוּ בֶּעָרִים: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ אַיֵּה מִזֶּה וַיֹּאמֶר אֲשֶׁר נָס הָעָם מִן־
ה הַמִּלְחָמָה וְגַם־רַבִּים נָפַל מִן־הָעָם וַיָּמֻתוּ וְגַם שָׁאוּל וִיהוֹנָתָן בְּנוֹ
ו מֵתוּ: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ אֵיךְ יָדַעְתָּ כִּי־מֵת שָׁאוּל וִיהוֹנָתָן
ז בְּנוֹ: וַיֹּאמֶר הַנַּעַר ו הַמַּגִּיד לוֹ נִקְרֹא נִקְרֵיתִי בְהַר הַגִּלְבֹּעַ וְהִנֵּה שָׁאוּל
ח נִשָּׁעָן עַל־חֲנִיתוֹ וְהִנֵּה הָרֶכֶב וּבְעָלֵי הַפָּרָשִׁים הִדְבִּקָהוּ: וַיִּפֶן אַחֲרָיו
ט וַיִּרְאֵנִי וַיִּקְרָא אֵלַי וָאֹמַר הִנֵּנִי: וַיֹּאמֶר לִי מִי־אָתָּה °ויאמר [°וָאֹמַר פ]
י אֵלָיו עֲמָלֵקִי אָנֹכִי: וַיֹּאמֶר אֵלַי עֲמָד־נָא עָלַי וּמְתָתֵנִי כִּי אֲחָזַנִי הַשָּׁבֶץ
יא כִּי־כָל־עוֹד נַפְשִׁי בִּי: וָאֶעֱמֹד עָלָיו וָאֲמִתֻתֵהוּ כִּי יָדַעְתִּי כִּי לֹא
יב יִחְיֶה אַחֲרֵי נָפְלוֹ וָאֶקַּח הַנֵּזֶר ו אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁוֹ וְאָצְעָדָה אֲשֶׁר עַל־
יג זְרֹעוֹ וָאָבִיאֵם אֶל־אֲדֹנִי הֵנָּה: וַיַּחֲזֵק דָּוִד °בבגדיו °[בְּבִגְדָיו פ] וַיִּקְרָעֵם
יד וְגַם כָּל־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ: וַיִּסְפְּדוּ וַיִּבְכּוּ וַיָּצֻמוּ עַד־הָעֶרֶב עַל־
טו שָׁאוּל וְעַל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ וְעַל־עַם יְהוָה וְעַל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי נָפְלוּ
טז בֶּחָרֶב: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ אַיֵּה מִזֶּה
יז אָתָּה וַיֹּאמֶר בֶּן־אִישׁ גֵּר עֲמָלֵקִי אָנֹכִי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד אֵיךְ לֹא
יח יָרֵאתָ לִשְׁלֹחַ יָדְךָ לְשַׁחֵת אֶת־מְשִׁיחַ יְהוָה: וַיִּקְרָא דָוִד לְאַחַד
יט מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר גַּשׁ פְּגַע־בּוֹ וַיַּכֵּהוּ וַיָּמֹת: וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד °דמיך
[°דָּמְךָ פ] עַל־רֹאשֶׁךָ כִּי פִיךָ עָנָה בְךָ לֵאמֹר אָנֹכִי מֵמַתִּי אֶת־
כ מְשִׁיחַ יְהוָה: וַיְקֹנֵן דָּוִד אֶת־הַקִּינָה הַזֹּאת עַל־
כא שָׁאוּל וְעַל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ: וַיֹּאמֶר לְלַמֵּד בְּנֵי־יְהוּדָה קָשֶׁת הִנֵּה כְתוּבָה
כב עַל־סֵפֶר הַיָּשָׁר: הַצְּבִי יִשְׂרָאֵל עַל־בָּמוֹתֶיךָ חָלָל אַיֵּה נָפְלוּ גִבּוֹרִים:
כג אַל־תַּגִּידוּ בְגַת אַל־תְּבַשְּׂרוּ בְּחוּצוֹת אַשְׁקְלוֹן פֶּן־תִּשְׂמַחְנָה בְּנוֹת
כד פְּלִשְׁתִּים פֶּן־תַּעֲלֹזְנָה בְּנוֹת הָעֲרֵלִים: הָרֵי בַגִּלְבֹּעַ אַל־טַל וְאַל־מָטָר
עֲלֵיכֶם וּשְׂדֵי תְרוּמֹת כִּי שָׁם נִגְעַל מָגֵן גִּבּוֹרִים מָגֵן שָׁאוּל בְּלִי
כה מָשִׁיחַ בַּשָּׁמֶן: מִדַּם חֲלָלִים מֵחֵלֶב גִּבּוֹרִים קֶשֶׁת יְהוֹנָתָן לֹא נָשׁוֹג
כו אָחוֹר וְחֶרֶב שָׁאוּל לֹא תָשׁוּב רֵיקָם: שָׁאוּל וִיהוֹנָתָן הַנֶּאֱהָבִים
וְהַנְּעִימִם בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרָדוּ מִנְּשָׁרִים קַלּוּ מֵאֲרָיוֹת גָּבָרוּ:

ב א מִלְחָמָה:

ד בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל־שָׁאוּל בְּכֶינָה הַשְׁלִבְשָׁכֶם שָׁנִי עִם־עֲדָנִים הַמַּעֲלֶה
ה עֲדִי זָהָב עַל לְבוּשְׁכֶן: אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה יְהוֹנָתָן
ו עַל־בָּמוֹתֶיךָ חָלָל: צַר־לִי עָלֶיךָ אָחִי יְהוֹנָתָן נָעַמְתָּ לִי מְאֹד
ז נִפְלְאַתְךָ אַהֲבָתְךָ לִי מֵאַהֲבַת נָשִׁים: אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים וַיֹּאבְדוּ כְּלֵי

שמואל ב

א ג וַיְהִי שֵׁב מַהֲכוֹת אֶת־הָעֲמָלֵק וַיֵּשֶׁב דָּוִד בְּצִקְלַג יָמִים שְׁנָיִם: וַיְהִי
ד בַּיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי וְהִנֵּה אִישׁ בָּא מִן־הַמַּחֲנֶה מֵעִם שָׁאוּל וּבְגָדָיו קְרֻעִים
ה וַאֲדָמָה עַל־רֹאשׁוֹ וַיְהִי כְּבֹאוֹ אֶל־דָּוִד וַיִּפֹּל אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ: וַיֹּאמֶר
ו לוֹ דָּוִד אַי מִזֶּה תָּבוֹא וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִמַּחֲנֵה יִשְׂרָאֵל נִמְלָטְתִּי: וַיֹּאמֶר
אֵלָיו דָּוִד מָה־הָיָה הַדָּבָר הַגֶּד־נָא לִי וַיֹּאמֶר אֲשֶׁר־נָס הָעָם מִן־
ז הַמִּלְחָמָה וְגַם־רַבָּה נָפַל מִן־הָעָם וַיָּמֻתוּ וְגַם שָׁאוּל וִיהוֹנָתָן בְּנוֹ
ח מֵתוּ: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ אַיֵּךְ יָדַעְתָּ כִּי־מֵת שָׁאוּל וִיהוֹנָתָן
ט בְּנוֹ: וַיֹּאמֶר הַנַּעַר ו הַמַּגִּיד לוֹ נִקְרֹא נִקְרֵיתִי בְּהַר הַגִּלְבֹּעַ וְהִנֵּה שָׁאוּל
י נִשָּׁעָן עַל־חֲנִיתוֹ וְהִנֵּה הָרֶכֶב וּבְעָלֵי הַפָּרָשִׁים הִדְבִּקוּ בּוֹ: וַיִּפֶן אַחֲרָיו
יא וַיִּרְאֵנִי וָאֶקְרָא וָאֹמַר הִנֵּנִי: וַיֹּאמֶר לִי מִי אָתָּה וָאֹמַר [°וָאֹמַר פ]
יב אֵלָיו עֲמָלֵקִי אָנֹכִי: וָאֶעֱמֹד עָלָיו וָאֲמִתֻתֵהוּ כִּי יָדַעְתִּי כִּי לֹא
יג יִחְיֶה אַחֲרֵי נָפְלוֹ וָאֶקַּח הַנֵּזֶר ו אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁוֹ וְאָצְעָדָה אֲשֶׁר עַל־
יד זְרֹעוֹ וָאָבִיאֵם אֶל־אֲדֹנִי הֵנָּה: וַיַּחֲזֵק דָּוִד °בבגדיו °[בְּבִגְדָיו פ] וַיִּקְרָעֵם
טו וְגַם כָּל־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ: וַיִּסְפְּדוּ וַיִּבְכּוּ וַיָּצֻמוּ עַד־הָעֶרֶב עַל־
שָׁאוּל וְעַל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ וְעַל־עַם יְהוָה וְעַל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי נָפְלוּ
טז בֶּחָרֶב: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ אַיֵּה מִזֶּה
יז אָתָּה וַיֹּאמֶר בֶּן־אִישׁ גֵּר עֲמָלֵקִי אָנֹכִי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד אֵיךְ לֹא
יח יָרֵאתָ לִשְׁלֹחַ יָדְךָ לְשַׁחֵת אֶת־מְשִׁיחַ יְהוָה: וַיִּקְרָא דָוִד לְאַחַד
יט מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר גַּשׁ פְּגַע־בּוֹ וַיַּכֵּהוּ וַיָּמֹת: וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד °דמיך
[°דָּמְךָ פ] עַל־רֹאשֶׁךָ כִּי פִיךָ עָנָה בְךָ לֵאמֹר אָנֹכִי מֵמַתִּי אֶת־
כ מְשִׁיחַ יְהוָה: וַיְקֹנֵן דָּוִד אֶת־הַקִּינָה הַזֹּאת עַל־
כא שָׁאוּל וְעַל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ: וַיֹּאמֶר לְלַמֵּד בְּנֵי־יְהוּדָה קָשֶׁת הִנֵּה כְתוּבָה
כב עַל־סֵפֶר הַיָּשָׁר: הַצְּבִי יִשְׂרָאֵל עַל־בָּמוֹתֶיךָ חָלָל אַיֵּה נָפְלוּ גִבּוֹרִים:
כג אַל־תַּגִּידוּ בְגַת אַל־תְּבַשְּׂרוּ בְּחוּצוֹת אַשְׁקְלוֹן פֶּן־תִּשְׂמַחְנָה בְּנוֹת
כד פְּלִשְׁתִּים פֶּן־תַּעֲלֹזְנָה בְּנוֹת הָעֲרֵלִים: הָרֵי בַגִּלְבֹּעַ אַל־טַל וְאַל־מָטָר
עֲלֵיכֶם וּשְׂדֵי תְרוּמֹת כִּי שָׁם נִגְעַל מָגֵן גִּבּוֹרִים מָגֵן שָׁאוּל בְּלִי
כה מָשִׁיחַ בַּשָּׁמֶן: מִדַּם חֲלָלִים מֵחֵלֶב גִּבּוֹרִים קֶשֶׁת יְהוֹנָתָן לֹא נָשׁוֹג
כו אָחוֹר וְחֶרֶב שָׁאוּל לֹא תָשׁוּב רֵיקָם: שָׁאוּל וִיהוֹנָתָן הַנֶּאֱהָבִים
וְהַנְּעִימִם בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרָדוּ מִנְּשָׁרִים קַלּוּ מֵאֲרָיוֹת גָּבָרוּ:

ב א מִלְחָמָה:

ד בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל־שָׁאוּל בְּכֶינָה הַשְׁלִבְשָׁכֶם שָׁנִי עִם־עֲדָנִים הַמַּעֲלֶה
ה עֲדִי זָהָב עַל לְבוּשְׁכֶן: אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה יְהוֹנָתָן
ו עַל־בָּמוֹתֶיךָ חָלָל: צַר־לִי עָלֶיךָ אָחִי יְהוֹנָתָן נָעַמְתָּ לִי מְאֹד
ז נִפְלְאַתְךָ אַהֲבָתְךָ לִי מֵאַהֲבַת נָשִׁים: אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים וַיֹּאבְדוּ כְּלֵי

ד וַיִּשְׁלַח הָעָם שִׁלֹה וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב
ה הַכְּרֻבִים וְשָׁם שְׁנֵי בְנֵי־עֵלִי עִם־אֲרוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים חָפְנִי וּפִינְחָס: וַיְהִי
כְּבוֹא אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיָּרִעוּ כָל־יִשְׂרָאֵל תְּרוּעָה גְדוֹלָה
ו וַתֵּהֹם הָאָרֶץ: וַיִּשְׁמְעוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־קוֹל הַתְּרוּעָה וַיֹּאמְרוּ מָה קוֹל
הַתְּרוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּמַחֲנֵה הָעִבְרִים וַיֵּדְעוּ כִּי אֲרוֹן יְהוָה בָּא אֶל־
ז הַמַּחֲנֶה: וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים כִּי אָמְרוּ בָּא אֱלֹהִים אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמְרוּ אוֹי
ח לָנוּ כִּי לֹא הָיְתָה כָזֹאת אְתְמוֹל שִׁלְשֹׁם: אוֹי לָנוּ מִי יַצִּילֵנוּ מִיַּד הָאֱלֹהִים
הָאַדִּירִים הָאֵלֶּה אֵלֶּה הֵם הָאֱלֹהִים הַמַּכִּים אֶת־מִצְרַיִם אֶת־כָּל־מַכָּה
ט בַּמִּדְבָּר: הִתְחַזְּקוּ וִהְיוּ לַאֲנָשִׁים פְּלִשְׁתִּים פֶּן תַּעַבְדוּ לָעִבְרִים כַּאֲשֶׁר
עָבְדוּ לָכֶם וִהְיִיתֶם לַאֲנָשִׁים וְנִלְחַמְתֶּם: וַיִּלָּחֲמוּ פְלִשְׁתִּים וַיִּנָּגֶף יִשְׂרָאֵל
וַיָּנֻסוּ אִישׁ לְאָהָלָיו וַתְּהִי הַמַּכָּה גְּדוֹלָה מְאֹד וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים
יא־יב אֶלֶף רָגְלִי: וַאֲרוֹן אֱלֹהִים נִלְקָח וּשְׁנֵי בְנֵי־עֵלִי מֵתוּ חָפְנִי וּפִינְחָס: וַיָּרָץ
אִישׁ־בִּנְיָמִן מֵהַמַּעֲרָכָה וַיָּבֹא שִׁלֹה בַּיּוֹם הַהוּא וּמְעִיל קְרֻעִים וַאֲדָמָה עַל־
יג ראשׁוֹ: וַיָּבוֹא וְהִנֵּה עֵלִי יֹשֵׁב עַל־הַכִּסֵּא [°יך ק°יד] דֶּרֶךְ מְצַפֶּה כִּי־הָיָה
לִבּוֹ חָרֵד עַל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְהָאִישׁ בָּא לְהַגִּיד בָּעִיר וַתִּזְעַק כָּל־הָעִיר:
יד וַיִּשְׁמַע עֵלִי אֶת־קוֹל הַצְּעָקָה וַיֹּאמֶר מֶה קוֹל הֲמוֹן הַזֶּה וְהָאִישׁ מִהַר
טו וַיָּבֹא וַיַּגֶּד לְעֵלִי: וְעֵלִי בֶּן־תִּשְׁעִים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה וְעֵינָיו קָמָה וְלֹא יָכוֹל
טז לִרְאוֹת: וַיֹּאמֶר הָאִישׁ אֶל־עֵלִי אָנֹכִי הַבָּא מִן־הַמַּעֲרָכָה וַאֲנִי מִן־
הַמַּעֲרָכָה נַסְתִּי הַיּוֹם וַיֹּאמֶר מֶה־הָיָה הַדָּבָר בְּנִי: וַיַּעַן הַמְבַשֵּׂר וַיֹּאמֶר גַּם
יז יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים וְגַם מַגֵּפָה גְדוֹלָה הָיְתָה בָעָם וְגַם־שְׁנֵי בָנֶיךָ מֵתוּ
יח חָפְנִי וּפִינְחָס וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים נִלְקָחָה: וַיְהִי כְּהַזְכִּירוֹ | אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
וַיִּפֹּל מֵעַל־הַכִּסֵּא אָחֹרַנִּית בְּעֶר | יַד הַשַּׁעַר וַתִּשָּׁבֶר מִפְרַקְתּוֹ וַיָּמָת כִּי־
יט זָקֵן הָאִישׁ וְכָבֵד וְהוּא שָׁפַט אֶת־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה: וְכַלָּתוֹ אֵשֶׁת־
פִּינְחָס הָרָה לָלֶת וַתִּשְׁמַע אֶת־הַשְּׁמֻעָה אֶל־הִלָּקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וּמֵת
כ חָמִיהָ וְאִישָׁהּ וַתִּכְרַע וַתֵּלֶד כִּי־נָהַפְכוּ עָלֶיהָ צִרֶיהָ: וּכְעֵת/ מוֹתָהּ
וַתְּדַבֵּרְנָה הַנִּצָּבוֹת עָלֶיהָ אַל־תִּירְאִי כִּי־בֵן יָלָדְתְּ וְלֹא עָנְתָה וְלֹא־שָׁתָה
כא לֵבָּהּ: וַתִּקְרָא לַנַּעַר אִי כָבוֹד לֵאמֹר גָּלָה כָבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל אֶל־הִלָּקַח אֲרוֹן
כב הָאֱלֹהִים וְאֶל־חָמִיהָ וְאִישָׁהּ: וַתֹּאמֶר גָּלָה כָבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל כִּי נִלְקַח אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים:

א וַיִּלְקְחוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיְבִיאֻהוּ מֵאֶבֶן הָעֵזֶר אַשְׁדּוֹדָה:
ב וַיִּקְחוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיְבִאֻהוּ בֵּית דָּגוֹן וַיַּצִּגֻהוּ אֵצֶל דָּגוֹן:
ג וַיַּשְׁכִּימוּ אַשְׁדּוֹדִים מִמָּחֳרָת וְהִנֵּה דָגוֹן נֹפֵל לְפָנָיו אַרְצָה לִפְנֵי אֲרוֹן יְהוָה

עָטוּר מִצְחֵךְ וְהֶב שָׁחוֹר.
(אֵינֶנִּי זוֹכֵר אִם כָּתְבוּ כָּךְ בַּשִּׁיר).
מִצְחֵךְ מִתְחָרֵז עִם עֵינַיִם וְאוֹר.
(אֵינֶנִּי זוֹכֵר אִם חָרְזוּ כָּךְ בַּשִּׁיר).
אַךְ לְמִי שֶׁתִּהְיִי —
חַיָּיו מְלַאֵי שִׁיר.

חֲלוּקָךְ הַנָּרְד צַמְרִירִי וְנָךְ.
אַתְּ בּוֹ מִתְעַטֶּפֶת תָּמִיד לָעַת לַיְל.
לֹא הָיִיתִי רוֹצֶה לִהְיוֹת לָךְ אָח,
לֹא נָזִיר מִתְפַּלֵּל לִדְמוּתוֹ שֶׁל מַלְאָךְ
וְרוֹאֶה חֲלוֹמוֹת עֲגוּמִים שֶׁל קְדֻשָּׁה —
וְלִמּוֹלוֹ אַתְּ, אִשָּׁה.

אַתְּ אוֹהֶבֶת לִהְיוֹת עֲצוּבָה וְשׁוֹתֶקֶת,
לְהַקְשִׁיב לְסִפּוּר עַל קֶרוֹב, עַל רָחוֹק.
נָאנִי שֶׁלֹּא פַּעַם אַבִּיט בָּךְ בְּשֶׁקֶט.
אֵין קוֹל וּדְבָרִים,
שׁוֹכֵן הַכֹּל עַל אוֹדוֹת אֲסִירִים.

שׁוֹכֶנֶת נַפְשִׁי בֵּין כְּתָלַיִךְ בֵּיתֵךְ.
וְשִׁבְיָהּ בֵּין כְּתָלַיִךְ מִמֶּנִּי נִפְרֶדֶת
עַד אֲנִי בְּגוּפִי נִפְרָד מִמֵּךְ.

פְּרוּשׁ חֲלוֹמִי כְּמַרְכָּד לְבַגְלַיִךְ.
צַצָּדִי. אֲהוּבָה, עַל פְּרָחָיו פְּסִיעוֹתַיִךְ.
לְבָשִׁי חֲלוּקָךְ הַנָּרְד לָעַת לַיְל.
עוֹד מְעַט וְאָבֹא אֵלַיִךְ.

וּמִצְחֵךְ
הֶעָטוּר וְהֶב שָׁחוֹר
יִקָּרֵב אֶל שְׂפָתַי כְּחָרוּז אֶל שִׁיר.
אָז אֶלְטֹשׁ בְּאָזְנַיִךְ עַד בֹּקֶר.
עַד אוֹר.
כְּשְׁכוֹר:
עָטוּר מִצְחֵךְ וְהֶב שָׁחוֹר.

הַכְנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֵךְ

הַכְנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֵךְ,
וְהָיִי לִי אֵם וְאָחוֹת,
וִיהִי חֵיקֵךְ מְקֻלָּס רֹאשִׁי,
קוֹן־תְּסִלּוֹתַי הַנִּדְחוֹת.

וּבְעֵת רַחֲמִים, בֵּין־הַשְּׁמָשׁוֹת,
שְׂחִי וְאַגֵּל לָךְ סוֹד יְסוּרַי:
אוֹמְרִים, יֵשׁ בָּעוֹלָם נְעוּרִים —
הֵיכָן נְעוּרַי?

וְעוֹד רָז אֶחָד לָךְ אֶתְוַדֶּה:
נַפְשִׁי נִשְׂרְפָה כְּלֵהָבָה;
אוֹמְרִים, אַהֲבָה יֵשׁ בָּעוֹלָם —
מַה־זֹּאת אַהֲבָתִי?

הַכּוֹכָבִים רָמוּ אוֹתִי,
הָיָה חֲלוֹם — אַךְ גַּם הוּא עָבָר;
עַתָּה אֵין לִי כְּלוּם בָּעוֹלָם —
אֵין לִי דָּבָר.

הַכְנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֵךְ,
וְהָיִי לִי אֵם וְאָחוֹת,
וִיהִי חֵיקֵךְ מְקֻלָּס רֹאשִׁי,
קוֹן־תְּסִלּוֹתַי הַנִּדְחוֹת.

כ״ב אדר, תרפ״ח.

כוונה

מילים: אלכסנדר פן
לחן: מרדכי זעירא
כתיבה: 1939
הלחנה: 1939

בְּכָל פְּגִישָׁה מַקְרִית פּוֹרַחַת אֵיזוֹ תְּכֻלָּת
לְכָל מַבָּט רִאשׁוֹן – נִיחוֹחַ הַלַּיְלָךְ
הָיָה אוֹ לֹא הָיָה – יֶשְׁנָם לֵילוֹת כָּאֵלֶּה
לֵילֵךְ הָיָה לֵילוֹ, לֵילוֹ הָיָה לֹא לָךְ

נִפְגְּשׁוּ בְּמִקְרֶה. גַּם מִקְרִים יֵאָמֵנוּ
הִיא הָיְתָה עֲצוּבָה, הוּא שָׁקֵט וְשָׁתוּי
הוּא אָמַר: תְּסַלְחִי לִי, מַה טּוֹב עוֹלָמֵנוּ
אִם אֶפְשָׁר בּוֹ לִפְגֹּשׁ אֵיזֶה פֶּלֶא בָּדוּי

הִיא אוֹתוֹ אָהֲבָה, הוּא – אֶת בֵּית-הַמַּרְזֵחַ
וּשְׁנֵיהֶם אָהֲבוּ אֶת הַלַּיְלָה בָּרְחוֹב
כָּל חֲצוֹת, עַד לְיוֹם עַד בֵּיתָהּ הַיָּרֵחַ
"וְהוּא חִיֵּךְ: "לֵיל מְנוּחָה." הִיא שָׁתְקָה: "לַיְלָה טוֹב

הָיָה אוֹ לֹא הָיָה – הַפֶּשֶׁר לֹא נוֹדַע לִי
בְּמַגָּעָם שָׁגְבָה סִימְפוֹנִיַּת לוֹלוֹ
בְּכָל פְּגִישָׁה מִקְרִית יֵשׁ מַשֶּׁהוּ פָּטָלִי
לֵילוֹ הָיָה לֹא לָהּ, לַיְלָהּ הָיָה לֵילוֹ

הִיא אוֹתוֹ אָהֲבָה. הוּא אָהַב אֶת הַיַּיִן
וּשְׁנֵיהֶם אָהֲבוּ לְלַקֵּט כּוֹכָבִים
הַיָּרֵחַ אָהַב אֶת שְׁנֵיהֶם, כִּי עֲדַיִן
הַיָּרֵחַ אוֹהֵב לֶאֱהֹב אֲהוּבִים

וְשָׁתְקוּ, יְרֵאִים לְנַפֵּץ אֶת הַשֶּׁקֶט
רַק חִיּוּךְ אִישׁוֹנָיו מְלַטֵּף אֶת הָרֹאשׁ
הִיא קִנְאָה בְּיֵינוֹ, כִּי שְׂפָתוֹ מִתְנַשֶּׁקֶת
עִם כּוֹסִית אֲדֻמָּה מֻחְשְׁמַל וְתִירוֹשׁ

הָיָה אוֹ לֹא הָיָה, תְּמִימוּת הִיא אוֹ אִוֶּלֶת
עַל סַף דִּלְתָהּ הַצַּר גָּוְעוּ הַרְבֵּה לֵילוֹת
הָיָה אוֹ לֹא הָיָה – חֲלוֹם בָּדוּי אוֹ פֶּלֶא
לֵילוֹ הָיָה לֹא לָהּ, לַיְלָהּ הָיָה לֵילוֹ

הַיָּמִים לֹא חִכּוּ... כֹּה חוֹפְזִים בְּיָמֵינוּ
הַיָּמִים, שֶׁהִסְכִּינוּ לַחְתֹּר אֶל הַחוֹף
הִיא חָשְׁבָה: מָה אָיִם וּמַצְחִיק עוֹלָמֵנוּ
אִם אֶפְשָׁר בּוֹ עֲדַיִן כָּל-כָּךְ לֶאֱהֹב

הִיא אוֹתוֹ אָהֲבָה, הוּא – אֶת בֵּית הַמַּרְזֵחַ
וּשְׁנֵיהֶם אָהֲבוּ אֶת הַפַּחַד הַחַד
וְלִבְסוֹף נִתְרַעֲדָ וְשָׁמַע הַיָּרֵחַ
אֶת דְּבָרֶיהָ אוֹמְרִים לוֹ בְּלַיְלָה אֶחָד

הָיָה אוֹ לֹא הָיָה, הַפֶּשֶׁר לֹא נוֹדַע לִי
לֵילִי הָיָה לֵילֵךְ, לֵילֵךְ הָיָה לֹא לִי
בְּכָל פְּגִישָׁה מִקְרִית יֵשׁ מַשֶּׁהוּ פָּטָלִי
עֲיֵפְתִּי לֶאֱהֹב... שָׁלוֹם לָךְ, לֹא לִי

Кириллица | Latin

נעם אלתרמן

כוכבים זעקו 1938

*

עוד אבא אל סוד בשקטים דבות.
עוד שוננים אליך יריבים.
עוד אסור לך את כל המלים המובות,
שישנו.
כי ביתך הצני מה חשך לעת ליל
וצעוב גו נראי למין סוף.
ומי שקרעו כלי הניע אליך,
הסגרו לתוגות ולחלף.

אך פותאם את נוגעת בך מבחיקה.
את מולדת זוכר נשקת.
את נשכחת. עיני השורשה בצמות.
ברחבי העולם הנוראים, הגריקים,
עם בזוקך יבחל מעשהו.

אל תבואי שקשו. ילד את בחיקי.
רק בנצ מחוך ושוחק על לא כלום.
רק מרשם אי־שם עוד גורר רחיטים,
בבר עוסם השמחה אשר אין לו שלום.

בשחרון נריחיו—בשכיל מי הקלקתים?—
את נלעגת לעגות רק בשמך השמד —
שיבא לעגות רק בשמך השמד
שנשא את חלי הסקרש לך לעד,
שעסר על דלתיך, סחרחר משיאים,
את הלילה שלך סרעיפים, סרעיפים.

בני, שנגעו בך, ירוקך השכב.
סת יקרו לי מני שהיו הרוסך!
את זרת. את זרת. של מבאי עקשו.
ואת נעזת שעוכחי את נדולת מת שמך.

בשחרון נריחיו—בשכיל מי הקלקתים?—
רק מרשם אי־שם עוד גורר רחיטים,
בבר עוסם השמחה אשר אין לו שלום.
על מבואי עקשו. ילד את בחיקי.
גם בזוקך יבחל מעשהו.

*

את הלילה שלך, שעוכחי לבדי,
שעסר על דלתיך, סחרחר משיאים,
שנשא את חלי הסקרש לך לעד,
שידע לעגות רק בשמך השמד —
את הלילה שלך סרעיפים, סרעיפים.

בני, שנגעו בך, ירוקך השכב.
סת יקרו לי מני שהיו הרוסך!
את זרת. את זרת. של מבאי עקשו.
ואת נעזת שעוכחי את נדולת מת שמך.

בשחרון נריחיו—בשכיל מי הקלקתים?—
את נלעגת לעגות רק בשמך השמד —
שיבא לעגות רק בשמך השמד
שנשא את חלי הסקרש לך לעד,
שעסר על דלתיך, סחרחר משיאים,
את הלילה שלך סרעיפים, סרעיפים.

בני, שנגעו בך, ירוקך השכב.
סת יקרו לי מני שהיו הרוסך!
את זרת. את זרת. של מבאי עקשו.
ואת נעזת שעוכחי את נדולת מת שמך.

בשחרון נריחיו—בשכיל מי הקלקתים?—
רק מרשם אי־שם עוד גורר רחיטים,
בבר עוסם השמחה אשר אין לו שלום.
על מבואי עקשו. ילד את בחיקי.
גם בזוקך יבחל מעשהו.

*

עוד אבא אל סוד בשקטים דבות.
עוד שוננים אליך יריבים.
עוד אסור לך את כל המלים המובות,
שישנו.
כי ביתך הצני מה חשך לעת ליל
וצעוב גו נראי למין סוף.
ומי שקרעו כלי הניע אליך,
הסגרו לתוגות ולחלף.

אך פותאם את נוגעת בך מבחיקה.
את מולדת זוכר נשקת.
את נשכחת. עיני השורשה בצמות.
ברחבי העולם הנוראים, הגריקים,
עם בזוקך יבחל מעשהו.

נתן עלתרמן עלי היונה 1957

*

אִם תִּרְדְּנָה בַּלַּיְל דִּמְעוֹתַיִךְ.
שְׁמָחְתִּי לָךְ אַבְצִיר כְּצְרוֹר חָבֶן.
אִם תִּרְחַסְנָה מִלֹּר עֲצָמוֹתַיִךְ,
אֶכַּסֵּחַ וְאֶשְׁפַּב עַל אָבֶן.

אִם תֹּאמְרִי אֶל מָחוֹל לָרֶדֶת,
עַל אַחֲרוֹן מֵיתָרֵי אֶנּוּחַ לָךְ.
אִם תָּחֲסֹר לָךְ מִתְנַת־חֶלְדָּת,
אֶת חַיַּי וּמוֹתִי אֶתֵּן לָךְ.

וְאִם לָחֶם תֹּאבִי אוֹ יַיִן,
מִן הַבַּיִת אֵצֵא כְּמוֹךְ שָׁכֹם
וְאֶמְצֹר אֶת עֵינֵי הַשְּׁחִים
וְאָבִיא לָךְ גַּם יַיִן גַּם לָחֶם.

אַךְ אִם פַּעַם תִּהְיִי צוֹחֶקֶת
בְּלִבָּדִי בִּמְסִבַּת מְרַצַּיִךְ,
תַּעֲבֹר קְנָאָתִי שׁוֹתֶקֶת
וְהִשְׁלִיךְ אֶת בֵּיתָךְ עָלָיִךְ.

יֵשׁ

יֵשׁ אָדָם אוֹהֵב אָדָם אַחֵר
בְּאַהֲבָה צוֹמַחַת בַּלֵּילוֹת
אֲשֶׁר לֹא תִּפָּגֵם לֹא תֵּחָסֵר
גַּם בַּעֲבֹר יָמִים אַחַר לֵילוֹת

יֵשׁ לֵב נִמְשָׁךְ אֶל לֵב קָרֵב
בְּאַהֲבָה שֶׁל רוּחַ וּלְבוּשָׁהּ שֶׁל גּוּף
בָּהּ כָּל אֲשֶׁר אָבַד מִכְּבָר מִלֵּב
דּוֹמֶה נִמְצָא לְפֶתַע בָּאָהוּב

כָּכָה נוֹעַדְנוּ לֶאֱהֹב: כָּךְ לֹא נֹאהַב
מִפְּאַת כָּל הַקְּשָׁיִים שֶׁבַּדָּבָר
אִשָּׁה, יְדִיד וְיֶלֶד וְהוֹרִים
עַד אִם הָיוּ הֵם — אוֹ אֲנַחְנוּ — לְעָבָר

כָּכָה נֹאהַב וְנֶאֱהַב רַק בַּחֲלוֹם
וּבְצֵל הַפִּיל חֲלוֹם וְהוּא הַשִּׁיר
רְאֵה, בְּכָל אֲשֶׁר תִּפָּנֶה חֲלוֹם
חוֹלֵם מָקוֹם לְךָ, אָהוּב, חוֹלֵם גַּם שִׁיר.

לִפְנוֹת עֶרֶב

בֵּין בְּרוֹשִׁים יוֹרֵד הָעֶרֶב
הִסְתַּכְּלִי, הַצֵּל קָרֵב אֵלֵינוּ.
יְחֻפִּים נֵלֵךְ בְּשָׁדוֹת הַשֶּׁלֶף
כִּי הַיּוֹם, יָפָתִי, עוֹבֵר.

עַל כְּתֵפֵךְ יָדִי תָּנוּחַ
וְצִלִּי עַל יַד צִלֵּךְ פּוֹסֵעַ.
מִן הַיָּם עַכְשָׁו נוֹשֵׁב הָרוּחַ
כִּי הַיּוֹם, יָפָתִי, עוֹבֵר.

בּוֹאִי נֵשֵׁב, הַכֹּל רוֹגֵעַ,
בֵּין עֲצֵי הַפַּרְדֵּס הַיּוֹם שׁוֹקֵעַ,
בַּעֲלֵי גְּפָנִים הַצֵּל נוֹגֵעַ
בְּחַרְשַׁת הָאֶקָלִיפְּטוּס כְּבָר הַחֹשֶׁךְ מִתְחַבֵּא.

אַךְ... אוֹר שְׁקִיעָה מֵאִיר פָּנַיִךְ,
צַמָּתֵךְ בְּתוֹךְ יָדִי מָטֶלֶת
וּשְׁחוֹרוֹת שְׁחוֹרוֹת הֵן שְׁתֵּי עֵינַיִךְ,
וְהַיּוֹם יָפָתִי, עוֹבֵר.

שִׂימִי רֹאשֵׁךְ אֶצְלִי עַל בֶּרֶךְ,
בַּצַּמָּה הַשְּׁחוֹרָה אֶקְלַע לָךְ פֶּרַח,
צִפּוֹרִים שָׁרוֹת אֶת שִׁיר הַדֶּרֶךְ
עַל חַרְשַׁת הָאֶקָלִיפְּטוּס כְּבָר הַלַּיְלָה מְכַסֶּה.

אַךְ... בֵּין בְּרוֹשִׁים עוֹלָה יָרֵחַ
הִסְתַּכְּלִי, כָּל־כָּךְ שְׁקוּף הַלַּיְלָה
בְּמֶרְחַב שָׂדוֹת יַנְשׁוּף צוֹרֵחַ
וְאַחֲרָיו יִלֶּלֶת הַתַּן.

אדם

עָשׂוּ אוֹתִי בְּעֵינַיִם
אַחַר כָּךְ הוֹסִיפוּ אֵיבָרִים אֲחֵרִים
בְּסוֹף נִתְחַבֵּר לוֹ הַגּוּף
וְהוֹסִיפוּ גַּם עֶצֶם וָנֵב,
שֶׁלֹּא תְּזוּחַ עָלַי דַּעְתִּי.
אַחַר כָּךְ הוֹסִיפוּ חוּשִׁים אֲחֵרִים:
אֹזֶן לִשְׁמֹעַ, אַף לְהָרִיחַ וְלֵב לִבְכּוֹת
אוֹ לְהַקְשִׁיחַ לְסִבְלָם שֶׁל אֲחֵרִים.
אֲנִי אָדָם. יֵשׁ לִי בְּרֵרָה.
יְצִירָה מֻשְׁלֶמֶת, אֲנִי יָכוֹל לִבְחֹר
בֵּין טוֹב לָרָע, וְאֶפְלוּ רַע יוֹתֵר.
אֲנִי אָדָם, אֲנִי יָכוֹל
לַעֲשׂוֹת כָּל שְׁטוּת שֶׁבָּעוֹלָם כִּרְצוֹנִי
כִּי אֲנִי אֱנוֹשִׁי
בֵּין כָּל הַבְּרִיּוֹת וְהַנְּפָשׁוֹת שֶׁבָּעוֹלָם
אֲנִי כְּמוֹ כֻּלָּם,
מֵעוֹלָם לֹא הָיִיתִי חָסֵר לְמִישֶׁהוּ
וּמִישֶׁהוּ מְסֻיָּם לֹא חָסֵר לִי.
בְּמוֹתִי
אֶחְסַר לַכֹּל
וְכֻלָּם יֶחְסְרוּ לִי!

(גיגי) "כיוון שאני 2022ב"

חגן רוקם גיא

והאדם ידע את חוה אשתו

נוֹלַדְתִּי גָּדַלְתִּי הִתְיַתַּמְתִּי
גָּלִיתִי עָלִיתִי הִסְתַּגַּלְתִּי
אָהַבְתִּי הִתְאַלְמַנְתִּי הִתְנַחַמְתִּי
נֶאֱהַבְתִּי הָרִיתִי יָלַדְתִּי
הֵינַקְתִּי גִּדַּלְתִּי יָצַרְתִּי
חָקַרְתִּי לָמַדְתִּי כָּתַבְתִּי
הִפְגַּנְתִּי מָרַדְתִּי בָּגַדְתִּי
נָסַעְתִּי זָנִיתִי הַפַּלְתִּי
קָמְתִּי חָלַמְתִּי בִּשַּׁלְתִּי
הִתְיַחַמְתִּי פִּתִּיתִי הִתְעַנַּגְתִּי
לָחַשְׁתִּי צָעַקְתִּי שָׁתַקְתִּי
נִלְפַּתְתִּי נִתְלִיתִי נִשַּׁשְׁתִּי

חגן רוקם גיא

סוף בראשית

מַה יֵּדָעֶה חַוָּה כְּשֶׁאָדָם יֵדַע אוֹתָהּ.
אֶת הַמָּוֶת הַקָּרֵב שֶׁל כֻּלָּנוּ
וְשֶׁלָּהּ אֲחָרָיו וְשֶׁל כָּל הַדּוֹרוֹת
אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמְעָה שֵׁמוֹת־תְּמוּת נֶאֱמַר כְּדִיּוּק
לִפְנֵי לֹא־טוֹב־הֱיוֹת־הָאָדָם־לְבַדּוֹ.

שִׁיר אוֹהֵב וְכוֹאֵב

כָּל זְמַן שֶׁהָיִינוּ יַחְדָּו,
הָיִינוּ כְּמִסְפָּרִים טוֹבִים וּמוֹעִילִים.

אַחַר שֶׁנִּפְרַדְנוּ חָזַרְנוּ
לִהְיוֹת שְׁתֵּי סְפִינִים חֲדוֹת
תְּקוּעוֹת בְּבְשַׂר הָעוֹלָם,
כָּל אֶחָד בִּמְקוֹמוֹ.

שִׁיר אַהֲבָה עִם מְאוֹרָר בַּתְּקָרָה

אֲנַחְנוּ בְּנִפְּי הַפְּלֵדָה שֶׁל מְאוֹרָר יָשָׁן.
הַבְּרָק שְׁתָלָה אוֹתָנוּ עַל הַתִּקְרָה זוֹכֵר
אֶת לְשׁוֹן הַמַּבְרֵג שֶׁשִּׁחְרְרָה אֶת שְׂפָתָיו
וְאֶת גְּנִיחַת הַבָּטוֹן בְּרֶגַע הַחֲרִירָה.
בְּקֻצֵּה הַחֶדֶר דּוֹלֵק הָרַדְיוֹ וְעַל סַלְמוֹת הַחָתוּם
מְטַפְּסוֹת הַמִּלִּים כְּפוֹעֲלֵי בִּנְיָן מְנֻפְּחֵי שְׁרִירִים.
מִישֶׁהוּ שָׁר: אִם לֶאֱהֹב אוֹתָךְ זוֹ טָעוּת
אֲנִי לֹא רוֹצֶה לִחְיוֹת צוֹדֵק.

יהודה עמיחי

שִׁיר אַהֲבָה

אֲנַחְנוּ מַנָּחִים עַל הָעוּגָה
כְּמוֹ בָּבוֹת חָתָן כַּלָּה.
גַּם אִם תָּבוֹא הַשְּׁכֵנָה
וְנִסָּה לְהִשָּׁאֵר בְּאוֹתָהּ הַפְּרוֹסָה.

יוני סונק

שִׁיר אַשְׁר

אֲנַחְנוּ מֻנָּחִים עַל הָעוּגָה
כְּמוֹ בָּבוֹת חָתָן כַּלָּה.
גַּם אִם תָּבוֹא הַשְּׁכֵנָה
וְנִסָּה לְהִשָּׁאֵר בְּאוֹתָהּ הַפְּרוֹסָה.

יוני סונק

לָמָּה מִתְחַתֵּן אִישׁ

מירון ח. איבן סון

לָמָּה מִתְחַתֵּן אִישׁ,
אוּלַי לְשָׁעוֹת בָּהֶן
אָדָם מִסְתַּיֵּם וְאַיִן,
נָעָוֹב מֵאָבִיו, מִתָּה אִמּוֹ
אוֹ בְּנוֹ הִשְׁתַּתֵּק מֵרְחוֹק.

וְאוּלַי דַּוְקָא לְשָׁעוֹת רְגִילוֹת
בָּהֶן הַמִּלִּים קְבוּעוֹת,
כְּמוֹ שֻׁלְחָן שֶׁמְּבַקְּשִׁים
אוֹ מַחֲלָף מִנְצַח שֶׁל יָלָד.

לָמָּה אִישׁ מֵבִיא אֶת פָּנָיו,
אֶת הַעֲצֶם שֶׁפַּעַם הָיָה אַף
וּפַעַם פְּתוּחָה וְיוֹצְאִים מֵהֶעָיִן
הַרְבֵּה קוֹיִם אֲחֵרִים,
לוֹמַר בְּבַיִת אִשְׁתּוֹ חֲרִינִי חָדָשׁ
הֵנִי שָׁקָט וְשָׁמַח.

יהודה עמיחי / שיר אהבה

אֲנָשִׁים מִשְׁתַּמְּשִׁים זֶה בָּזֶה
כְּמַרְפֵּא לְכְאֵבָם. אֶחָד אֶת הַשֵּׁנִי
שָׂמִים עַל הַפְּצָעִים הַקִּיּוּמִיִּים שֶׁלָּהֶם,
עַל הָעַיִן, עַל הָעֲרָווה, עַל הַפֶּה וְעַל הַיָּד הַפְּתוּחָה.
תּוֹפְשִׁים זֶה אֶת זֶה וְלֹא רוֹצִים לְהַנִּיחַ

אַסְתַּר דָּאב

פּוֹרְטְרֵט שֶׁל אִשָּׁה

רִאשִׁית חָכְמָה:
הֱיוֹת אִתָּךְ –
כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה
חֲרוֹתַי בָּאֵילָן.
רִאשִׁית חָכְמָה:
צַיֵּת לָךְ –
כְּצַיֵּת צִפּוֹר לִמְעוֹפָהּ.
רִאשִׁית חָכְמָה:
הֱיוֹת שֶׁלָּךְ –
כַּאֲשֶׁר תִּהְיֶה
הַגַּפֶּן לָאֲדָמָה.

1962

פרידה מתיבת נח

חוה אלברשטיין
מילים: מרית זרחי
לחן: מתי כספי

זוגות זוגות יורדים מן התיבה
זוגות זוגות
ומנידים שוורים לנח בראשם נוגות
היה נעים
שפנים בקצה אפם מנענעים תודה
פרוות האריות רועדת כמפל חיטה
העכברים והסנאים קדים קידה
פורחים תוכים פלמינגו סנוניות

כל עוף במעופו נוצות צבעוניות
צונחות לנוח על כתפו
כל עוף במעופו נוצות צבעוניות
צונחות לנוח על כתפו

והוא עומד ומסתכל
כיצד זוגות זוגות
הם נבלעים
בג'ונגלים בתוך ההר על הפסגות על צמרות עצים
גבוהים גבוהים
נעלמים במחילות
קופצים את תוך הים
וגוחנים אל החולות

שלום, קופיף אחרון נופף לו בידו
וכך מתר לו נוח לבדו.
שלום, קופיף אחרון נופף לו בידו
וכך מתר לו נוח לבדו.

הֲרֵי אַתְּ מֻתֶּרֶת לְכָל אָדָם

(מעין שיר)

גבר חי עם אשה במשך חדשים ושנים
יש ביניהם אהבה וחדוה ואיבה וסבינים
והם ישנים בשעות הקטנות על שמיכות בלי סדינים
אין להם ילדים והם ישנים כמו ילדים קטנים
הקירות סוככים עליהם והתקרה רוחשת ענגים
יש אלהים בשמים ומחר יום חדש אנשים נשתנים
יהיה טוב יהיה רע ענינים עדינים

גבר חי עם אשה ומחליף אתה חמרים
גיליהם הביולוגיים מתערבבים ויש נגה מוזר בחדרים
והם עוברים מחדר לחדר ולא מסתדרים

לא עם עצמם ולא זה עם זו ולא עם אחרים
אבל הם חברו זה לזו ומאז הם מחברים
ושני שופרות נתקעים בחלון כמו זוג צפרים
והירות ילדים הקיץ חלף הלילות כבר קרים

גבר ואשה חיים לבדם אין להם ילדים
הוא בודד והיא בודדה שניהם בודדים
יש להם הרבה מכרים ומעט אוהדים
הוא מיחר והיא מיחדת שניהם מיחדים
הוא צובר אפשריות ומסמכים והיא צוברת בגדים
אין ביניהם אלא מין ובדידות ויאוש ופחדים
וברגע מסים די צפוי מראש הם נפרדים

גבר חי עם אשה שנתים בתוך דירה
עם רהוט מאלתר ואימה עתיקה וללא בשורה
גבר חי עם אשה בדירה שכורה
ואוהב אותה והיא אותו הוא אמר היא אמרה
כל הענין התחיל איכשהו בשנה שעברה
כשהיה נפלא ולפתע התחיל להיות רע
אין ענגים בשמים ואין אלהים בתקרה

גבר חי עם אשה ועכשו הענין נגמר
הוא מתקפל והיא מתקפלת חד וקצר
אין ביניהם אלא חשך לבן והבהוב לאמגדר
וארון ושטיחים וקצת חמרנקוי מיתר
גבר חי עם אשה ועכשו הענין נשבר
ושני שופרות בחלון נחבטים כמו זוג יוני־בר
מה שהיה היה ומה שעבר עבר

מַה שֶּׁיֵּשׁ לִי לוֹמַר לָךְ, עַד הַפַּעַם הַבָּאָה

אני אוהבת את השקט. שאתה משאיר אחריך.
אני אוהבת את המות. הנודף משיריך.
אני אוהבת את הקצב המהיר בסרטיך.
אני אוהבת את הרעש. שנוסע לפניך.

אני אוהבת את השקט. שאתה משאיר אחריך.
אני אוהבת את הדשא. שאתה רומס ברגליך.
אני אוהבת את המות ואת בטוחייך.
ואני אוהבת את שמך ואת כל נכסיך.

אני אוהבת את השקט. שאתה משאיר אחריך.
אני אוהבת את החדר. כשהוא ריק בלעדיך.
אני אוהבת את המים. הזורמים מעליך.
אני אוהבת את החשך. החותר מתחתיך.

אני אוהבת את השקט. שאתה משאיר אחריך.
אני אוהבת את הרחש. שזוחל לרגליך.
אני אוהבת את הרגע. בו נשארתי בלעדיך.
אני אוהבת את הצבע הרחוק של עיניך.

אני אוהבת את השקט. שאתה משאיר אחריך.
ואני יושבת לי בשקט וחושבת עליך –
איך הייתי גדול ומפחיד בחייך
ואיך אסתדר פה עכשו בלעדיך.

אני פוחדת מן השקט. שאתה משאיר אחריך.
ואני יושבת וחושבת מה יהיה בלעדיך.
ואני נזכרת באלה. שהיו לפניך.
ואני יושבת לי בשקט וחושבת עליך.

דוד אבידן

בְּעָיוֹת אִישִׁיוֹת

כִּי מֵרֹב שֶׁאָהַבְתִּי אוֹתָךְ לֹא יָכֹלְתִּי לוֹמַר לָךְ.
לֹא יָכֹלְתִּי לוֹמַר לָךְ מֵרֹב שֶׁאָהַבְתִּי אוֹתָךְ.
מֵרֹב שֶׁאָהַבְתִּי אוֹתָךְ.
עַד שֶׁבָּאוּ יָמִים אֲחֵרִים וְיָכֹלְתִּי לוֹמַר לָךְ.
יָכֹלְתִּי לוֹמַר לָךְ מִשּׁוּם שֶׁאָהַבְתִּי אוֹתָךְ.
מִשּׁוּם שֶׁאָהַבְתִּי אוֹתָךְ.
הָעֵצִים לִבְלְבוּ בִּירֹק וְהַשֶּׁמֶשׁ הָלְכָה וְהִשְׁחִירָה.
וְכָל שֶׁאָהַבְתִּי אוֹתָךְ הִיא הִשְׁחִירָה יוֹתֵר.
רְחוֹקָה. נְבוּנָה לְזִנּוּק. כְּמוֹ זַן מְסִיָּם שֶׁל פַּנְתֵּר.
(בָּאֱמֶת רַק פַּנְתֵּר הִיא הִזְכִּירָה.)
וְאָז בָּאנוּ הָעִירָה.
חֲבַצֶּלֶת אוֹתִי הִכִּירָה.
וּבַבֹּקֶר אוֹתִי הֵעִירָה.
וּבְכָלְזוֹאת אֲהַבְתִּי אוֹתָךְ.
בָּא הָאוֹר הַסּוֹפִי וְסִלֵּק בָּלְסָפֶק וְהוֹתִיר
רַק אֶת בֵּית־הַקּוֹלְנוֹעַ לְבָן וְלוֹהֵט בַּשֶּׁמֶשׁ.
וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲדַיִן מַה לְהַסְתִּיר
בַּל יֵרָאֶה בַּשֶּׁמֶשׁ.
וּמִי שֶׁאוֹהֵב בַּל יַעֲלֶה לָעִיר.

רמי סערי

אַחֶרֶת

משה ולִבְנָה כְּבָר שלושים ושבע שָׁנים. סוגרים אהבה ביחד.
זוגות כְּאלה פרושם שערין אפשר להאמין במשהו.
אני שָׁמח באשרם. באמת; אבל אינני יכול לא לחשב כָּךְ:
כדי להיות עם מישהו שלושים ושבע שָׁנים
יהיה עלי להגיע לקרבת שבעים. משימה בלתי־אפשרית.
הכרח להסתפק בהבטחת התקוות. בפתיתים המזדמנים
של שלג הענג הקר. מוצא אותי לרב במעי העור של הלילה.
מתחת לכוכבים הרחוקים מנגנת במרץ התזמרת הקטנה
של היאוש.
הירח הוא אותו ירח שאז. ובשחר נסחטת הצפיה
כמפוח של אקורדיון צעיר.

חוזר מהבסיס

זוג מונגולואידים יושבים חבוקים
על צמד מושבי אוטובוס מבית־הקברות
בחולון ליד תל־אביב ליד דלת היציאה
האחורית. הוא. כפה סרוגה לראשו.
מונה את אנשי העולם של בת־ים בעיני עגל.
בטוח שמבחינים בהם. שולחים מבטים.
מחבק את חברתו הקטנה עם חיוך הזהב
שאיש לא רוצה. מביטה בעצמה בשמשה השקופה.
רגועה בזרועותיו. ובעצם למה לא.
אם לי היתה עבשו אהבה טובה
בטח שהייתי מרגיע מישהי בזרועותי
באוטובוס מבית־הקברות לים.

שִׁיר אֲהוּבוֹת נְעוּרֵינוּ

אֲהוּבוֹת נְעוּרֵינוּ, מְדוּעַ כִּבְדֶרֶךְ בַּשָּׁנִים?
רְעוֹתֵינוּ מְאוֹ, שִׁלְמָה לֹא תִצְאֲנָה לִגְנִים?
אֵיכָכָה סַרְבַּלְתֶּן כִּגְזָעִים, הַגְמִישׁוֹת כְּקָנִים?

זוֹ לְאוֹת מִתְפִּיחָה אֶל מִתַּחַת עֵינֶכֶן
מֶרֶב דְּאָג וּבִית וּפֶרֶךְ,
זֶה רִפּוּד־הַבְּשָׂרִים, הַרְשָׁנוֹת, הַבִּטְבּוּט,
בַּמָּקוֹם שֶׁחִטְּבָה לָהּ הַבֶּרֶךְ,
זוֹ שִׂגְרַת תַּעֲנוּגוֹת וִידָעוֹת וְשִׂבְעָה
בְּעָגוֹל הַמִּתְנַיִם, הַיֶּרֶךְ...

הֲהָרוֹת לְעֵין כֹּל, אֵיזֶה חֵן בְּתוֹלֵיכֶן הַבִּישָׁן?
הַנּוֹזְפוֹת בְּטַפָּן, אֵיךְ נִצְרַד הַגָּרוֹן הַיָּשָׁן?
אֵיךְ אָבַד לָבֶן־עוֹר בַּמִּטְבָּח, בֵּין כֵּלִים וְעָשָׁן?...

זוֹ אַרְשֶׁת־חִלִּין, פִּכְּחוֹן אַכְזָרִי
לְלֹא אֶדֶם נָבוֹךְ וּפוֹרֵחַ,
הַמַּבָּט הָאָפֵר לְפִנְקְסֵי־הַחֲנוּת
מְעִינַיִם – חֲלוֹם בֶּן צַמָּח,
אֵיךְ לָמְדוּ כָּל יוֹנֵי־גַּאְיוֹת הוֹמְיוֹת
לְהַרְצִין כַּיְנְשׁוּף הַקָּשֶׁחַ...

שִׁמְעֵנוּ: נָבְלוּ יְפוֹתֵינוּ, וַנֵּרָא כִּי כֵן.
הַגִּידוּנוּ יְפוֹת־הָאֶתְמוֹל: אָן הָלַךְ יְפְיְכֶן?
אֶנָּה בָּא רִמְזֶכֶן הַלֵּילִי, כָּל בְּנוֹת־הַשָּׁכֶן?

הַקְּמָטִים בְּפָנֶיכֶן, – זוֹ צִפֹּרֶן הַזְּמַן
מִשְׁתַּעֲשַׁעַת בְּהֶנֶף הָרֵצָח
מְנָסָּה שְׂרָטוֹטִים רִאשׁוֹנִים, קַלִּילִים,
בְּפְאַת פֶּה, עֲלֵי עַיִן וְמֵצַח
מִתְעַנֶּגֶת עַל כָּל קוֹ, מְצַחֶקֶת בְּטֶרֶם
תִּתּוֹ חֲרִיצֵיהּ לְנֶצַח – –

אָמַרְנוּ: רַק אֲנוּ נְזַקִּין, וְאַתֶּן, יַלְדוֹת עַד,
תִּשְׁאַרְנָה תָּמִיד כְּבַיּוֹם לְבָבֵנוּ רָעַד
צוֹעֲדוֹת כְּבָעָדָן בְּשָׁבִיל בּוֹ לִבֵּנוּ צָעַד – – –

אֲהוּבוֹת נְעוּרֵינוּ, הוֹי סַלְחָנָה, יַד תְּנָה בְּיַד
וְנֵלְכָה נָא יַחְדָּו, חֲבוּקִים, לְמָקוֹם הַמִּיעָד...

יעקב אורלנד

אֲנִי נוֹשֵׂא עִמִּי

אני נושא עמי את צער השתיקה,
את נוף האלם ששרפנו אז מפחד.
הלא אמרת אלי: העיר כל כך ריקה,
הלא אמרת אלי: נשתק מעט ביחד.

בחלוני קמלו כבר שושני הנחם,
בחלוני נסתם חזון המרחבים,
רק הרחובות עוד מחיכים במלא הרחב
אל כל אשנב מצת באור הערבים.

בואי נצא שוב לחוצות אותם הלכנו,
אל ספסלי האהובים בגן העיר.
אולי נפגש עוד בפנים אשר שכחנו,
אולי נשמע עוד מחדש אותו השיר.

בחלומות ההם על הספסל הקר,
בחלומות ההם נרדים את עברנו,
עד שיום אחד, גבוה ומכר
יפל שוב בנשיקות על צוארנו.

תהומות / ש. שפרה

יוֹנָה ש. שפרה

הַדּוֹדָה מִרְיָם וְהַדּוֹד יִרְחָם אֹהֲבוּ
כְּמוֹ זוּג יוֹנִים מִצְלַחַת אַחַת
אָכְלוּ בְּאַרוּחַת שַׁבָּת מִצַּלַּחַת
אַחַת. הַדּוֹד יִרְחָם דָּאַג כָּל
כָּךְ לַדּוֹדָה מִרְיָם. אַל תִּצְאִי בַּשֶּׁמֶשׁ
לוֹהֶטֶת. בְּחוּץ קַר
אֵימִים. הוּא קָנָה וְקָנָה
וְקָנָה מִכָּל טוּב. נְעָלַיִם וְאֶפְלוֹ לִבְנֵי
נָשִׁים. הַדּוֹדָה מִרְיָם עָבְתָה וְעָבְתָה
וְעָבְתָה. בְּסֵתֶר וְלֵילָה מַמְתִּקִים
וְשׁוֹקוֹלָד וְשׁוֹקָה. וְהַדּוֹד יִרְחָם
הָרַחְמָן מִכָּל בַּעֲלֵי הָרְעָיִם
בָּקוֹלוֹ מָלֵא חִדְרִים. הִיא פָּשׁוּט לֹא
יוֹדַעַת לְדַבֵּר עִם בְּנֵי
אָדָם. בַּמִּטְבָּח. לִפְעָמִים
רְחוֹקוֹת. שָׁמַעְתִּי אוֹתָהּ יוֹרֶקֶת.
לְעַזָּאזֵל. בְּשִׁפְתַיִם חֲשׁוּקוֹת. וְלֹא
הִבְנַתִּי אֵיךְ אִשָּׁה שֶׁקָּטָה מִמֶּשׁ יוֹנָה מְטַעְיָנָה מִלָּה אַחַת בְּכָל
כָּךְ הַרְבֵּה שָׁנִים מִשְׁנֶנֶת הַבְּרָה
הַבְּרָה. הוּא נָהַג אֶת בֵּיתוֹ בְּיָד
רָמָה. כְּשֶׁסָּגְרוּ אַחֲרֶיהָ אֶת הַשַּׁעַר. דִּבְרָה
וְדִבְרָה וְדִבְרָה עַד
שֶׁפָּרְחָה —
וְהָיוּ לָהֶם בָּנִים

הוּא אָהַב אוֹתָהּ כָּל כָּךְ שֶׁאָסַר
עָלֶיהָ לִנְהֹג מֵחֲמַת תְּאוֹנָה
לְטִיל בְּחַשְׁכָּה מֵחֲמַת תַּקִּיפָה
לְעֵלוֹת בֶּהָרִים מֵחֲמַת הִצְטַנְּנוּת
לִפְגֹּשׁ בִּירִידִים — חִבֵּל עַל הַזְּמַן
לָצֵאת לַעֲבוֹדָה — אֵיךְ אֶת יְכוֹלָה
לְקָנוֹת בְּמַכֹּלֶת — הַסְּלִים. הַסְּלִים
כְּמָה נוֹחַ וְכַמָּה נָעִים לְאַט
לְאַט הִיא הִתִּירָה אֶת כָּל
הַקְּשָׁרִים כַּמָּה קָרִים הַלֵּילוֹת בְּבֶטֶן
תְּהוֹמוֹת.

בַּמֶּה ש. שפרה

הַאֶעְשֶׂה לָךְ עֵינַיִם
אוֹ אַחְמִיץ שִׂפְתַיִם
אַלְבֵּשׁ מַחֲלָצוֹת
אוֹ פָּנִים אֲרִישׁוֹת
אֶגְלֶה אַהֲבָה אוֹ
אַצְמִיחַ קְרָנַיִם — בַּמֶּה
אֶקְנֶה אֶת לִבֵּךְ
לְאַהֲבָה אוֹתִי
כִּבְרִאשׁוֹנָה.

אִם תִּרְצוּ תג' לסקי

אִם תִּרְצוּ סַפְּגִטִי בּוֹלוֹנֵז.
תְּקַבְּלוּ אֶת כָּל הַסַּפְּגִטִי בּוֹלוֹנֵז שֶׁבָּעוֹלָם.
אִם תִּרְצוּ אֶת כָּל הַסַּפְּגִטִי בּוֹלוֹנֵז שֶׁבָּעוֹלָם.
תְּקַבְּלוּ בְּקָשִׁי מַעֲטָפָה עִם פִּתְק:
"מִשְׁלוֹחַ הַבּוֹלוֹנֵז אִבֵּד בַּדֶּרֶךְ
מִמַּרְסֵי לְחֵיפָה:
אוּלַי טָבַע בַּיָּם
אוּלַי נִחְטַף בִּידֵי אוֹזְבְּקִים מִשְׁלַחֵי רֶסֶן
אוּלַי הִתְפּוֹצֵץ בְּטָעוּת".
אִם תִּרְצוּ אַהֲבָה.
תְּקַבְּלוּ בְּקָשִׁי מַעֲטָפָה רֵיקָה. בְּלִי כְּתֹבֶת.
בְּלִי כְּלוּם.
אַחֲרֵי הַבְּכִי וְהַשְּׁנָה תְּבִינוּ
שֶׁאֶפְשָׁר
לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַעֲטָפָה הָרֵיקָה.
לְשִׂים בָּהּ מִשֶּׁהוּ:
אוּלַי שֶׁבֶר זְכוּכִית
אוּלַי טִבְעַת שֶׁהִתְעַקְּמָה
אוּלַי קוֹצֵץ שֵׂעָר. מִשֶּׁהוּ.

אִם תְּבַקְּשׁוּ מַעֲטָפָה רֵיקָה.
תְּקַבְּלוּ אַהֲבָה.
אֶת כָּל הָאַהֲבָה שֶׁבָּעוֹלָם.

חוה

חוה אלברשטיין

רימונה די-נור :מילים
משה וילנסקי :לחן

חוה, חוה - אם כל חי אי אי אי
אם חטאי ועלומי אי אי אי
גן העדן הוא גן נעול
עץ הדעת הוא פרי אסור
חוה, חוה - אם כל חי
.אבל החטא היה כדאי

וייבן אלוהים את הצלע אשר"
"...לקח מן האדם לאישה, ויביאיה אל האדם
?אמר אלוהים: מאין אביאה
?אמרו אבותינו: מאין נבראה
לא מן העין - שלא תהא סקרנית
לא מן הפה - שלא תהא פטפטנית
לא מן הלב - שלא תהא קנאתנית
לא מן הרגל - שלא תהא דורסנית
אלא מן הצלע - שהיא מקום צנוע
שתהא צנועה וענווה
ומסורה ואהובה
.חוה

.....חוה, חוה - אם כל חי אי אי אי

לכל אדם ישנה חוה
והיא שלו לאהבה
אם רק יסיר מעל בטנה
.את כל עלי התאנה

אך עד היום היא לו חידה
ועד היום הוא לא יֵדע
האם חוה שלו, מאז
?היא עץ הדעת או נחש

עלי שושן וגם חוחים
ניחוח דבש ומחוכים

,טפטוף של ארס, קצת חולשה
.ולכל זה - קרא אישה

בשתי עיניה - חום ורוך
בחיוכיה - נהרה
שער ראשה - ארוך ארוך
.אך דעתה - קצרה קצרה

....חוה, חוה - אם כל חי אי אי אי

חוה, חוה - תשעה קבין של מיסתורין וסוד
ועד היום היא את אדם זוממת לנסות
אדם, אדם - מן התפוח רק ביקש לטעום
.אבל אבל שינינו כואבות הן עד היום

מאז, חוה, הבאת בנות
כולן יורשות נאמנות
מנפרטיטי ודלילה
.עד קתרינה הגדולה

אותו כישוף, אותה חידה
אותם קסמים ואגדה
אותו גן עדן, אותו הדבש
.אותו תפוח, אותו נחש

חוה, חוה - אם כל חי אי אי אי
אם חטאי ועלומי אי אי אי
גן העדן הוא גן נעול
עץ הדעת הוא פרי אסור
חוה, חוה - אם כל חי
.אבל החטא היה כדאי

ישראל אפרת

חווה

הֲרַק אַחַת מִנִּי צָלָעַי?

אֶת כָּל חַיַּי

נוֹתַן הָיִיתִי לְעַצֶּב חַיַּיִךְ,

וּמְאוֹר עֵינַי לְתוֹךְ עֵינָיִךְ.

אַךְ יֵשׁ וּמוּל דְּמוּתֵךְ אֶעֱמֹד, אֶתְמַהּ:

שֶׁלִּי, שֶׁלִּי,

צַלְעִי!

וּבְכָל זֹאת, מִי אַתְּ, מָה?

וְעַל פְּצָעִי נוֹשְׁבָה צִנָּה,

וְאַתְּ כָּל כָּךְ קְטַנָּה

מִכְּדֵי מַלֹּאת

הַחוֹר פָּעַרְתְּ בִּי עִם עֲלוֹת.

1891 - 1981

יונה בחור

הבובה

דבר מוזר קרה למיכאל.

אשתו הפכה לבובה.

לא בבת־אחת קרה הדבר.

תחילה כף־ידה הימנית החלה לדהות. קיבלה גוון צהוב־חיוור כצבע השעווה, עד כי נתברר שאומנם שעווה היתה זו.

כאשר פשה הנגע גם בכף־ידה השניה, היה מיכאל מצמיד, בערבי־שבתות, פתילות לאצבעות ידיה מוכות־השעווה, מדליק בהן אש ומבקש לקדש עליהן.

היתה ניצבת כשידיה מורמות אל על, ואצבעותיה הדלוקות פשוקות כאילו בתימהון. לדבריה, כלל לא חשה בכאב.

אלא, פעם, כאשר החלה השעווה דולפת על שימלתה, דרשה שיכבה.

לא ידע מיכאל מה יעשה. היפנה לרופא, אם לאו.

למעשה, פחד לפנות לרופא. פחד שמא יתברר כי לקתה אשתו במחלה יוצאת־דופן. היא, מצדה, היתה אדישה.

לא הפצירה בו שיפנה לרופא. היתה מדברת מעט. חדלה להכות את הילדים.

"מה יש לאמא?" שאלו הילדים.

"שום דבר מיוחד," ענה להם מיכאל. ואף הוסיף: "יש לה מין אקזמה בידיים. אתם צריכים לתת לה כבוד."

"לאמא יש אקזמה," שרו הילדים, והתחבאו בארון.

בהדרגה פשה הנגע גם בחלקים אחרים של הגוף.

החלה האשה ללבוש שמלות לבנות בעלות שרוולים ארוכים ומחשוף עמוק.

כפות־ידיה נעולות היו כסיות־משי שחורות.

היתה מבקרת בבית־הכנסת לעיתים קרובות.

בערב יום־כיפור, כשהיו בני־המשפחה הולכים יחדיו לחפילת "כל נדרי", היה מיכאל מחזיק את המחזורים בידו האחת, ובשניה תומך באשתו, בעדינות. וכך היו הולכים אט אט, בעוד הילדים משתוללים מאחור.

בשעת רצון, היו מיכאל ואשתו מתחבקים.

מיכאל אוחז במרפקה הימני, מעלה זרועה הימנית אל כתפו השמאלית, ולאחר מכן, מבצע עניין דומה בזרועה השמאלית, עד שהיתה כף־ידה השמאלית מונחת על כתפו הימנית.

ולבסוף, קרב אליה עד שהיו שתי זרועותיה עם כפות־ידיה, נעולות הכסיות השחורות, מחליקות מאליהן על גבו.

שם היו נחות.

וכך היו שוהים שעה קלה.

מיכאל כה התרגל למצב החדש, עד שחדל להרהר אם יפנה לרופא, אם לאו. היתה לו הרגשה, שהמצב הוא טבעי.

היא, כמנהגה, לא אמרה דבר.

יום אחד הבחין מיכאל, ששדיה של אשתו קיבלו גם הם גוון צהוב חיוור כצבע השעווה. לחץ באצבעו בכוח על חזה, ונתהוותה גומה קטנה.

שאלה מיכאל, אם אינה חשה בכאבים. השיבה האשה בקול חרישי. כי מעולם לא היתה מאושרת כל־כך.

מיכאל צבע את שדיה בצבעי־שמן. אחד כחול ואחד אדום.

בשעה שצבע, לא אמרה דבר. רק חייכה.

"מה יש לאמא?" שאלו הילדים. "למה היא כל־כך שקטה?"

"עליכם להיות ילדים טובים," אמר מיכאל בנימה של איום. "עליכם לתת כבוד לאמכם. לא להפריע לה."

ובנימה רכה יותר, הוסיף: "אמא מרכה להרהר. היא מתפללת עליכם לאלוהים." השכנים החרימו את בית מיכאל.

"הם נעשו סנובים כל־כך," אמרו השכנים, "האשה כמעט אינה מדברת, רק מחייכת ומחייכת, כמו חכמה גדולה, וחוסמת בפנינו את הדרך, כשאנו מנסים לחדור פנימה," אמרו השכנים.

וכאמת, לא חדלה האשה לחייך.

זו היתה כעין התפתחות חדשה אצלה.

היא היתה יושבת ומחייכת. עומדת ומחייכת. הולכת, גבה זקוף מאוד, ומחייכת.

הילדים תמהו על השינוי הנוסף שחל באמם.

היו מתקרבים אליה, מושכים בשולי שימלתה הלבנה והארוכה, רוקדים סביבה במעגל ושרים: "לאמא יש אקזמה... לאמא יש אקזמה..."

ואילו היא רק מחייכת בלי הרף ולוחשת:

"שקט. שקט. שקט."

"אולי היא משוגעת," פלט אחד הילדים.

מיכאל היסה אותו והביט בחרדה לעבר אשתו.

היא הוסיפה לחייך.

בוקר אחד, והם נחים יחדיו במיטה הזוגית, נגע מיכאל בבטן אשתו, ופתאום פרצה מפיה פעיה:

אמא.

סילק מיכאל ידיו מבטנה, שתקה האשה וחייכה.

חזר ונגע בבטנה, חזרה ויצאה הפעיה.

נטל מיכאל והסיר בגדיה. הסיר בגדיה ובדק את גופה.

גון העור בכל חלקי הגוף היה צהבהב חיוור כצבע השעווה, חוץ לשדיה, שהיו בכחול ואדום. מכאן ואילך שכבה האשה במיטה, שכבה ולא נעה.

מיכאל טיפל בה במסירות.

היה משקה אותה מעט מעט חלב ממותק. היה מצחצח גופה למשעי.

ולאחר מכן, מלבישה בהידות מרובה כתונת־לילה ממשי לבן, ומנעיל כפות־ידיה כסיות שחורות וארוכות.

היה מיטיב הכר למראשותיה. מסרק שערה בעדינות. ולעיתים, בודק את המנגנון בבטנה, אם פועל הוא כהלכה.

תמה מיכאל על כך, שלא היו לה הפרשות כלל.

היא היתה נקיה למשעי. רק משום אהבת הציחצוח הטבועה באופיו, הוסיף מיכאל לצחצח את גופה, בוקר בוקר.

התבונן מיכאל בעיני אשתו. הן היו חיות. שקטות ואדישות, אבל חיות. פיה מעוות בחיוך מתמיד.

אפשר היה להבחין בתנועות שפתיה. בטיב השיער לא היה מיכאל בטוח.

לעיתים, נדמה לו שמגע שערה כמגע התבן, או כמגע הפיאה הנוכרית.

אף על פי כן, לא חדל לסרקה ולהברישה בקפדנות, בוקר בוקר לפני לכתו לעבודה.

לא ידע מיכאל אם שומעת היא קולו ואינה עונה, או אינה שומעת ואינה עונה.

עיניה חיות היו.

לעיתים היו הילדים, מתוך בדיחות־הרעת, מתגנבים לחדר־המיטות, מפשפשים בכתונת הלבנה של אמם ומפעילים אצלה את המנגנון.

מיכאל רגז עליהם. הוא הכריז בסבר פנים של חומרה, כי אלוהים עתיד להעניש על הוילזול שהם נוהגים באמם.

יום אחד, כבו עיני האשה. היו פקוחות וכבויות.

מיכאל לא ידע מה יעשה.

חדל לישון במחיצתה, אבל הוסיף למרקה ולהבריש שערה.

הילדים העמידו אותה בפינת חדר־המיטות הנעזב, וכיסו פניה בווילון.

מיכאל לא ידע מה יעשה.

לבסוף, החליט להזמין את ה"חברה קדישא", כדי שיקברוה כדת־משה.

אולם, הללו, לכשהגיעו ונתנו עין בבובה, סירבו לקברה מטעמים שלא נרחיב עליהם את הדיבור.

מיכאל הוסיף לצחצח אותה.

לא ידע מה יעשה.

לילה אחד נחרד. שמע קול צחוק מן החדר הנעזב. היא צחקה. צחקה בקול רם.

הוא ניגש אליה. הסיר את הווילון מעל פניה. עצם בזהירות את עיניה.

צחוקה נדם.

למחרת הובילו אותה הילדים לחנות־בגדים אחת במרכז העיר, והשאירוה בשימלתה הלבנה וכסיותיה השחורות הארוכות, כשהיא

ניצבת בפתח.

פניה אל הרחוב ועיניה עצומות.

מיכאל ישב "שבעה".

מתוך 'הבובה', עקד, תל־אביב, 1973.

יונה בחור (חיפה, 1928 – תל־אביב, 1991).

בין ספריה: 'סיפורים', ירון גולן, תל־אביב, 1993.

'סיפורי יונה בחור: ספר הימנים 1961–1991', 2 כרכים, ירון גולן, תל־אביב, 1993; 1995.

עפרה ריזנפלד

מה יש ומה אין

לאשה קראו אדם ולאיש – חווה. היא היתה עשויה מצלע ולו חסרה אחת. ביחם היה גן־עדן.

השמיים היו הגג והאמבטיה היתה במיקווה של חלב תאנים, מתחת לשני עצי תאנה שנפגשו בצמרות. פירות בשלים שהתפקעו נטפו דבש ולבסוף נשרו ישר לנוזל הלבן, הדביק, שטיפטף כל הזמן מחתכים בעצים וכך נשמר המיפלס. הנכנס לתוך הדבק הלבן יכול היה להניע את גופו רק בכבדות. אחרי האמבטיה היו רקירות ועיקצוצים בכל הגוף, אבל אדם וחווה לא ידעו שזה סבל ולכן לא סבלו. הם הסתובבו בגופים דביקים וצורבים ואכלו ושתו, עד שנקלעו למקום ולזמן של אמבטיה אחרת. של מיץ של רימונים, למשל, דליל, סגול ומתוק, שקל היה להתנועע בתוכו ואף להתיז, וכשיצאו ממנו, היו סגולים ודביקים, אבל זה היה יותר מצחיק מאשר עוקץ ומייד עם צאתם התגלגלו בדשא וליקקו את המתיקות זה מזה.

אדם וחווה לא ידעו בהתחלה מהי הנאה ולכן עדיין לא נהנו. הם אכלו תפוחים ושקדים שהזדמנו להם, או אולי זומנו, ושתו מים מתוקים ומיץ מפירות בשלים שסחטו בידיהם.

לאדם ולחווה לא היתה בושה. הסקרנות היא שהניעה אותם לשוטט בגן־עדן, לגעת, למשש, לטעום ולהריח. זה את זה ואת הסובב אותם. על יד עירמת תפוחים שנשרו מהעץ, בתוך דשא שהגיע להם עד הברכיים, נעצרו בוקר אחד. עץ התפוח הזדקר מתוך חיטה ירוקה שעדיין לא הצמיחה שיבולים, רק עלים ירוקים, ארוכים, מלטפים, שאליהם נשרו תפוחים מזן יונתן, בעלי לחי אחת אדומה ושניה ירוקה. נפילתם הרכה כמעט לא נשמעה. אדם וחווה, שראו תפוחים על העץ ותפוחים מתגוללים בחיטה, ניסו לתפוס במבטיהם פירות ברגע הנשירה. כמו אלה המחפשים מטיאורים בשמי חודש אוגוסט כדי

להביע מישאלות.

יש ב"יונתן" שהכתם האדום מרוח בגסות על הירוק, כמו איפור גולמי שנפסק באמצע.

חווה התכופף והרים תפוח. הוא גילגל אותו בכף ידו ואדם צחקה. הם עמדו קרובים זה לזה, ראשיהם רכונים מעל כף ידו של חווה, שגילגל ומישש את התפוח החלקלק. בידו השניה נגע בשדה של אדם, ולחייה האדימו מהתרגשות. שוב נגע בזה ושוב באחר וחש, זה קשה וזה רך. אלה לא מגיבים, ואלה כן. ואדם צוחקת ומתפתלת. עד שעזב את הקשים ונשאר עם אלה הגמישים של אדם, שרק פיטמותיהם קשות.

אדם כבר לא צחקה, היא נשמה נשימות ארוכות ונשפה את האוויר במקוטע, בקול רם. חווה כבש את ראשו בגופה ורק מדי פעם הרים אותו כדי לשאוף אוויר או כדי להיאנח אל הרוח.

ידיו של חווה מישששו ומצאו עוד ועוד תפוחים רכים, בגדלים שונים, פזורים על גופה של אדם, חלקם בזוגות וחלקם בבודדים. לחיים, ישבנים, בטן, תפוחי הכתפיים, בתי השחי שמתחתיהם, חנוכי האחזניים המטילים צללים קטנים על חגורים שהלשון יכולה להסתתר ולהתחמם בתוכם.

תפוח שנפל עליהם מהעץ והכאיב, הפריד בין השניים, שהשתרעו על הגב ועם התפוח הבא שנשר עליהם, הסתלקו מהמקום.

מטיאור צנח בחבטה בדיוק בשקע שהשאירו אחריהם אדם וחווה בחיטה. עשן חם עלה מהבור שנוצר, ואחרי שהתפזר, עדיין נשאר ריח של שריפה עד הגשם הבא. הבור נשאר שחור. החיטה שבאותו מקום נשרפה.

לאדם ולחווה לא היה במה להתבייש. הם ישבו על האדמה עירומים, בין ירקות, ברגליים פשוקות ובגב כפוף, וקרעו לגזרים כרובית. אחרי שבאותו יום אכלו כמה פרחים אוזיריים ולא משביעים, עורר בהם הכדור הלבן עם הגבעות הקטנות, המתפוררות, תיאבון גדול. חווה גילגל את הכדור אל אדם. היא תפסה אותו והעיפה באוויר. הכדור נפל ביניהם על האדמה וסדק נבקע בגבעולו בקול "ח" קצר. שניהם שלחו יד אל הסדק, משכו, והכרובית נבקעה לשניים. ריח חריף נקי קפץ מן השסע.

שני שפנים, נקבה וזכר, התקרבו צמריריים בקפיצות רכות.

לאדם היו קצת שערות על הבטן. פחות מאשר לחווה. פניו של חווה היו שעירות. אדם העבירה ידה על לחיו ועל לחיה וחשה בהבדל. מתחת לבטנו הבחינה בהבדל נוסף. היא גחנה לעברו וריחרחה את גופו מסביב, מלמטה למעלה, מחזיקה את ידיה באוויר ככנפיים.

לא רק בגופם לא התביישו, אלא גם במעשיהם.

בהתחלה היה הכל תוהו ובוהו, חושך ואור היו היינו הך. אחר־כך נהיה הבדל בין חושך לאור.

היה לילה צח וקר. אדם וחווה שכבו בין הכבשים וחם וטוב היה להם.

בגן־עדן היו הרבה חיות. כאלה ששרו וכאלה שנהמו, מאיימות וידידותיות, ואביס וכבשים, אבל גם סוסים, שלפעמים הם משתפים פעולה ולעיתים מפילים את הרוכב ובורחים.

אדם וחווה שכבו זה מול זה בחושך, חוטמיהם ריחרחו וידיהם גישושו זה על גופה של זו וכל אחד על גופו שלו ומסביב, על הצמר הגס של הכבשים, שבוץ דבק בו. פעם הרגישו את הדברים בקצות האצבעות, פעם במקומות שונים בגוף ופעם בעת ובעונה אחת ביד ובמקום שנגעה בו. בבוקר, באור, יכלו לראות במה הם נוגעים ומאין באים הריחות, ואיך העור מסתמר למגע הריפרוף וחלקי גוף רכים מתקשים.

זה היה על שפת מיקווה מים שהופרד מהיבשה. הם עמדו על החול באור השמש החוקה וגיששו בארבע הידיים. הכבשים התפזרו במירעה. אדם העבירה יד על שערו הארוך של חווה. הוא העביר יד על שערה הארוך, המלא בקשרים. הרעב הציק להם. אדם הושיטה את ידה אל פיו של חווה והוא ינק את אצבעותיה. היא ליקקה את פניו, ריפרפה כשפתיה על צווארו העבה, מצצה את הפטמות. כאשר רגליהם לא נשאו אותם עוד, הם ירדו על הברכיים עדיין זקופים, עדיין מגששים בארבע הידיים, טועמים, וולליים, בשפתיים, בלשון, באף, בגוף כולו, שהצטרף. החול לרגליהם היה חם ובתוכו כבר התפתלו זה בזרועות זה, התפלשו, התקרבו והתרחקו וגופותיהם הזיזו לצדדים את החול החם וחשפו את הקריר שמתחתיו.

הם לא ידעו להבחין בין טוב לרע. לא היו להם הורים שילמדו אותם

מהו רע. גם לא היתה להם ילדות. עברם היה קצר. חייהם התחילו ברגע שנפגשו.

ביתם היה גן־עדן. כולו חלונות. הפנים והחוץ שווים. לא היו קירות ולא היה בהם צורך. דרך החלונות ראו את הנעשה בפנים ובחוץ, ולא שאלו את עצמם אם מה שהם רואים הוא פנים או חוץ. השדה גדל בבית, ובחוץ, בשדה, התעוררו בבוקר.

למרות שלא ידעו מהו חטא ולא הבחינו בין טוב לרע, למדו להבחין בין דברים. אדם ידעה את ההבדל בין חווה לבין שועל. חווה ידע מי אדם ומי קוף. הוא ראה קוף אחד מדמם והשני לא, ולמד להבחין בין זכר לנקבה. את הקוף שלח אל עץ הקוקוס הגבוה, לקטוף משם אגוז. את האשה החזיק בידה ולא נתן לה להתרחק.

אך ברגע אחד בזמן ההוא אדם נעלמה. היא שוטטה לבדה ברחבי הגן שלא היו לו גבולות, נופפה ידיים לצדדים, הרימה והשפילה ראש, קפצה, נעצרה, צייצה.

חווה היה אכוד. הוא יצא לחפש אחריה. כפוף כצייד. "האא, האא," געה. הוא סבב כמעגלים על גיבעה בין עצים נמוכים וכהים. הוא הזיז ענפים והביט לשמיים, זחל וחיפש מאחורי הגזעים. טיפות מלוחות ניתזו מעיניו בקו ישר קדימה. הדמעות גברו ונוספו להן זעקות. גשם ירד מהשמיים.

חווה יצא מהפרדס ועלה על גיבעה שטוחה. אדם הזדמנה למקום, פסעה מאחוריו והצטרפה לחיפושים. היא לא הבינה שהיא המבוקשת. חווה הלך וזחל, התכופף והזדקף, ואדם אחריו. המים ניתכו מהשמיים והם דישדשו, עירומים ורטובים, בשלוליות ובבוץ. להקת נמרים עברה על פניהם בריצה כבדה. חווה כמעט נפל מההדף. הוא סבב על עקבו וראה את אדם. "האא! האא!" צעק ואחז בכתפיה.

"יאה," חיקתה אדם חיה.

"שְׁשְׁש," ענה לה במצח קמוט.

"אוֹק אוֹק אוֹק."

"מְג מְג מְג מְג."

כך עמדו זה מול זה ופלטו קולות. הקולות שהכירו היו של חיות ועופות ושל מה שמשמיעים העצים כשנושבת בהם רוח והמים כשהם מפכפכים או נופלים מהשמיים, מלורם ברעמים. כך שבעצם הם רצו

לשיר. הם שרו.

אחר־כך למדו לשוחח.

אחר־כך למדו להבדיל בין השפות השונות.

אחר־כך למדו לחבר ביניהן.

אחר־כך למדו להיפרד.

אחר־כך למדו להיפגש מחדש.

ואז בא הנחש והרס את הכל, והארץ היתה תוהו ובוהו.

מתוך 'השומרים ברחוב', אתנחתא, כנרת, תל־אביב, 1992.
בין ספריה: [עם תנוך פרכר] 'מדריך מפה לטיולי אוכל', מפה, תל־אביב, 1997.
חמאן ראשון של עפרה רזנפלד יופיע בקרוב.

הארוחה האחרונה

שנה וחצי לאחר שנפטרה, באה חסיה אישתו של גרשון לפקוד את חדר־השינה שלו. גבוהה וקודרת, לבושה בשמלתה השחורה ופנינת סיכתה הנעוצה בחזית כובעה מבליחה כפנס של פועל־מכרות שראה פעם בסרט, ישבה בלא־ניע והביטה בו מן הפינה החשוכה שליד ארון־הקיר, במקום שעמד לפנים קרש־הגיהוץ, וכל חזותה עלבון מר.

עד היום ההוא לא העז גרשון לחשוב על נשים אחרות. העצב וצביטת האשמה על מותה הנורא הרחיקו ממנו מחשבות על נשים בשעות היום, ובלילות היו כל הנשים שעוררו בו רצון לובשות את פרצופה של אישתו המתה.

בחודשים הראשונים לאחר מותה היה שרוי בזעזוע. שוב ושוב, ועדיין הוא מתקשה להאמין היה חוזר ומספר למכריו, לבני־משפחתו המועטים, לשכנים שפגש בחדר־המדרגות, לדוור ואפילו לזר שישב לידו באוטובוס לירושלים, איך ניבא לו לבו רעות כל הדרך חזרה מבית־המלון שליד ים־המלח, לשם היה נוסע פעמיים בשנה במצוות הרופא; איך נעצר המפתח בחור־המנעול בגלל המפתח התקוע בו מעברו האחר; איך הזעיק את השכן, והוא הגיע עם כל מברגיו ופירק את הדלת מציריה; איך הבין על־פי ספל הקפה המלא העומד על השולחן בשעת ערב כי דבר נורא קרה; איך מצא אותה במטבח, פניה אל המרכדון הפרוש לרגלי ארונית הכיור ועוגיות הדבש שכל־כך היטיבה לאפות פזורות סביב ראשה כקישוטים.

ככל שסיפר הלכו הפרטים ורבו, וכך נוספו חלאות מסעו באוטובוס בדרך הביתה, נסקרו כל פרטי התיק הרפואי וכל

קורות מחלת העור שלו, תוארו כלי העבודה של השכן שפרץ את הדלת, ספל־הקפה שעמד על השולחן והסרוויס שהתגלגל לידיהם מעולה־חדש מברזיל שעזב את הארץ בגלל קשיי העברית, צוין מספר העוגיות שאסף מן הרצפה — ובין כל פרטי־הפרטים לא נאמרה אף לא מלה אחת על גופתה של אישתו.

ביום השנה, כאשר התאספו שוב קרובי־המשפחה, כבר הכירו הכול את הסיפורים, ועתה הרחיב וסיפר על השבוע שבילה במלון, על העולה־החדשה מרוסיה שעיסתה את גבו ופוקקה את עצמותיו, ועל נגעי העור המיוחדים לשוודים ולגרמנים שהגיעו לרפא את עורם החולה.

נדמה היה לגרשון שאנשים משתמטים מפניו אחרי־כן: קרובי־המשפחה מיעטו לטלפן; בנותיו היו טרודות בילדיהן הקטנים, זו בהרצליה וזו בירושלים, יוצאות ידי־חובתן בשיחת טלפון קצרה, שמחות לשמוע שאינו זקוק לדבר; גם השכנים התחמקו ממנו גלויות, ורק פורץ־הדלתות היה מתעכב אתו בחדר־המדרגות ויחד היו משחזרים את המעשה ומתפעלים מן הכשרון שהפגין בפריצת הדלת. אבל אפילו הוא סירב להזמנתו של גרשון לבוא אליו ולשתות אתו תה.

בשבועות הראשונים עדיין שמר הבית על ניקיונו: המגבות בארון היו ערוכות בטורים ישרים, הכוחנות מגוהצות, הכלים על מדפי המטבח מסודרים, והמחסן הקטן של חומרי־המזון, מלא. בבוקר היה הולך לעבודתו, יושב לבדו במחסן הגדול של בית־החרושת לפורמיקה ומחכה שיבואו בעלי נגריות לאסוף את הזמנותיהם. אחר־הצהריים היה חוזר לביתו, מחמם לעצמו מרק ויושב מול "ערב חדש" בטלוויזיה, שמח בשמחתו של המובטל שזכה בפיס ומצטער בצערם של מחוסרי־בית המגדלים את ילדיהם במרתף.

פעם מצא את עצמו מושך בכנף בגדו של שכנו הדתי ומספר לו על בתו שנישאה לחוזר־בתשובה ועברה לגור אתו

בירושלים. ובאותו לילה, בשיחה עם בתו החילונית, שמע בפעם הראשונה — כמי שאינו שומע את הקול אך מבין את ההד — את התחנונים בקולו.

"הוא נרדם, אבא. עזוב אותו עכשיו."

"אז רק להגיד לו לילה טוב."

"אבא, אני הרוגה. אם הוא יקום, הוא לא ייתן לי מנוחה עוד שעה."

"טוב, אז אני אולי אתקשר אליו מחר אחרי־הצהריים, אחרי שייגמר 'ערב חדש'."

"מחר יש לו חוג קראטה."

"בכל־זאת קראטה?"

"כן. החברים שלו נרשמו, אז גם הוא רצה."

"מה הוא צריך את הקראטה הזה? למה בגיל כזה כבר ללמד אותו מכות?"

"כל הילדים כאן לומדים. זה טוב שידע להחזיר מכות."

"חבל על הזמן שלו. לא יותר טוב שילמד משהו?"

"עזוב, אבא. שילמד להתגונן. ככה לא ירביצו לו."

"מה, מרביצים לו?"

"אתה לא יודע איך זה עם ילדים? פעם משחקים ופעם מרביצים."

"את אף פעם לא אמרת שמרביצים לו."

"לא חשוב, אבא. תגיד, גמרת כבר את המרק־עדשים?"

"אני לא רעב. יש לי הרבה אוכל," שיקר.

"טוב," שמע את הרווחה בקולה. "אני אתקשר שוב לפני שבת."

"תתקשרי אולי כשהילד עוד ער, שאני אוכל להגיד לו איזה מלה."

"בסדר. אבל אל תטיף לו על הקראטה. אחר־כך הוא לא ירצה לדבר אתך."

"הוא לא ירצה לדבר אתי?" תמה באמת.

"ילדים לא אוהבים שמטיפים להם. גם אתי הוא לא רוצה לדבר כשאני מטיפה לו."

"אז אולי את צודקת."

דכדוך נפל עליו לאחר השיחה. מה שהצליח לדחוק מדעתו חודשים רבים, בא והתייצב מול פרצופו כראי: אין איש זקוק לו ואין איש רוצה בו. אם ייפול מחר במטבח, יעברו ימים רבים עד שתתגלה גופתו. בנקיפת־בושה זכר איך רץ אחרי שכנו הדתי במדרגות, איך התחנן באוזני בתו, מצפה שתזמין אותו לראות את נכדו. בחודשים האחרונים, ציין לעצמו, הרבה להיזכר באישתו המנוחה. זיכרונו ליקט את השעות השמחות; ימי השתיקה העוינת, שהיו רבים מן הימים השמחים, הלכו ונשתכחו.

בשבוע ההוא ביום שישי, קושרת את ביקורה אצל רופא־שיניים ברחוב סמוך לביקור אצל גרשון, באה בת־דודתו מפתח־תקוה לבקרו. הוא לא ידע את נפשו מרוב שמחה על בואה. נדמה היה לו שלחלוחית עלתה בעיניו והוא מיהר למטבח. שעה ארוכה התעכב שם, לא־מורגל באורחים, ולבסוף יצא והעמיד על השולחן את כל הכיבודים שמצא בארון. בת־דודתו סקרה את סביבותיה בעין בוחנת: הדירה הנקייה־תמיד היתה שרויה באי־סדר, תחתית ספל הקפה שהגיש היתה כהה, חריצי העיטורים מלאים באבק, וקולו היה רווי עצב כאשר סיפר על געגועיו לנכדו.

"אתה צריך ללכת לרופא, גרשון. אתה נראה לא טוב."

"אני לא חולה."

"בכל־זאת, טוב ללכת לרופא מפעם לפעם."

"מה הוא כבר יעשה לי?"

"ימדוד לך את הלחץ. ייתן לך משהו בשביל המצב־רוח. שלא תהיה כל־כך עצוב."

"איזה משהו הוא ייתן לי? אין דבר כזה. מצב־רוח זה לא מחלה."

"את הקניות לשבת כבר עשית?"

"יש לי מה שצריך."

לפני שהלכה, ליד הפתח, הניחה את כפה על אמת ידו המחזיקה בידית הדלת ואמרה בגימה מעורבת של צער ותוכחה:

"גרשון, אתה יודע מה אתה צריך."

"מה?"

"שאני אגיד? אתה לא יודע בעצמך?"

"תגידי."

"אל תגיד לי תיכף לא. תחשוב על זה."

"נו, מה?"

"אתה צריך אישה, גרשון."

כל הלילה ההוא התהפך במיטתו. עד שאמרה לו זאת בת־דודתו בקול, לא הבין כמה פשוט המענה לבדידותו, לבית הגובר עליו, לאנשים המתחמקים מפניו. "אתה צריך אישה. אתה צריך אישה," שמע את עצמו אומר בקול ובכוונה, כלחש־קסמים.

"את צודקת," שמע את עצמו משיב לה, וכאילו כבר היתה התקופה הרעה מאחוריו, התעורר בו כעס על שכנו הדתי שאף פעם אחת לא הזמינו בליל־שבת, על בתו שהיתה באה אליו רק פעם אחת בשבוע, תמיד שעתה קצרה, יוצאת ידי־חובתה בסיר המרק שהיתה מעמידה על הכיריים. גם על נכדו כעס, בן שמונה וכבר הוא מחליט על מה מותר לדבר אתו ועל מה אסור.

לפנות בוקר נרדם בתחושת הקלה, כאילו בעצם המשפט: "גרשון, אתה צריך אישה", כבר באו על פתרונן כל מצוקותיו. הוא נזכר ברופא שבדק את אישתו לפני שנים ואמר כי הדיאגנוזה היא מחצית הדרך אל ההבראה. וכבר אז הבין את הגיונו של המשפט.

בבוקר, בוקר שבת, קם מאושש והחלטי והניף את ידיו לפנים ולצדדים בתנועות התעמלות שלמד ממדריך הספורט

במלון שליד ים־המלח. אחר־כך התגלח, התלבש ופרס לעצמו פלפלים ירוקים כמו שהמליצה בטלוויזיה המומחית לחולים במחלות־מעיים.

נוגס ברצועות הפלפל, הבין לפתע שהמרץ הגדול שתקף אותו, אין לו לאן להפנותו, והיום כולו ריק לפניו. הוא נתקף בעגמימות. הדיאגנוזה, אמר לעצמו בהלך־רוח פילוסופי נדיר, לפני שנרדם אחר־הצהריים, אינה פותרת כלום — לא מחצית ולא רבע ולא שמינית. בתכנית בטלוויזיה התראיינו הורים שבניהם נהרגו בתאונות אופנועים, אבל הפעם היה שקוע כל־כך בכאבו עד שלא מצא בלבו רחמים עליהם. הוא חשב על הדור הזה שהכול מותר לו, ועל הילדים האלה שאם הם רוצים אופנועים — מיד קונים להם אופנועים, והם משתוללים על הכבישים כמו חיות רעות ומסכנים נוסעים אחרים וילדים וזקנים המנסים לחצות את הכביש.

יומיים עברו עליו במועקה. גם את קניותיו עשה בזעף. במחסן הגדול נתקף עצבנות וקם והתהלך בין קירות הפורמייקה. ליד תיבות־הדואר פגש את שכנו הדתי ובקושי השיב על ברכתו, רק הוציא את חשבון החשמל מהתיבה ועלה לדירתו.

לפנות־ערב התקשר בטלפון אל בת־דודתו מפתח־תקוה. כל היום תסס בו כעס עליה, על שהעירה אצלו דבר בלא מחשבה והכניסה לחייו אי־שקט חדש. עודו שוקל איך ינסח את משפטו הראשון, שמע אותה צוהלת לקראתו: "איזה טלפתיה, גרשון! תגיד, אתה מאמין בטלפתיה? זה ממש כזאת טלפתיה! בדיוק הרגע רציתי להתקשר אליך. מה שלומך?"

"...ככה," בלבלה אותו שמחתה.

"כבר הלכת לרופא?"

"..לא."

"אז תשמע, גרשון. אולי כבר לא תצטרך רופאים."

"לא?"

"לא! תשמע אותי, אתה זוכר מה שאמרתי לך?"

"מה?" היתמם.

"שאתה צריך אישה."

"אה," עלה בידו להפיק מגרונו.

"אז מצאתי לך משהו."

"מה?" לא העז לנחש.

"מה זאת־אומרת מה? קרפיון לשבת, חשבת? — לא. אישה, גרשון. מצאתי לך אישה."

"את מצאת לי אישה!" לא ידע את נפשו.

"אלמנה. היתה להם חנות לבדים של ריפודים. מסודרת לגמרי, עם וידיאו והכול. בן רוקח בחיפה ובת בחרן־לארץ נשואה לעשיר גדול. כבר חמש שנים היא אלמנה והיא מחפשת מישהו רציני."

"אני רציני," אמר מיד.

"אני יודעת, גרשון. אני הרי מכירה אותך לא מאתמול. ואני הבנתי הרבה. גם כשלא דיברתי כלום, אני הבנתי שאתה וחסיה... נו, זיכרונה לברכה, אז כבר לא צריך לדבר. האישה הזאת, גרשון, אתה והיא כמו יד וכפפה. אני לא הייתי מבלבלת לך את הראש סתם. אתה יודע, גרשון, בני־דודים בדור שלנו זה יותר מאחים היום, אתה יודע. ובדיוק במלים האלה אני אמרתי לה: יש לי בן־דוד רציני."

"וחמש שנים היא כבר לבד?" נבהל פתאום.

"חמש שנים. בהתחלה היה לה יותר קל. עכשיו נהיה לה קשה. היו לה צרות עם אינסטלטורים ואחר־כך היו כאבים בלילה והיא לא ידעה להסתדר עם הטלפון והבן שלה לא היה בבית, אז היא רואה שזה קשה לבד. בגיל שלנו, גרשון, זה לא טוב להיות לבד. זה לא נורמלי."

"את צודקת."

"נכון. אני אומרת שבגיל שלנו כבר צריך מישהו על־יד. הילדים עסוקים בחיים שלהם. אני לא צריכה לספר לך..."

"לא."

"אז זהו. הבן שלה רוקח. הוא כבר ימצא לך כדור לכל מצב־רוח," צחקקה.

"ואיך..." אמר.

"בסדר," השיבה. "אופה, מבשלת והבית נקי."

"ן..." אמר.

"מצוחצח כמו בית־מרקחת."

"ואיך היא... איך היא נראית?"

"מה אתה מחפש?" רעמה עליו, "איזה בובה שתשב לך במספרה ותעשה מניקורים כל היום?"

"בכל־זאת," התעקש רפות, "צריך שתהיה..."

"היא תהיה!" פסקה, "כל מה שצריך היא תהיה! מתי אפשר לסדר לכם פגישה?"

"פגישה..." חש חולשה, "איפה?"

"מה איפה? — בבית."

"אולי אפשר בבית־קפה?"

"אתה רואה יותר מדי טלוויזיה, גרשון. אנשים בגילנו מתחילים ישר בבית."

"אז שיהיה אצלה בבית."

"סיכמתי אתה כבר שיהיה אצלך בבית. ביום רביעי, מתי שיש לי חור לרופא־שיניים."

"למה אצלי?" נאנק, "את ראית שאצלי לא כל־כך מסודר..."

"אז תסדר. לא יזיק לך."

"אבל אצלי — "

"אצלך," אמרה. "היא רוצה לראות את הבית שלך."

"רוצה לראות את הבית שלי!" חש איך נפער פי המלכודת.

"אלמנה חמש שנים. בן רוקח. בת עשירה. וידיאו," סיכמה בנשימה אחת, ולפני שסיימו את השיחה הזכירה: "שיהיה מסודר אצלך. אצלה בית־מרקחת."

שעה קלה לאחר השיחה ישב גרשון במקומו, משליט סדר במחשבותיו. אל מהלך חייו האיטי נפלה ההתרחשות הזאת במהירות רבה מדי. ראשית עליו להשליט בבית סדר. תחושה רעה היתה לו באשר למראיה של הגברת, שאפילו שמה לא נאמר. למה התחמקה בת־דודתו כששאל איך היא נראית, ומה יעזרו לו הווידיאו והבת העשירה בחוץ־לארץ אם תיכנס לביתו אישה גוצה, עבת־בשר, קלושת־שיער, גדולת־פימה? בשום־פנים לא ירצה אישה נמוכת־קומה שראשה אינו מגיע אל סנטרו. אישתו, נתקף לרגע געגועים, היתה גבוהה. כשהיתה נעולה נעלי־עקב היה ראשה מתנשא מעל לראשו. געגועיו סחפו אותו הלאה: וידיים נאות היו לה. ערב־ערב היתה טורחת על ציפורניה, משייפת ומורחת ומעסה וטופחת בכריות האצבעות על גב כף־היד ומגוננת עליהן מפני השמש.

עד שעה מאוחרת סידר גרשון את חדר־האורחים, משתומם על ערמות הלכלוך שהצטברו בפינות החדר ומתחת לכריות הספה. בזמן שהבריש את הכורסה נזכר לפתע בחנות בדי־הריפוד ברחוב נחלת־בנימין שבה רכשו את הבד. אישה נאה וגבר שמן שירתו אותם, ועתה זכר במעומעם איך המליצו על בד אחד ופסלו אחר. אישתו התמקחה מעט, והעסקה נחתמה כרוח טובה.

בלילה ההוא — לראשונה — באה אישתו המתה של גרשון לתוך חלומותיו. קודרת, הבעת עלבון ונזיפה על פניה, לבושה בשמלת־החג השחורה וחובשת את מגבעת הקטיפה שקנתה לחתונת בתם, פתחה את דלת חדר־השינה, החליקה פנימה בלא קול וישבה על הכיסא שעל משענתו מונחים חולצתו ומכנסיו. היא השיטה את שתי כפותיה אל חיקה, כמי שתופס את תורו בחדר־המתנה ויודע כי עליו לחכות באורך־רוח. בפנים חתומים וקשים הוסיפה לשבת מולו בלא תנועה ולא גרעה ממנו עין עד שהתעורר בקול צעקה.

הוא נסמך על מרפקיו, ועודו שרוי בשינה דימה לזהות את הסימנים המבשרים התקף־לב אבל מיד התעורר והבין כי חלם חלום ושמט עצמו בחזרה ועצם את עיניו. הוא הפך את פניו אל הקיר ועד הבוקר נמנם ושב והתעורר, נזהר מפני השינה המביאה חלומות.

למחרת, שמורותיו כבדות ולבו מבוהל, ישב במחסן ולא קם מכיסאו עד שהגיעה השעה ללכת. בדרך לביתו קנה ופלים ופירות יבשים לכבוד האורחת שתבוא אליו ביום המחרת, ואת "ערב חדש" ראה שכוב במיטתו. קרוב לחצות נרדם, ומיד הופיעה אישתו המתה בחלומו, שמלתה השחורה לוחכת את הרצפה והמגבעת מפילה צל על אחת מעיניה, וישבה בכיסא שבפינת־החדר, נוקבת אותו במבטים מאשימים ומזניקה אותו לתוך הערות. על סף בכי שב ושמט עצמו על הכר, זוכר את המבט המחמיר, את מגבעת הקטיפה, את כפות־הידיים הבהירות. כשפקח שוב את עיניו חזר וראה אותה והיא עדיין יושבת על הכיסא, קפואה כשהיתה.

לרגע היה בטוח שהכול עדיין בחלומו, אבל אז עלו קולות האנשים המסיעים את עגלת־הזבל במגרש־החניה והוא ידע כי הוא ער וכי אישתו המתה יושבת על הכיסא בחדרו, מוחצת בגבה את חולצתו ומכנסיו.

בלילות ילדותו, שכוב במיטתו, היה איש זר מבהיל אותו משנתו, נמצא בבוקר בדמות כובע־לבד יושב על כתפי מעיל שחודשים אחדים אחרי־כן לבש אותו אביו והלך בו לצבא. ובלילות שאחר־כך, אף־על־פי שידע שהמעיל ההוא והכובע ההוא שם, היה יושב במיטתו ער ומבוהל, מחכה באימה שהאיש יבוא ויניס אותו ממיטתו.

אבל עכשיו ידע בבירור כי אין המראה חלום וכי אינו תעתוע. ואף שישב קפוא במיטתו כאז, מחכה שייעלם חזיון הבלהה מעיניו ובוש על ששוב הוא יושב כילד ועוד מעט ימלאו לו שישים ושבע, אף־על־פי־כן ידע בשכל קר כי הנה הוא ער

לגמרי וכי אישתו המתה יושבת מולו, שפתיה מכוחצות ועיניה רושפות אליו, וכי אולי בעוד רגע תקום ותניח את ידיה סביב צווארו או תיכנס למיטתו ותמשוך מעליו את השמיכה או תביא דלי מים וסחבה ותתחיל לשטוף את הרצפות. הוא שב ונשכב ומשך את השמיכה מעל עיניו וחש את מבטיה מנגחים אותו מבעד לשמיכה וכדי להתעלם מן הרעד התוקף אותו כפה על מחשבתו את רשימת המצרכים החסרים בביתו, אבל לא הצליח להעלות בדעתו מצרך אחד ומיד כיורץ גל קור את כל גופו.

למחרת, קודח במיטתו, מבולבל בין יום ללילה, התעורר לפתע לקול הלמות ונזכר כי לא הודיע לממונה על המחסן על מחלתו. פעמון הדלת צלצל בעקשנות, וכשפתח אותה מצא את בת־דודתו ולצדה אישה ששערה אסוף והיא לבושה בשמלה כתומה. בת־הדודה הצליפה בו במבטה כמאיימת ואמרה: "האוטובוס הראשון ברח לנו והשני לא עצר ואני כבר מאחרת לרופא־שיניים. אז זאת רעיה וזה גרשון. תסתדרו לכם עד שאני אחזור."

גרשון הידק את צווארון החלוק עד מחנק ובקול דעוך הזמין את האישה פנימה.

"נעים מאוד," הושיטה את ידה.

קולה היה מתנגן, ולחיצת־היד לא רכה מדי ולא תקיפה מדי, ורגע אחד עמדו זה מול זה, והיא אמרה מיד כאילו הכירו שנים:

"אתה חולה, גרשון?"

"אני בסדר..." לא רצה להכשיל את השידוך בשל חולי פתאומי.

"תשמע," הניחה את ארנקה על הכיסא ובתוך־כך הפנתה אליו את צדודיתה והוא ראה את שערה המכונס בשבלול מאחורי ראשה, "למה שלא תשב בכורסה ואני אכין תה?"

הוא הפיל את עצמו לתוך הכורסה ותחושת הקלה הציפה עיני רמוהו כילד אבוד אשר לאחר רגעי בלהה ארוכים מזהה

את אמו הרצה אליו. הנה נמסר גורלו בידי אישה זו שעדיין לא הספיק להביט בה היטב, אך קולה ערב ולחיצת־ידה נכונה והשמלה הכתומה מחוחה יפה על גוף שאינו רחב מדי ואינו צר מדי, ויש בה נועם מהוסס אבל גם נחרצות שקטה בדרך שהפשילה את שרווליה ופנתה לכיוון המטבח. לפתע נבעת מזכר אישתו היושבת תחתיה קפואה ומועכת את בגדיו בגבה וניסה לראות שוב את התנועה הנאה שבה הפנתה האישה בשמלה הכתומה את צדודיתה והניחה את ארנקה על הכיסא וחגה בעיכוס ירכיים קל ופנתה אל המטבח, לא הניחו לו עיני אישתו המגחילות מתוך הפנים החשוכים, בוערות אליו בשתיקה קשה.

רעיה באה מן המטבח, נושאת מגש ועליו שני ספלי תה, צלוחית עמוסה בפלחי לימון, קערית ובה קוביות־סוכר שחיפש לשווא כל השבוע האחרון, וצלחת גדולה ובה חביתה מהבילה.

ענג התפשט בגופו כגל חום למראה היד המקרבת אליו את ספל התה ואת הצלחת. בפעם הראשונה מאז מתה אישתו הכיר תודה לאדם על מעשה שעשה למענו מרצון. מתיקות חדשה גאתה בו אל אדם זה המגרש בבת־אחת את בדידותו, ואת רעבונו, ואת המועקה שבגרונו, ואת תחושת האפסות. הוא שיבח את החביתה שהכינה. היא ציינה שהוסיפה קמח־מצה. הוא התפלא מנין נמצא לה קמח־מצה. היא חייכה ואמרה שמצאה חבילה שלמה בארון. היא החליקה באצבעותיה את המפה המקומטת והמוכתמת שעל השולחן והעירה שחבל על מפה כל־כך יפה, עבודת־יד, והוא אמר שאישתו סרגה אותה. היא החמיאה ליפי המפה והוא נבוך על שהזכיר את אישתו שלא־לצורך, והיא הרימה את שולי המפה ליישרה וערמת לכלוך קטנה התגלתה מתחתיה. הוא התנצל והיא אמרה בלא עוקצנות: "קצת בלגן אצלך."

כולו שקוע בנעימות של טעם החביתה ושל השיחה המפייסת, החל לספר לה על התבשילים שניסה להכין לעצמו ושלא עלו

יפה, ושמע את עצמו מספר גם סיפור משעשע על הרשל׳ה, והיא חייכה ושפתיה גילו שיניים טובות. הוא נסחף בסיפוריו, ולפתע, כאילו התגלגלה לשונו מעצמה, מצא עצמו מספר לה על אישתו שהבהילה את שנתו בלילה הקודם.

בעת שדיבר כבר הבין כי שגה שגיאה שאין לה תקנה. הוא נעצר באמצע המשפט, מצפה לראות איך היא נסוגה ומביטה בו בעינים קמות וממלמלת דבר־מה ונסה אל הדלת, אבל תחת זאת מצא מולו פנים קשובים, קו של אהדה משוך עליהם, ובאנחה נפלט ממנו: ״אז זהו... חשבתי שאת צריכה לדעת. אני לא ממש חולה.״

היא לא נראתה מזועזעת, רק לגמה מן הקפה בריכוז רב והוא חש מיד הקלה ואמר: ״פנינה סיפרה לי שהיתה לכם חנות לבדי־ריפוד.״

היא נשענה אחורנית בכורסתה והתחילה לספר על החנות: איך רכשו אותה ואיך בשבועיים הראשונים לא הצליחו למכור אף לא סנטימטר אחד, ואיך לא נואשו ועד־מהרה למדו שיטות מחוכמות של מכירה. הוא חיבב את דרכה לדבר בלשון רבים, מכוונת אליה ואל בעלה המת, כאילו גם הוא מעכשיו חלק מן הקשר ההולך ונרקם כאן. היא הוסיפה לדבר על לקוחותיהם, מהם אנשים ידועים שאת שמם היתה רואה מדי־פעם בעיתונים, וסיפרה כמה סיפורים משעשעים על גברת אחת, עשירה מופלגת, שהיתה מתמקחת על פרוטות בחירוף־נפש, מתלהטת ועוזבת את החנות בחרי־אף ושבה אליה כעבור שעה רגועה כנזירה. ועל אישה אחרת, אמנית מוכרת, שלא היה בד שלא מאסה בו לאחר חודש אחד וקרעה את הריפוד הקודם והזמינה אחר במקומו. ״קראנו לה התרנגולת. היא הטילה לנו ביצי־זהב,״ צחקה וסיפרה גם על בעל חנות־הדגים ברחוב הסמוך, שממרחקים היו עקרות־בית באות לקנות אצלו קרפיונים והוא היה אורז אותם ללקוחותיו המועדפים בשאריות של בדי־הריפוד שקיבל בחנותה.

טעם דג ממולא העלה ריר בפיו, וגרשון אמר בגעגועים שכבר שכח את טעמו של דג ממולא, ורעיה אמרה בלא להסס רגע: "אז בקרוב מאד צריך להזכיר לך."

הוא חש איך הוא הולך ונכבש. עכשיו גילה כמה יפות יכולות השעות להיות ואיך היה רוצה לבלות את שארית חייו: לשבת כך, ללגום ולאכול בנחת, ולשמוע את סיפוריה של האישה הזאת, הנובעים ממנה בלא קושי, וכבר שעה רצופה היא מספרת ומספרת ומישהו אחר אולי יטעה לחשוב אותה לפטפטנית ולטרחנית, אך לאחר שנות השתיקה שידע עם אישתו ולאחר עוד שנה ומחצה של דממה לאחר מותה, היו קולה וצחוקה של רעיה מפכים באויר הבית והכול מתעורר סביבם לחיים. בין לבין הזכירה טיולים שערכה בארצות־הברית ובאיטליה, ששם יש לבתה בתים העומדים ריקים רוב הימים והיא מוזמנת לבוא ולשהות בם ככל שתחפוץ.

בעיני־רוחו נראו עתה החיים לגרשון כומסים תענוגות, טיולים בכיכרות ניו־יורק ורומא, ערבי חורף מול מרק מהביל, צפייה בסרט וידיאו בחברת האישה המתרוננת הזאת, שמרגע שנכנסה לביתו הוארו חייו שוב. הוא השתומם מעט על שעד לפני שעה היתה זרה לו לגמרי והנה עכשיו היא כבר חלק מחייו. עודו הרוה בחייו החדשים הופיעה בביתו בת־דודתו, מהדקת את ידה אל לחיה בכאב.

היא העיפה בשניהם מבט אחד ואמרה: "כבר שתיתם ואכלתם? שיהיה לכם לבריאות. לי אסור לאכול שעתיים. נו, אז אני רואה שטוב, אז תעשו פגישה לפעם אחרת. אותי אתם כבר לא צריכים."

נדמה היה לו, לשמחתו, שרעיה ניתקה ממקומה בעל־כורחה. היא רשמה את מספר הטלפון שלה על גב חשבון־החשמל שהיה מונח על השולחן ואמרה: "אם תרצה... אני בבית ממוקדם בבוקר." ועיניו נמשכו אל יריכיה המתנוצעות כשפנתה לקום.

לאחר שהלכו גילה לתימהונו כי החמיץ את "ערב חדש",

וכל הערב סבב בדירתו כמרחף, מסוחרר מן הדבר הנפלא שבא אל חייו.

שטוף־אושר התקשר אל בתו לשתף אותה בהתרגשות החדשה, אבל ה"הלו" קצר־הרוח ששמע צינן אותו בבת־אחת.

"יש לך רגע זמן בשבילי?" היסס.

"יש לי רבע שעה עד לאספת־הורים של אוריה."

"רציתי לשאול אותך משהו... אני לא יודע אם זה נכון שאבא ישאל דברים כאלו, אבל אני הייתי רוצה לדעת מה את חושבת: מציעים לי להכיר לי אישה. היא — "

"איזה אישה?"

"אישה. אלמנה כבר חמש שנים. ראיתי אותה היום. עושה רושם נחמד מאוד, עליזה, והזמן עבר מהר, והיא — "

"אבא, אני מוכרחה לרוץ עכשיו. נדבר בעוד שעתיים."

בערב באה אליו בתו נושאת סל מצרכים, והעמידה מיד סיר מרק על הכיריים.

"איפה הכרת אותה?"

"פנינה מפתח־תקוה מכירה אותה. את זוכרת את בת־דודתי פנינה מפתח־תקוה?"

"זאת מאלסקה?" כיוונה אל הסיפור שסבב במשפחה איך כשהגיעה פעם לניו־יורק גילתה שמזוודותיה הוטסו בטעות לאלסקה.

"כן. זאת."

"ומאיפה היא מכירה את האישה הזאת?"

"אני לא שאלתי. היא מכירה אותה כבר שנים. מפתח־תקוה."

"פתח־תקוה..." גלגלה את השם לאט, בכוונה, כאילו מצאה דופי במקום.

"מה יש לך נגד פתח־תקוה?"

"מה זה קשת כחול?"
"וש מקומות יותר כחולים. מה בקלות?"

"אני לא יודעת..."

נדמה היה לו שהיא מנסה להניאו מההיכרות, ושוב התעורר בו כעס על בתו על שהיא עיוורת לבדידותו, בתוך מרוצת חייה.

"בגילך, אבא, תחשוב טוב אם אתה צריך אישה חדשה."

"מה את יודעת על גילי?" אמר בלבו וחיכה עד שירתח המרק ובתו תקום ללכת. ליד הדלת נישקה אותו על לחיו ואמרה: "אתה איש תמים, אבא. נשים יכולות לסדר אותך בקלות. תברר עליה עוד פרטים."

שעה קלה לאחר שהלכה עוד היתה רוחו נפולה מעט, אך הוא זכר את אחד מסיפוריה המשעשעים של רעיה וחייך, ומבטו נפל על מספר הטלפון שלה שרשמה בכתב מסודר על גב חשבון־החשמל והוא זכר את תבנית הגוף הנאה, שהיה לא מלא מדי ולא כחוש מדי, והרהיב וחשב על הגוף הזה ליד גופו, מעורטל מבגדים, חם למגע מתחת לשמיכה, שכלול השיער מותר על הכרית, והוא מחופר בתוך בשרה, שומע את הגשם המצליף בחרץ. מחשבתו נדדה אל לבניה הבהירים, המעוטרים סרטים קטנים: התחתונים הפרחוניים, החזיות הלבנות, התחתוניות הרקומות — כולם־כולם מקופלים במגרה לצד גרביו — ורגשותיו אליה שבו וגאו וגם גופו התעורר. לפני שנים, נזכר, התאהב במנהלת־חשבונות חדשה שבאה למפעל, והרגשה הסוערת, רוח הנדיבות שירדה עליו, הרצון לפרוש ידיים ולהמריא, טלטלו אותו אז כטירוף ועמם באה התמיהה על שבגילו עדיין אפשר להתאהב כך. חסיה היתה הראשונה לחוש אז באיש החדש שצמח מתוכו, אך כיוון שלא דיברו כבר שבועות, לא נמצאה לה דרך להפר את הדממה והיא שבה ושקעה בסריגת המפות.

עכשיו ידע כי האיש ההוא שב ונעור בתוכו. הוא הציץ בשעונו לבדוק אם השעה נכונה, ניגש אל הטלפון וחייג את המספר הכתוב על חשבון־החשמל, ושמע את קולה הנרגש כאשר קבעו להיפגש שוב בביתו למחרת לפנות־ערב.

במיטתו, רגע לפני שנרדם, נפל עליו פחד של מי שחייו נעשו יקרים לו פתאום ודווקא עכשיו מאיים עליהם דבר נורא. עייף מרגשותיו המתישים המושכים אותו לכאן ולכאן, נרדם וראה באין־אונים איך נפתחת הדלת ואיך נכנסת הדמות הגבוהה וישבת על כגדיו בפינתה האפלה, ציפורניה הבהירות זורחות מתוך כיהין שמלתה השחורה. ואחר־כך, כאשר התעורר, עדיין ישבה במקומה, מסוכנת מתמיד, וברק עיניה שלוח אליו מן המארב.

על סף בכי וראשו כואב, עשה את היום במחסן, יודע כי אישתו קמה מן המתים לחצוץ בינו לבין החיים החדשים והטובים העומדים על סף ביתו. על אישתו הבאה בחלום סיפר לרעיה, והיא לא נבהלה. האם לא תברח כאשר יספר שרוח אישתו באה ויושבת בחדר־השינה שלו גם בהקיץ?

רעיה הגיעה לפנות־ערב, לבושה בשמלה רבת־כפתורים, ארנק תלוי על כתפה וסל בידה. היא העיפה בו מבט מהיר ואמרה: "אתה לא מרגיש יותר טוב מאתמול."

לבו רחב בבת־אחת למשמע קולה הרחום.

"ככה תיארתי לי. אז הכנתי לך משהו בשביל המחלה שלך."

"זה לא..." הלך אתריה אל המטבח. "זה לא מחלה..."

במטבח העמידה את הסל על משטח השיש והוציאה צנצנות כרסתניות וצנצנות רזות ובהן דגים ממולאים, ציר קפוא ארוז באריזה מיוחדת לשמור על מרקמו, פלחי־גזר, חזרת, שקית שקופה ובה פרוסות חלה, שקית של מפיות נייר, שקית ובה מטלית ניקוי צהובה וחבילה הדוקה בנייר־כסף. אחר־כך הניחה את הסל בפינת המטבח, קינחה את השולחן במטלית הצהובה ופנתה ופתחה את הארונות לחפש שם צלחות וסכו"ם והחלה לערוך את השולחן. גרשון ישב במקומו הקבוע, כגבו אל הקיר וראה איך מתמלאים פני השולחן ואיך מונחת מולו צלחת ולימינה מפית נייר מקופלת למשולש קטן ועליה סכין ולשמאל הצלחת

מזלג. לראשונה זה שנים חש את עצמו נאהב ויקר באמת למישהו בעולם, והתחושה הפיחה כוח בקולו כאשר תיאר לה את סוגי הפורמייקה במחסן שהוא עובד בו.

לפתע, קולו נחלש וצולל, שמע את עצמו מספר על הלילה האחרון: איך הופיעה שוב אישתו בחלום ואיך סירבה להסתלק עם החלום ואיך יצאה מתוכו והוסיפה לשבת ליד מיטתו גם לאחר שהתעורר משנתו. קולו כבר הגיע עד יכבה. פרטי הסיפור זרמו מפיו מאליהם שעה שידע כל העת, כמתאבד, כי בהבל־פה אולי הוא הורס את הקסם שנקסם מול עיניו וכי האישה הזאת בעוד רגע — כמו בסרט המורץ אחורנית במהירות גדולה — תאסוף לתוך תיקה צנצנת אחר צנצנת ואחריהן גם את משולש המפית, ותיעלם ולא תחזור אליו עוד.

רעיה עצרה באמצע תנועתה, עומדת מולו בעברו האחר של השולחן.

"מה זאת־אומרת, יצאה מהחלום?"

"יצאה מהחלום," הודה בלחישה.

"נשארה לשבת על אותו הכיסא?"

"כן."

"במציאות?"

"כן."

"ואתה היית ער לגמרי?"

"ער לגמרי."

"אבל זה הרי לא יכול להיות."

"ככה זה היה."

"איך היא יכולה לצאת? היא מתה, לא?"

"כן," הסכים.

"אז איך היא יכולה לבוא? תחשוב בהיגיון. היא יצאה מהקבר, מתחת למצבה והלכה כל הדרך ברגל?"

"לא יודע."

"ומה, קברו אותה בשמלה שלה, עם הכובע?"

"לא," זכר את צלילית הגוף מתחת לטלית.

"עם הנעליים? היא באה אתמול עם נעליים?"

"אני לא יודע. היא לבשה שמלה ארוכה. לא הסתכלתי על הרגליים שלה."

"אז מה, נגיד שקברו אותה עם השמלה והכובע. אז תחשוב: שנה וחצי הם לא התפוררו לה שם?"

"אני לא יודע," שמע את עצמו מייבב, נבהל מהגיונם הקר של דבריה.

היא השתתקה לרגע, ראשה מוטה ומהבעתה ניכרת חשיבה קודחת. ממקומו נשא אליה גרשון עיניים חסרות־ישע. נראה היה לו לבסוף, כי הגיעה לכלל החלטה, והוא עצר את נשימתו וניסה לשער אם החליטה בעדו או נגדו.

"מסכנה," אמרה לפתע וישבה על כיסאה.

הוא הזדקף. נימת קולה לא מצאה חן בעיניו. המהפך בקולה היה חד מדי, כשחקנית אמרה את שורותיה.

"אישה מסכנה כזאת," אמרה מהורהרת, כמדברת אל עצמה.

"מי?" הביט בה בחשדנות, מנסה לאסוף סימנים, לפענח בזהירות את דבריה.

"זה צריך להיות קשה לאישה לראות איך בעלה מתחיל לחשוב על אישה אחרת."

"מה זאת־אומרת, קשה לאישה לראות, איך היא יכולה לראות?"

"אחרי כל־כך הרבה שנים שהייתם נשואים," הוסיפה רעיה לדבר אל עצמה, "מסכנה."

"את בעצמך שאלת איך היא יכולה לצאת מתחת למצבה. אם היא לא יכולה לצאת, איך היא יכולה לראות?"

עכשיו חש בבירור ברשת הנטורית סביבו. אולי היתה אזהרתה של בתו במקומה; ובת־דודתו פנינה, שמעולם לא הראתה לו חיבה כשהיתה אישתו בחיים, אולי קשרה קשר עם האישה הזאת שמעולם לא היתה לה חנות לבדי־ריפוד, ואין לה בת הנשואה

"לא," זכר את צללית הגוף מתחת לטלית.

"עם הנעליים? היא באה אתמול עם נעליים?"

"אני לא יודע. היא לבשה שמלה ארוכה. לא הסתכלתי על הרגליים שלה."

"אז מה, נגיד שקברו אותה עם השמלה והכובע. אז תחשוב: שנה וחצי הם לא התפוררו לה שם?"

"אני לא יודע," שמע את עצמו מייבב, נבהל מהגיונם הקר של דבריה.

היא השתתקה לרגע, ראשה מוטה ומהבעתה ניכרת חשיבה קודחת. ממקומו נשא אליה גרשון עיניים חסרות־ישע. נראה היה לו לבסוף, כי הגיעה לכלל החלטה, והוא עצר את נשימתו וניסה לשער אם החליטה בעדו או נגדו.

"מסכנה," אמרה לפתע וישבה על כיסאה.

הוא הזדקף. נימת קולה לא מצאה חן בעיניו. המהפך בקולה היה חד מדי, כשחקנית אמרה את שורותיה.

"אישה מסכנה כזאת," אמרה מהורהרת, כמדברת אל עצמה.

"מי?" הביט בה בחשדנות, מנסה לאסוף סימנים, לפענח בזהירות את דבריה.

"זה צריך להיות קשה לאישה לראות איך בעלה מתחיל לחשוב על אישה אחרת."

"מה זאת־אומרת, קשה לאישה לראות, איך היא יכולה לראות?"

"אחרי כל־כך הרבה שנים שהייתם נשואים," הוסיפה רעיה לדבר אל עצמה, "מסכנה."

"את בעצמך שאלת איך היא יכולה לצאת מתחת למצבה. אם היא לא יכולה לצאת, איך היא יכולה לראות?"

עכשיו חש בבירור ברשת הנטורית סביבו. אולי היתה אזהרתה של בתו במקומה; ובת־דודתו פנינה, שמעולם לא הראתה לו חיבה כשהיתה אישתו בחיים, אולי קשרה קשר עם האישה הזאת שמעולם לא היתה לה חנות לבדי־ריפוד, ואין לה בת הנשואה

לעשיר ואפילו וידיאו אין לה; אולי לא לחינם נזעקה אישתו מקברה להזהיר אותו מפני שתיהן. חשדו התעורר בשל הדרך שבה שינתה את פניה פתאום, בשל הקלות שבה קיבלה את החלום אתמול ואת ביקורה של אישתו המתה היום, כאילו היתה נחרצת בדעתה שלא להניח לדבר לעמוד בדרכה, גם לא לשיגעונו הוודאי.

"מה זאת־אומרת מסכנה? היא מתה. היא כבר לא מרגישה שום דבר."

"אבל היא הופיעה בחדר שלך, לא?"

"...כן."

"ולא בחלום."

"...לא."

"או היא מסכנה," חרצה.

שתי הנשים, ידע בלבו בוודאות, שתיהן עושות יד אחת מאחורי גבו מטעם עלום.

"לא היו לה פנים של מסכנה," התמרד. "להפך."

"היא עושה את עצמה," קמה ממקומה ופנתה אל הארון.

"אתה לא מכיר נשים, גרשון," פתחה את דלת הארון.

"היא יותר מדי גאוותנית," הוציאה מן הארון צלחת ומן המגרה סכין ומזלג.

"היא לא תבכה לפניך," ערכה את הכלים על השולחן והניחה מפית גם לימין צלחתה.

כל־כך עסוק היה בדבריה, עד שלא עקב אחר מעשיה. עכשיו ראה כי השולחן ערוך לשלושה.

"בשביל מי שמת עוד צלחת?"

"בשבילה," אמרה בקול רגיל, העמידה כיסא ליד הצלחת השלישית וישבה ופתחה את הצנצנת הגדולה. "הבאתי גפילטע־פיש, כמו שהבטחתי אתמול. לאורחים ניתן קודם. היא אוהבת ראש או חלק אמצעי?"

"מי?"

"אישתך."

מרוב תדהמה שמע את עצמו עונה: "ראש."

רעיה חילצה את ראש הדג מתוך הצנצנת והניחה אותו בזהירות במרכז הצלחת שמול הכיסא הריק.

"אוהבת גזר?"

"כן."

"ורוטב?"

"לא הרבה."

גם אם השיחה והמעמד נראו לו מעשה של טירוף, הרי המעשיות שבה ניהלה רעיה את הדברים, הטבעיות שבה דיברה, תשומת־הלב שבה טרחה להציב את הדג בדיוק באמצע הצלחת ולשים בין עיניו פלח גזר ולמדוד בכף את המידה הנכונה של הציר, כל אלה השרו על העניין כולו אווירה של יומיום. הוא העיף מבט בדג הבוהה אל התקרה, וכהרף־עין חלף בו צער על הבזבוז המשווע של חתיכת ראש גדולה ומעוררת תיאבון, עד שהסיעה רעיה את הצנצנת אל צלחתו והניחה מולו נתח יפה של דג־ממולא, והריח ערפל את חושיו והשכיח ממנו בבת־אחת את כל חשרותיו.

שלושה נתחים אכל עד ששאלה: "טעים?" והוא נכלם על נימוסיו הרעים. "מצוין. הייתי צריך להגיד עוד מקודם. הכי קרוב לטעם של הדגים של אמא שלי." והיא הניחה פרוסת חלה גם ליד הצלחת השלישית. עכשיו הביט על הכיסא הריק ועל ראש הדג שהציר כבר נטף ממנו ונקווה סביבו בצלחת, ואף שלא הבין בדיוק את המתחולל סביב השולחן, חש כי היא מטפלת בדבר באופן הנכון וכי עליו להניח את הדבר כולו בידיה שעה שהוא יעסיק עצמו באכילת הנתח הרביעי שהחליקה אל צלחתו.

"זאת תהיה ארוחה קצת אחרת היום. הבאתי רק מנה ראשונה ומנה אחרונה. אני מקווה שהיא אוהבת עוגת פרג."

"היא אוהבת," אמר ללא קושי.

"ותה או קפה?"

"תה. קפה היא היתה שותה רק בבוקר. היא אמרה שקפה בערב מגרש את השינה."

"היא צודקת. נשתה כולנו תה."

ושעה קלה אחרי־כן, כוס תה בלימון בימינו ופרוסת עוגת פרג בשמאלו וגרגירי הפרג נימוחים בחכו, אחרי שסיפרה איך התאהבו בתה וחתנה, שמע אותה אומרת: "ואתה תראה שהיא תבין שאישה שהיתה פעם שלך היא תמיד תהיה שלך, ואין לה מה לדאוג כי אחריה עוד אפשר לבוא אבל אף־פעם לא לפניה. ואם היא רק רוצה, היא תמיד יכולה לבוא לכאן, כי יש לה הכיסא שלה והמקום שלה והבית הזה תמיד פתוח בשבילה."

רעיה פרסה עוד פרוסות גדולות מן העוגה ונשמה עמוקות, והיתה בקולה המתיקות המיוחדת שבה מדברים אל ילדים כשהוסיפה: "אבל הכי טוב לה לשבת שמה בשלום ולנוח עד שאתה תגיע אליה. ובינתיים אני אשמור לה על הווילונות שלה ועל המפות היפות שהיא סרגה."

היא ראתה את קצה לשונו מקנח את פירורי העוגה משפתיו ואת המבט החומד שהחליף את הערגה בעיניו, ואמרה: "כי אתה מצאת חן בעיני מהרגע הראשון. אני אפילו לא יודעת למה. עוד חצי רגע לא ראיתי אותך בריא. אבל היא יודעת שאני אטפל בך כמו שהיא היתה רוצה. והיא אישה פיקחית וכבר ראתה שהכול הולך להיות פה טוב אתך, והיא לא רוצה שאתה תרגיש שאתה עושה משהו לא בסדר בזה שאתה מצאת אישה חדשה. היא מבינה הכול." רעיה החליקה שתי פרוסות עוגה לצלוחית שמול הכיסא הריק, ועיניה חייכו ממעמקיהן: "ואתה תחשוב טוב־טוב על מה שאמרתי ותזכור את זה תמיד ותראה שהיא לא תבוא יותר."

וכך היה.